

รายงานการวิจัย

รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์
โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
A MODEL OF THE FOUR NOBLE TRUTHS BASED IMMUNIZATION
AND RESOLUTION TO THE CONFLICTS AMONG JUVENILES IN
THE NORTHEAST OF THAILAND

จิราภรณ์ ผั่นสว่าง

พระครูกิตติวราทร

อมรรัตน์ ผั่นสว่าง

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์
โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
A MODEL OF THE FOUR NOBLE TRUTHS BASED IMMUNIZATION
AND RESOLUTION TO THE CONFLICTS AMONG JUVENILES IN
THE NORTHEAST OF THAILAND

จิราภรณ์ ผันสว่าง

พระครูกิตติวรราทร

อมรรัตน์ ผันสว่าง

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างรูปแบบและประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยพัฒนาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี พื้นที่วิจัย คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน และกลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และเยาวชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 300 คน โดยใช้วิธีวิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) แบบสอบถามปลายเปิดโดยใช้กระบวนการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย 2) แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในกรณีการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์เนื้อหา

1) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า 1) สภาพปัญหา (ทุกข์) 10 ปัญหา 2) การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย) 11 สาเหตุ 3) เก็บข้อมูล วิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (นิโรธ) 4) เป้าหมาย และ 4) สรุปผล ข้อเสนอแนะ ทางเลือกเพื่อการวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (มรรค) 8 แนวทาง 3 กิจกรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) 6 หลักการ

2) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย กับข้อมูลเชิงประจักษ์ จำนวน 33 ข้อ พบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมาก $\bar{X} = 4.05$ S.D. = 0.48

องค์ความรู้/ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ หลักธรรมอริยสัจสี่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาคาระทะเลาะวิวาทได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ ทุกข์ : Case เช่น พฤติกรรมไม่เหมาะสม นิสัยก้าวร้าว ปัญหาความสัมพันธ์ ผลการเรียนถดถอย ขาดเรียนบ่อย ออกจากโรงเรียนกลางคัน การถูก บูลลี่ (bullying) กลั่นแกล้ง ช่มแหร่งแกล้งให้เสียหาย อับอาย 2) สมุทัย : Cause การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน การเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมการแสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง ใช้คำพูดที่ก้าวร้าว และรุนแรงต่อเด็ก ขาดความสัมพันธ์ปล่อยปละละเลย ขาดการอบรมบ่มนิสัย และการใช้ความรุนแรงในครอบครัว 3) มรรค : Crack เลือกทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อการตัดสินใจวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุน พี่น้อง เยาวชน เสริมพลังกลุ่มเปราะบางที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวให้ก้าวข้ามปัญหา 4) นิโรธ : Clear เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต ได้แก่ ด้านพฤติกรรม ด้านสภาพจิตใจ และด้านปัญญา เยาวชนกลุ่มเปราะบาง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีภูมิคุ้มกัน และแนวทางการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: 1. การสร้างภูมิคุ้มกัน 2. การแก้ไขการทะเลาะวิวาท 3. หลักอริยสัจสี่ 4. เยาวชนกลุ่มเปราะบาง

ABSTRACT

The objective of the research was to create a model of immunization and creative resolution to conflicts among vulnerable youths in the Northeast based on the Four Noble Truths in Buddhism and to assess its appropriate conformity. The development of the model is made of the specialists' interviews secured by Delphi techniques and the empirical data. The mixed research methodology is employed, and the site covers the secondary schools under the Northeastern Secondary Education Office. The qualitative target group is 18 specialists, whereas the quantitative target group comprises school administrators, teachers, and students, a total of 300 in number. Research instruments are used comprising (1) open-ended questionnaire based on the Delphi techniques and (2) five-scale questionnaire. The statistics used to analyze the data are percentage, mean, standard deviation, confirmatory factor analysis, and content analysis.

The results can be summarized as follows: The information collected from the interviews and the open-ended questionnaire, created based on the Delphi techniques, can be classified into 4 areas as follows: (1) Problem as suffering (Dukkha) divided into 10 categories. (2) Causes of the Problem or Causes of Suffering (Samudaya) divided into 11 categories. (3) Data collection and analysis to achieve the target or Cessation of Suffering (Nirodha) divided into 4 targets. (4) Conclusion and recommendation forward the next target or Way to Cessation of Suffering (Magga) comprising 8 guidelines, 3 activities (Sila, Samadhi and Panna) and 6 measures. As for the assessment of decency and conformity of the model (33 items), it was found to stand at the 'MUCH' level ($\bar{X}=4.05$. S.D.=0.48).

The knowledge acquired is that the Four Noble Truths can appropriately apply to generate immunity and resolution to the conflicts among the vulnerable youths. As a matter of fact, Suffering is the Conflict; Samudaya is the Causes of the Conflict; Nirodha is Immunization to, or Cessation of, the Conflict and Magga is the Means or Measure to cease the Conflict, or in other words, the method to create immunity against the conflicts.

Keywords: 1. Immunization 2. Creative Resolution to Conflicts 3. Four Noble Truths
4. Vulnerable Youths

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยญาณสังวรที่ได้สนับสนุนทุนสำหรับการวิจัยใน ครั้งนี้ และขอกราบนมัสการและขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ร่วมวิจัยทุกรูปท่าน ทั้งที่เป็นบรรพชิต และคฤหัสถ์ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยและตรวจสอบรูปแบบ จำนวน 5 รูป/คน ดังนี้ 1) ด้านการสร้างและการพัฒนารูปแบบ ผศ.ดร.สุเทพ เมฆไธสง 2) ด้านหลักอริยสัจสี่ พระเทพวชิรวิมล,ดร. เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ) 3) ด้านการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท พ.ต.ท.เสรีภาพ พานา 4) ด้านการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ดร.รัตนะ วรบัณฑิต 5) ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเยาวชนกลุ่มเปราะบาง นายชกรณ์เกียรติ สิทธิจันทร์ ที่เป็นบุคคลสำคัญยิ่งในการร่วมกันดำเนินการวิจัยดังกล่าวให้บรรลุตามจุดประสงค์ด้วยดี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เชี่ยวชาญในการให้คำชี้แนะเพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ คือ ศ.ดร.ชัยยุทธ ชินณะราศรี และ พระมหาศุภชัย ศุภกิจใจ, ผศ.ดร.

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหาร ครู เยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลให้และความช่วยเหลือเป็นอย่างดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอระลึกถึงผู้ที่เป็นเจ้าของแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงในงานวิจัยฉบับนี้

คุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบแด่บุพการี ครูบาอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ ประสาทวิทยาการและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางต่อไป

จิราภรณ์ ผันสว่าง
หัวหน้าโครงการวิจัย
19 มกราคม 2567

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
2 แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนารูปแบบ	7
2.1.1 ความหมายของรูปแบบ	7
2.1.2 ประเภทของสร้างและพัฒนารูปแบบ	9
2.1.3 การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์	13
2.1.4 ขั้นตอนการสร้างและพัฒนารูปแบบ	16
2.1.5 การตรวจสอบรูปแบบ (Model Testing)	18
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท	20
2.2.1 ความหมายของการทะเลาะวิวาท	20
2.2.2 รูปแบบการทะเลาะวิวาท	21
2.2.3 การสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาท	23
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอริยสัจสี่กับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท	25
2.4 เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มเปราะบาง	40
2.4.1 ประเภทของการวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มเปราะบาง	41

สารบัญ (ต่อ)

2.4.2	วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มเปราะบาง	44
2.4.3	การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มเปราะบาง	47
2.4.4	กรณีศึกษาการสนทนากลุ่มในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	47
2.5	ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
2.6	สรุปกรอบแนวความคิด	53
3	วิธีดำเนินการวิจัย	54
3.1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	54
3.2	วิธีการดำเนินการวิจัย	55
3.2.1	วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบ	55
3.2.2	วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของรูปแบบ	57
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	59
4.1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสร้างและพัฒนารูปแบบ	59
4.2	ผลการประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์	69
5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	76
5.1	สรุปผลการวิจัย	76
5.2	อภิปรายผลการวิจัย	80
5.3	ข้อเสนอแนะ	82
	บรรณานุกรม	834
	ภาคผนวก	889
	แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	89
	แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร/ครู/นักเรียน	92
	ประวัตินักวิจัย	
	114ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	รูปแบบพฤติกรรมกรรมการทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษา	21
2.2	รูปแบบวิธีคิดแบบแก้ปัญหา หรือวิธีคิดแบบอริยสัจ 4	33
4.1	กระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหาอริยสัจสี่	64
4.2	แนวทางการป้องกันปัญหาการทะเลาะวิวาทโดยอริยสัจสี่ (มรรค:ไตรสิกขา)	66
4.3	ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์	70

สารบัญญรูปภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	ขั้นตอนการสร้างรูปแบบแสดงความสัมพันธ์	14
2.2	การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างรูปแบบ	15
2.3	รูปแบบการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท	32
2.4	รูปแบบพุทธวิธีการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาท	39
2.5	สรุปกรอบแนวความคิด	53
4.1	สรุปผลวิจัยเพื่อแก้ปัญหาแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจ	63
4.1	กระบวนการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจ	65

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร รัชการที่ 9 ทรงมีพระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์วันที่ 18 กันยายน 2504 ความตอนหนึ่ง "...การดำเนินชีวิตโดยใช้วิชาการอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ จะต้องอาศัยความรู้รอบตัวและหลักศีลธรรมประกอบด้วย ผู้ที่มีความรู้ดีแต่ขาดความยั้งคิด นำความรู้ไปใช้ในทางมิชอบ ก็เท่ากับเป็นบุคคลที่เป็นภัยแก่สังคมของมนุษย์..."

จากพระบรมราโชวาทดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร รัชการที่ 9 ให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรม กล่าวคือ การอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข อันหมายถึง การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งสอดคล้องกับ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคน และความเข้มแข็งของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งรัฐบาลได้มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศ โดยตั้งเป้าให้เป็นประเทศไทย 4.0 ที่มีเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม 4.0 เป็นฐานหลัก (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ และคณะ, 2559; สินธวา คามดิษฐ์, 2559; สมพร โกมารทัต, 2558; อังคีร์ศรีภคการ, 2559; อีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2559; ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2560) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) รัฐบาลมีนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 12 (2560-2561) เกี่ยวกับคุณภาพของมนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัย และผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ นพดล กรรณิกา (2552) เห็นว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตของเยาวชนซึ่งปัจจุบันพบปัญหาเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาท แรงขับเคลื่นที่อยู่เหนือภาวะความถูกต้องทางศีลธรรม ด้วยปัจจัยภายในที่เป็นตัวตักต้อน ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นที่ปราศจากปัญญาเป็นตัวควบคุม ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่นจึงก่อให้เกิดปัญหาเรื่องค่านิยม ยาเสพติด อาชญากรรมทางเพศ และการกระทำความรุนแรง การทะเลาะวิวาทในเด็กและเยาวชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดจากความเจริญทางด้านวัตถุส่งผลให้เยาวชนแสวงหาความสุขทางกาย จนนำมาสู่การขาดดุลความสุขทางจิตใจ ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจ พบว่า สถานการณ์การใช้ความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชน ร้อยละ 60.8 พบเห็นภาพการใช้อาวุธ เช่น อาวุธปืน มีด ทำร้ายกันบ่อย ๆ รองลงมาคือ ร้อยละ 57.5 พบเห็นภาพการต่อสู้ทำร้ายร่างกายกันบ่อย ๆ ร้อยละ 51.4 พบ

เห็นภาพของสงครามและการฆาตกรรม บ่อย ๆ และมีพฤติกรรมการคุกคามทางเพศ การพูดจาหยาบคาย ด่าทอโต้เถียงกัน การทะเลาะวิวาทของคนในครอบครัว การทำกิจกรรมที่ไม่สร้างสรรค์ เล่นเกมคอมพิวเตอร์หรือเกมออนไลน์ประเภทเกมต่อสู้ ตีมีสุรา หรือของมีเงินเมา เทียบกลางคืน หนีเรียน เล่นการพนัน เข้าร่วมกับกลุ่มเพื่อนบุกยกพวกตีกัน ทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นโดยใช้กำลัง ใช้สิ่งเสพติดประเภทต่าง ๆ และทะเลาะกับผู้อื่นโดยใช้อาวุธจากผลการสำรวจบ่งชี้ถึงพฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่นที่นับวันจะเสื่อมลง และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างปี 2556-2557 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันรวมจิตติ พบว่า เยาวชนอาชิวะ 23.28 ส่วนระดับอุดมศึกษา 21.43 และเยาวชนพกอาวุธร้ายแรง ดาบ มีด และปืน 35.18 และจะมีความแนวโน้มจะเริ่มมาก (มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2557) จะเห็นได้ว่าสาเหตุการเกิดปัญหาความรุนแรงของวัยรุ่น ส่วนหนึ่งเกิดจากวัยรุ่นปัจจุบัน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยการมอมเมาเพลิดเพลินสนุกสนานกับสิ่งอำนวยความสะดวกสบายในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ขาดการควบคุมตนเองอันเนื่องมาจากการถูกรอบงำด้วยมรสุมของอบายมุขและวัตถุนิยม ทำให้ไม่สามารถบังคับตนเองให้กระทำคุณงามความดีได้ (พระสรวิชัยอุภิปญโญ และนิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, 2553) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมต้องทบทวนเกี่ยวกับพื้นฐานโครงสร้างการอบรมเลี้ยงดู การให้การศึกษา การสร้างกิจกรรมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ครบวงจร โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคมมนุษย์ ที่เป็นแหล่งหล่อหลอมทรัพยากรบุคคลอันทรงคุณค่าของสังคม ผู้ปกครอง ต้องให้การศึกษาอบรมสั่งสอน และส่งเสริมให้เยาวชนได้แสดงออกทางศีลธรรมที่ถูกต้องและส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมให้มาก (พระสรวิชัยอุภิปญโญ และนิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, 2553) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล โซเชียลมีเดีย และการเข้าถึงข้อมูลสื่อสารได้อย่างไรพร้อมแดน จึงสมควรที่ต้องมีการทบทวนเกี่ยวกับมาตรการการป้องกันแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนด้วยพุทธวิธี โดยพัฒนารูปแบบ วิธีการและสร้างสรรค์นวัตกรรมองค์ความรู้ปลูกจิตสำนึก และพฤติกรรมของเยาวชนในสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการนำหลักธรรมมาบูรณาการ

ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาดังกล่าวข้างต้น อาจส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมาก หากปัญหานี้ยังมิได้รับการป้องกันและแก้ไขอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม ความมั่นคง และการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสร้างและพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำเอาผลการศึกษาวินิจฉัยไปเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการ

หาสาเหตุหรือที่มาโดยการทำความเข้าใจและทราบถึงที่มาของปัญหาอย่า และนำไปสู่มาตรการการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขปัญหายั่งยืน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเสนอเป็นนโยบายต่อไป

1.2 ปัญหาวิจัย

1. รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอย่างไรบ้าง
2. รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อประเมินรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) กลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณ

ประชากร ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร และครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดขอนแก่น จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม) กลุ่มที่ 2 เยาวชนกลุ่มเปราะบางในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดขอนแก่น จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม) เฉพาะกลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง

กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร และครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (จังหวัดขอนแก่น จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม) ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 150 คน

กลุ่มที่ 2 เยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดขอนแก่น จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และ

จังหวัดมหาสารคาม) เฉพาะกลุ่มเยาวชนเปราะบาง โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้นจำนวน 150 คน

2) กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ นักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานปกครองในสถานศึกษา จำนวน 8 คน กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างและพัฒนา รูปแบบ จำนวน 3 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ และการศึกษาพิเศษ จำนวน 3 คน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

1.4.2 ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ อริยสัจสี่ ได้แก่ 1) ทุกข์ ตรวจสอบปัญหาการทะเลาะวิวาท 2) สมุทัย หาสาเหตุของปัญหาการทะเลาะวิวาท 3) นิโรธ เป้าหมายการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาท 4) มรรค แนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาท

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลา 1 ปี

1.4.4 ขอบเขตด้านสถานที่ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดร้อยเอ็ดโดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 4 โรงเรียน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 รูปแบบ หมายถึง การสร้างและพัฒนาแนวทางหรือการกำหนดกิจกรรม มาตรการที่เหมาะสมสำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยการกำหนดโครงสร้างการดำเนินงานจากข้อปัญหา หรือข้อกำหนดร่วมกัน การทดลองใช้ และการหาประสิทธิภาพของรูปแบบจากการนำรูปแบบที่สร้างไปทดลองใช้จริง

1.5.2 หลักอริยสัจสี่ หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่

ประการที่ 1 ทุข์ กำหนดรู้ปัญหาหรือทุข์ที่เกิดขึ้นให้ชัดเจน หรือแสดง ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนที่เกิดขึ้นที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้ขอบเขต กล่าวคือ ต้องรู้ สภาพปัญหา โดยต้องทำใจยอมรับ ทำความเข้าใจปัญหาของเยาวชนที่พบมากในปัจจุบันที่ยกมาเป็น ตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือ ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง

ประการที่ 2 สมุทัย ค้นหาสาเหตุของปัญหาหรือทุข์ที่เกิดขึ้นให้ได้ กล่าวคือ ต้องแสวงหาสาเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวก่อให้เกิดปัญหา โดยให้พินหาสาเหตุแห่งปัญหา หรือความทุข์ต่างๆ ให้ถูกต้องชัดเจน และต้องเป็นสาเหตุของต้นตอจริงๆ ที่มาและความสัมพันธ์กัน เพราะบางปัญหานั้นมีสาเหตุมาจากที่เดียวกัน และแยกออกมามากมาย

ประการที่ 3 นิโรธ กำหนดเป้าหมาย เข้าใจเป้าหมายของการแก้ไขปัญหา อย่างชัดเจน ว่าทำเพื่ออะไร ทำอะไร ทำได้แค่ไหน ผลที่ได้รับจะเป็นอย่างไร ความเป็นไปได้อย่างไร ปัญหาเป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการแก้ไข ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายตามที่ กำหนดไว้

ประการที่ 4 มรรค ลงมือแก้ปัญหา ต้องปฏิบัติตามแนวการแก้ไขปัญหา อย่างถูกต้อง ตามหลักมรรค เป็นต้น กล่าวคือ แนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือกำหนดวิธีการ และรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหา เพื่อแก้ปัญหาไปตามขั้นตอน

1.5.4 เยาวชนกลุ่มเปราะบาง หมายถึง 1) กลุ่มเปราะบางจากความสัมพันธ์ ตามลำดับชั้น เช่น นักเรียนในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 2) กลุ่มเปราะบางตามภาวะต่างๆ เช่น เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2552 และหรือตามประกาศ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2552 และ 3) กลุ่มเด็กที่ยากจนหรือด้อย โอกาส

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ประโยชน์ทางด้านวิชาการ

ประโยชน์ต่อผู้สนใจงานวิจัยด้านนี้เพราะผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ จาก นักการศึกษาที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการในการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่าง สร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มี ประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งผลการวิจัยที่ได้มาจะเป็นการเพิ่มเติมความรู้ ทั้ง ยังเป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนารูปแบบได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.6.2 ประโยชน์เชิงนโยบาย

ประโยชน์ในการนำผลการวิจัยมานำเสนอเพื่อกำหนดนโยบายในระดับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

1.6.3 ประโยชน์ในการประยุกต์ใช้

1) ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง และเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งในระดับบุคคล และหน่วยงาน

2) ได้นำรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง

3) นำไปเป็นแนวทาง นโยบาย ในการกำหนดมาตรการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย โดยมีหัวข้อดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนารูปแบบ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมอริยสัจ
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนารูปแบบ

การสร้างและการพัฒนารูปแบบนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแบบอย่างหรือแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นหลักหรือเป็นแนวคิดแนวปฏิบัติเป็นที่ยอมรับเป็นปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมกันเป็นองค์ประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคมซึ่งผู้วิจัยสรุปตามนิยามความหมายจากนันทิชนะของนักวิชาการ เช่น Willer (1968); Good (1973); Husen and Postlethwaite (1975); Steiner (1988); Hansen and Postlethwaite (2007); ทิศนา แคมมณี (2551); รัตนะ บัวสนธ์ (2552); วาโร เฟิงส์วสต์ (2553); ชีรวัดน์ นิจนตร (2560) โดยสามารถแบ่งได้ 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) รูปแบบที่ใช้ในการอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม 2) รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษาแผนภูมิ รูปภาพ 3) รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ 4) รูปแบบที่นำเอา ตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้นสำหรับการวิจัยครั้งนี้ จะใช้รูปแบบเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

1) ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ (Model) เป็นคำที่สื่อความหมายได้หลายอย่าง โดยทั่วไปแล้วรูปแบบจะหมายถึงสิ่งของหรือวิธีการดำเนินงานที่ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นต้นแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกระบวนการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รูปแบบจำลองของสิ่งก่อสร้างรูปแบบในการ

บริหารองค์การรูปแบบ ในการพัฒนาองค์การเป็นต้นทั้งนี้ นักวิชาการให้ความหมายของรูปแบบไว้หลายลักษณะดังนี้

Hansen and Postlethwaite (2007) กล่าวว่า รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่พิสูจน์แล้ว รูปแบบเป็นส่วนหนึ่งของผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อนำเสนอรูปแบบที่สามารถนำไปสู่กระบวนการวิธีการปฏิบัติได้ใช้ประโยชน์ได้

Cummings and Worley (2013) อธิบายคำว่า Model ไว้ในอิทธิพลศัพท์ว่าเป็นการย่อส่วน (Simplification) ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ เป็นการแสดงให้เห็นแบบแผนที่เป็นรูปธรรมของทฤษฎี หรือเป็นการประพจน์ปฏิบัติในเชิงอุดมคติเพื่อให้คนอื่น ๆ สามารถเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน

ทิตินา แคมมณี (2551) ให้ความหมายของรูปแบบหมายถึงตัวแทนที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง หรือเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการหาความรู้ ความเข้าใจปรากฏการณ์หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยในการจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นและเป็นระเบียบ เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย

รัตน์ะ บัวสนธ์, 2552 ความหมายของรูปแบบจำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้ 1) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริงรูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า "โมเดล" ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น 2) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า "Mathematical Model" 3) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้บางทีเรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

วาโร เฟ็งสวัสต์ (2553) ได้สังเคราะห์ความหมายของรูปแบบ (model) ได้ให้ความหมายของรูปแบบ ว่าหมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

จิรวัดน์ นิเจนตร (2560) กล่าวว่า ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และการศึกษา รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างหรือความสัมพันธ์เชิงเหตุผลแบบย่อส่วนของปัจจัยต่างๆ ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ให้เข้าใจง่ายและมองเห็นเป็นรูปธรรม รูปแบบมีองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประการ คือ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมาย ตัวแปรหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ระบบหรือโครงสร้าง กลไกหรือกระบวนการทำงาน ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีที่ใช้ในรูปแบบ และบริบทหรือสภาพแวดล้อมของรูปแบบนั้นๆ

รูปแบบช่วยให้นักวิจัยสามารถบรรยาย ทำนาย และทดสอบ ปรากฏการณ์เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรมได้

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ ลำดับขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ เพื่อเป็นแบบอย่างหรือแนวทางในการดำเนินการให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่กำหนดขึ้น เป็นหลักหรือเป็นแนวคิดซึ่งเป็นที่ยอมรับ เป็นปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นองค์ประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม มีองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประการ คือ 1) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย 2) ตัวแปรหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ระบบหรือโครงสร้าง 4) กลไกหรือกระบวนการทำงาน 5) ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีที่ใช้ในรูปแบบ และ 6) บริบทหรือสภาพแวดล้อมของรูปแบบนั้นๆ

2) ประเภทของสร้างและพัฒนาารูปแบบ

หลักการกว้าง ๆ ในการกำกับเพื่อพัฒนารูปแบบที่ดี ควรมีลักษณะ 4 ประการ คือ 1) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นควรเป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ดีสามารถนำไปตรวจสอบได้ โดยสังเกตและหาข้อมูลสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึง กลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษานั้น รูปแบบนอกจากจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้แล้ว ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย 4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในสิ่งซึ่งกำลังศึกษาด้วย

Keeves (1988) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ เป็น 4 ประเภท คือ

1) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่เข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเสมือนกับน้ำที่ไหลเข้าถัง นักเรียนที่ออกจากระบบเปรียบเสมือนกับน้ำที่ไหลออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบและนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้นจุดมุ่งหมายของรูปแบบก็เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงประชากรนักเรียนของโรงเรียน

2) รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ ใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่ละจุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้ คือ ขาดความชัดเจน

แน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามก็ได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

3) รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษารูปแบบลักษณะนี้สามารถนำไปสู่การสร้างทฤษฎี เพราะสามารถนำไปทดสอบสมมติฐานได้รูปแบบทางคณิตศาสตร์นี้ ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงภาษา

4) รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มมาจากนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือ ต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบรูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

4.2 รูปแบบเชิงสาเหตุเส้นคู่ (Non - Recursive Model) คือ รูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรตัวหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงเหตุและเชิงผลพร้อมกันจึงมีทิศทางย้อนกลับได้

Smith et. All. (1980) จำแนกประเภทของรูปแบบออกเป็นดังนี้

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Mode) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

1.2 รูปแบบเหมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนที่จะทำการทดลองจริง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือ เครื่องฝึกบิน เป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้ใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) รูปแบบนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายปฏิกิริยาธรรมด้าในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

Steiner (1988) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) เป็นแบบจำลองที่ออกแบบมาจากของจริงเพื่อเป็นต้นแบบของสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น แบบจำลองเครื่องบินฯ และรูปแบบเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Model) ซึ่งเป็นรูปแบบเชิงความคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว (Conceptual Model-of) หรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อธิบายทฤษฎี (Theoretical Model or Model-for) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐานเพื่อช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน

Husen and Postlethwaite (1994) ได้กล่าวถึงประเภทของรูปแบบไว้ 5 ประเภท ดังนี้ 1) รูปแบบเชิงอุปมา หรือเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้หลักการคิดหาเหตุผล รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาวิทยาศาสตร์ทางกายภาพ รูปแบบนี้ไม่ค่อยใช้ในสาขาสังคม และพฤติกรรมศาสตร์ ตัวอย่างของรูปแบบประเภทนี้ที่ใช้ในการศึกษา คือ ขนาดของโรงเรียน หรือจำนวนของเยาวชนในโรงเรียน เกี่ยวข้องกับจำนวนเยาวชนที่เข้ามาและออกไป โดยที่จำนวนที่เข้ามาจากหลายแหล่ง/หลายปัจจัย เช่น ตามเกณฑ์อายุ ตามเขตพื้นที่ ตามการย้ายเข้ามาอยู่ของผู้ปกครอง ส่วนจำนวนเยาวชนที่ออกไป มาจากหลายแหล่งหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น อพยพตามผู้ปกครองไปอยู่ที่อื่นสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียน รูปแบบนี้มีประโยชน์ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการทำนายในอนาคต ซึ่งสามารถใช้ในการวางแผน และกำหนดนโยบายได้

1.1) รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Models) เป็นรูปแบบที่แสดงออกด้วยการใช้คำพูดภาษาท่าทาง รูปภาพ เป็นหลัก แต่รูปแบบนี้มีจุดอ่อนที่ขาดความชัดเจนแน่นอนที่ยากต่อการทดสอบ ฉะนั้นรูปแบบนี้จึงขึ้นอยู่กับความชัดเจนกับการใช้ภาษา

1.2) รูปแบบเชิงแบบแผน (Schematic Models) เป็นรูปแบบที่แสดงแผนที่หรือแผนภูมิที่จะพยายามเชื่อมโยงหน่วย และกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามาสัมพันธ์กัน รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาจิตวิทยารูปแบบหนึ่งที่ใช้กันคือ รูปแบบของ Guilford ที่เกี่ยวข้องกับระดับสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกัน 3 มิติ คือ ด้านเนื้อหา ด้านผลลัพธ์ และด้านการจัดกระทำ 2) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Model) รูปแบบนี้เริ่มนิยมใช้มากขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 ในสาขาพฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ และจิตวิทยา ส่วนในสาขาทางการศึกษามีการใช้น้อยในการวิจัย แต่มีการนำมาใช้บ้างในเรื่องของการประเมินผล รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์นี้มีประโยชน์ที่สามารถทำให้ข้อสันนิษฐานได้มีการพิจารณาด้วยเชิงปริมาณ และทดสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์นี้สามารถเรียกความสัมพันธ์ได้ในรูปสูตร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ได้ 3) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) รูปแบบนี้เริ่มได้รับความสนใจในช่วงหลังปี ค.ศ. 1970 และนิยมใช้ในการวิจัยมากขึ้น เชื่อกันว่ารูปแบบนี้เริ่มใช้ในสาขาพันธุศาสตร์ ซึ่งมีการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

มาใช้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบเชิงเหตุผลนี้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างสมการโครงสร้างอย่างง่ายของสาเหตุกับตัวแปรต่าง ๆ ภายใต้การตัดสินใจ

รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการด้านต่าง ๆ ก็ได้จัดแบ่งประเภทต่างกันออกไป สำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ (Keeves, 1988)

1) Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้ในการอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนเยาวชนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง เยาวชนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้น เยาวชนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับเยาวชนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยเยาวชนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

2) Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ เช่น รูปแบบการสอนของ Joyce and Weil (1985) เป็นต้น

3) Mathematic Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยา และศึกษาศาสตร์รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4) Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

Keeves (1988) รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการด้านต่าง ๆ ก็ได้จัดแบ่งประเภทต่างกันออกไป สำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้ในการอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

2) Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ

และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ เช่น รูปแบบการสอนของ Joyce and Weil (1985) เป็นต้น

3) Mathematic Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยา และศึกษาศาสตร์รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4) Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

ชิรวัดน์ นิจนตร (2560) รูปแบบมีหลายประเภททั้งในเชิงกายภาพที่เป็นรูปธรรมและเชิงแนวคิด ที่เป็นนามธรรม สำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แบ่งออกเป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา ด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

สรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบจะแตกต่างกันไปในวิชาการแต่ละแขนง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษารูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ แบ่งออกเป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงกับปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ และรูปแบบที่นำตัวแปรต่าง ๆ มาแสดงความสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผล

3) การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาารูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์

การสร้างรูปแบบตามแนวคิดของ Meson, M.H. Albert, M. and Khedouri, F. (1985) ได้เสนอขั้นตอนการสร้างรูปแบบไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นรวบรวมปัญหา (Problem Formulation) เพื่อให้รู้ว่าอะไรคือสภาพปัญหาที่แท้จริง

2) ขั้นพัฒนารูปแบบ (Model Construction) จะดำเนินการภายหลังจากที่ได้รวบรวมปัญหาต่าง ๆ ได้แล้ว ในการสร้างรูปแบบผู้สร้างจะต้องพิจารณาวัตถุประสงค์เบื้องต้นของการสร้างรูปแบบ ต้องรู้ถึงคุณลักษณะเฉพาะที่ต้องการของผลผลิต ต้องรู้ถึงคุณลักษณะเฉพาะที่ต้องการของผลผลิต ต้องรู้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการสร้างรูปแบบ ควรคำนึงถึงต้นทุน ค่าใช้จ่ายในการ

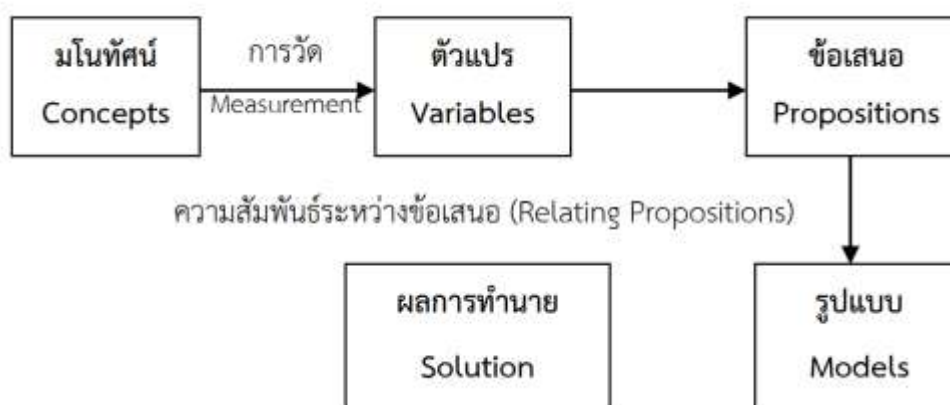
สร้างและเป็นที่น่าสนใจของผู้ใช้ด้วยการสุ่มตัวอย่างควรทำตามหลักวิชาอย่างเคร่งครัด ควรมีการประเมินค่าความแปรปรวนและควรพิจารณาอย่างระมัดระวังว่าสมควรนำตัวแปรใดบ้างมาไว้ในรูปแบบที่จะสร้าง เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็ต้องพิจารณาว่าครอบคลุมตัวแปรหรือไม่ มีความบกพร่องในตัวแปรใดบ้าง

3) การทดสอบรูปแบบ (Testing the model) เมื่อสร้างรูปแบบแล้วควรมีการทดสอบโดยจะต้องพิจารณาถึง ความตรงตามสภาพจริง (Valid) รูปแบบที่สร้างขึ้นมากหากมีความใกล้เคียงกับความจริงจะดีมาก เพราะจะช่วยให้การตัดสินใจดีขึ้น ไม่ยุ่งยากต่อการนำไปใช้ และควรพิจารณาถึงระดับของความสำเร็จจากการแก้ปัญหาด้วย และมีการนำไปทดลองใช้เพื่อเปรียบเทียบว่าผลการนำรูปแบบไปใช้ทำให้มีการปรับปรุงคุณภาพในการปฏิบัติงานอย่างไร ในการทดลองใช้มี 2 แบบ คือ ทำการทดลองย้อนหลังโดยใช้กับข้อมูลในอดีตกับการทดลองใช้ปฏิบัติในปัจจุบัน

4) การนำไปใช้ (Implementation) เมื่อผ่านการทดสอบแล้วก็ควรสามารถนำไปใช้ให้เกิดความสำเร็จ เพราะไม่มีรูปแบบใดที่จะสำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้จนกว่าจะได้รับการยอมรับ ได้รับความสนใจ และมีการนำไปใช้

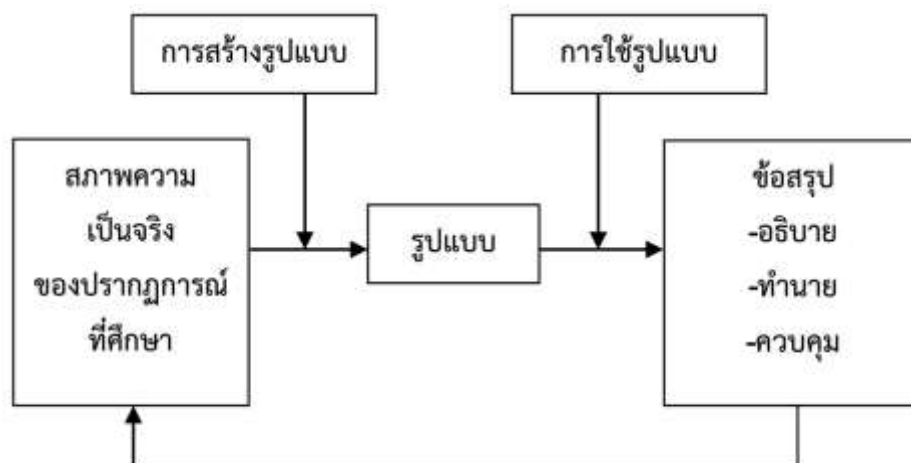
5) การพัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้ทันสมัย (Model updating) แม้ว่ารูปแบบที่นำไปใช้ประสบความสำเร็จแล้วก็ตาม ควรจะได้มีการพัฒนา ปรับปรุง ประยุกต์ให้เหมาะกับเป้าหมายขององค์กร สถานการณ์ที่กระทบทั้งจากสิ่งแวดล้อมภายในและสิ่งแวดล้อมภายนอก

ในอีกแง่หนึ่ง การสร้างรูปแบบเป็นการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นว่ารูปแบบนั้นนำเสนอเรื่องอะไร อย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร นำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ๆ บ้าง (Steiner, 1969; Keeve, 1988) จึงมีขั้นตอนการสร้างรูปแบบดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบแสดงความสัมพันธ์

มียากวะ (2550) อธิบายว่า การสร้างโมเดลเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือทางสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถศึกษาได้โดยตรง แต่ศึกษาด้วยการสร้างโมเดลเพื่อหาข้อสรุปที่สามารถนำไปอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้ ดังขั้นตอนในภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างรูปแบบ

จากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนใหญ่จะใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบเพื่อบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ให้มีความกระจ่างยิ่งขึ้น สำหรับการกำหนดรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีโครงสร้าง และความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้างนั้นไม่มีการกำหนดไว้ตายตัว ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลักสำคัญ

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและพัฒนา รูปแบบ พบว่า การสร้างและพัฒนา รูปแบบนั้นอาจมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจจะแบ่งออกเป็นสองตอนใหญ่ ๆ คือ การสร้างรูปแบบ (construct) และการหาความตรง (validity) ของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ

นอกจากนี้ Husen and Postlethwaite (1994) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่มีประโยชน์และอยู่ในขอบข่ายของการวิจัย ควรมีคุณลักษณะ ดังนี้ คือ

- 1) รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่จะเกิดภายหลังได้ด้วยข้อมูลจากการสังเกตที่น่าเชื่อถือได้
- 2) โครงสร้างของรูปแบบควรแสดงให้เห็นถึงบางสิ่งบางอย่างที่เป็นกลไกเชิงเหตุผลซึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องศึกษา รูปแบบนี้จึงสามารถใช้ได้ทั้งในเชิงทำนาย

3) รูปแบบควรจะให้คำอธิบายที่ช่วยขยายความรู้ในแนวคิดใหม่ และนำไปสู่การแสวงหาคำอธิบายที่ต้องการศึกษาได้มากขึ้น

4) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน อย่างไรก็ตาม สหสัมพันธ์และการทอดยจะนำมาใช้ในช่วงแรกของการตรวจสอบ เพราะว่าอาจจะบอกได้ถึงตัวแปรสำคัญที่มีความสัมพันธ์ที่ต้องการศึกษา ดังนั้น สหสัมพันธ์และการทอดยจะสามารถนำมาสู่การสร้างรูปแบบได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับแนวคิดการสร้างและการพัฒนารูปแบบนั้น จะเห็นได้ว่า การสร้างและการพัฒนารูปแบบนั้นไม่มีข้อกำหนดตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษาของคความรู้อีกเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหาสมมติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบต่อไปนี้ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการสร้างและพัฒนารูปแบบมีการดำเนินการเป็นสองขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ การสร้างรูปแบบ และการหาคุณภาพของรูปแบบ

ในการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประการ คือ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของรูปแบบ ตัวแปรหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ระบบหรือโครงสร้าง กลไกหรือกระบวนการทำงาน ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีที่ใช้ในรูปแบบ และบริบทหรือสภาพแวดล้อมของรูปแบบ มีขั้นตอนหลักๆ 2 ขั้นตอน คือ การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และการตรวจสอบรูปแบบ โดยขั้นแรก ประกอบด้วย การศึกษารวบรวมข้อมูลสถานการณ์บริบทและปัญหาที่เกี่ยวข้อง และขั้นยกร่างหรือสร้างรูปแบบ ส่วนขั้นที่สอง ประกอบด้วย การทดสอบรูปแบบ และการนำรูปแบบไปใช้และปรับปรุงให้ทันสมัย ซึ่งในแต่ละขั้นตอนย่อยก็ใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย

4) ขั้นตอนการสร้างและพัฒนารูปแบบ

Willer (1968) ได้กำหนดการสร้างและพัฒนารูปแบบไว้ 2 ขั้นตอน คือ การสร้างรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ดังนี้ 1) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการ และข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบด้วยการวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ 2) การสร้างรูปแบบขั้นต้น ด้วยการจัดทำร่างรูปแบบจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และข้อสรุปที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ 3) การประมวลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบ ด้วยการพัฒนาความสอดคล้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ และความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ 4) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

เพชริน สงค์ประเสริฐ (2551) กล่าวถึง กระบวนการทั่ว ๆ ไปในการสร้างและพัฒนารูปแบบ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและ/หรือองค์ประกอบของรูปแบบ ด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาจมีการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับรูปแบบนั้นๆ หรือศึกษาดูงานในหน่วยงานที่มีผลงานเด่นในด้านนั้นๆ และขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลจากขั้นที่ 1 มายกร่างหรือสร้างรูปแบบด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา หรือผลการวิเคราะห์ทางสถิติจากการสำรวจความคิดเห็น จัดองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบ มีการตรวจสอบร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงรูปแบบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

วิภา ทองหง่า (2554) ในขั้นตอนการยกร่างรูปแบบ มักจะยกร่างขึ้นจากข้อมูลที่รวบรวมได้จากการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แต่งานวิจัยบางเรื่องมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่มีข้อความต่างๆ เกี่ยวกับรายละเอียดของรูปแบบ แล้วนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยสถิติทดสอบ Exploratory Factor Analysis และสร้างรูปแบบด้วยการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

ชิรวัดน์ นิจนตร (2560) ในขั้นการพัฒนาารูปแบบ งานวิจัยบางเรื่องใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการกำหนดรายละเอียดและองค์ประกอบของรูปแบบ ซึ่งเป็นเทคนิคการวิจัยได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ การเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา เทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการวินิจฉัย หรือตัดสินใจปัญหาต่างๆ อย่างเป็นระบบโดยไม่มีการเผชิญหน้ากันโดยตรงของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เช่นเดียวกับกับการระดมสมอง (Brain Storming) ทำให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่และอิสระ โดยไม่คำนึงถึงความคิดเห็นของผู้อื่น นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญยังมีโอกาสถกเถียงความคิดเห็นของตนอย่างรอบคอบทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในด้านต่างๆ ได้เทคนิคเดลฟายนี้ได้ข้อมูลมาจากแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะต้องตอบแบบสอบถามครบทุกขั้นตอนเพื่อให้ได้ความเห็นที่ถูกต้อง เชื่อถือได้จึงต้องมีการใช้แบบสอบถามหลายๆ รอบ ซึ่งโดยทั่วไปแบบสอบถามในรอบที่ 1 มักเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดและในรอบต่อไป จะเป็นแบบสอบถามปลายปิด แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผู้ทำวิจัยจะสรุปความคิดเห็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันในแต่ละคำตอบแต่ละข้อของแบบสอบถามที่ตอบลงไปในครั้งก่อนแสดงในรูปสถิติ คือ ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) แล้วส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาว่าจะคงคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงใหม่ จนได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกัน

ดังนั้น การสร้างรูปแบบ (Model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มจากการศึกษา องค์ความรู้ (Intensive Knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหาข้อเท็จจริง สมมติฐาน และหลักการของรูปแบบที่พัฒนา แล้วสร้าง

รูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น หนึ่ง ขั้นตอนในการสร้างรูปแบบที่กล่าวมานี้ มีนักวิจัยได้นำไปใช้อย่างแพร่หลายในการพัฒนาตัวบ่งชี้และ/หรือสร้างยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใด

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาแบบนั้น มีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไปไม่มีข้อกำหนดตายตัว แต่โดยทั่วไปอาจแบ่งออกเป็น 2 ตอนใหญ่ ๆ ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ (Construct) และขั้นตอนการหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาแบบนั้น

5) การตรวจสอบรูปแบบ (Model Testing)

ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การทดลองใช้รูปแบบกับหน่วยตัวอย่าง และ 2) การประเมินผลการทดลองการใช้รูปแบบ ด้วยการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ รวมทั้งมีการแก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติมตามผลการประเมิน แล้วจึงสรุปผล ได้รูปแบบที่ต้องการ

Eisner (1976) การตรวจสอบรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมา นั้นมีหลายวิธี อาจจะทำให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงประจักษ์ ทั้งปริมาณ (Quantitative) และคุณลักษณะ (Qualitative) การตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ 1) การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง เหตุผลระหว่างตัวแปร และ 2) การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยสามารถประมาณค่าข้ามช่วงเวลา กลุ่มตัวอย่างหรือสถานที่ได้ หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรได้ โดยผลการตรวจสอบจะนำไปสู่คำตอบสองประเด็นคือการสร้างรูปแบบและการปรับปรุงหรือพัฒนาแบบเดิม

Eisner (2009) การทดสอบหรือการประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นที่ต้องการสาระรายละเอียดทางเนื้อหา มากกว่าการทดสอบเชิงสถิติ ซึ่งแนวคิดในการทดสอบและประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นดังนี้

1) การประเมินตามแนวทางนี้ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกลำมาพิจารณา โดยไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และการตัดสินใจแต่อาจจะมีการผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกัน ตามวิจรรย์ญาณของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ และคุณภาพของสิ่งที่ต้องการประเมิน

2) รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล จะมีผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมิน โดยให้ความเชื่อถือว่าผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิมีความยุติธรรมและมีคุณพินิจที่ดีโดยมาตรฐาน และเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ นั้นมาจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิโดยตรง

3) เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิตามความถนัดและความต้องการ ตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญ การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล และวิธีการนำเสนอ

ชิรวัดน์ นิเจนตร (2560) จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการประมาณค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ ซึ่งรูปแบบที่สร้างขึ้นจึงควรมีความชัดเจน และเหมาะสมกับวิธีทดสอบโดยปกติแล้วการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มักจะดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีทางสถิติ ผลของการทดสอบจะนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธรูปแบบนั้นและนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไป

การทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบสามารถจะกระทำได้ 2 ลักษณะกล่าว คือ

1. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมิน ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานของคณะกรรมการประเมินทางการศึกษา (Joint Committee on Standards for Educational Evaluation) ได้เสนอหลักการเพื่อเป็นหลักฐานของกิจกรรมของการตรวจสอบรูปแบบ ซึ่งจัดเป็น 3 หมวด (Madaus, Scriven and Stoffebeam, 1983) ดังนี้

1.1 มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

1.3 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standard) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2. การทดสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบหรือการประเมินในบางเรื่องก็ไม่สามารถกระทำได้ด้วยข้อจำกัดสภาพการณ์ต่างๆ ซึ่ง Eisner (1976) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ เพราะเห็นว่าการวิจัยทางการศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการตามหลักการทางวิทยาศาสตร์เชิงปริมาณมากเกินไปและในบางเรื่องก็ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุป จึงได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งจะเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไปแต่อาจจะผสมผสานปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรรณญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพประสิทธิภาพ และความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน เป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมินต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงเป็นผู้วินิจฉัยเนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใดๆ และต้องใช้ความรู้ ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในแนวทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขา ผู้ที่ศึกษา

เรื่องนั้นๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในวงการอุดมศึกษาจึงนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะสูง ตัวผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยเชื่อว่าคนเหล่านั้นเที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดี มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ ก็เกิดประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิเอง

ดังนั้น การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น มีขั้นตอนหลัก 2 ขั้นตอน คือ การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และการตรวจสอบรูปแบบโดยขั้นแรก ประกอบด้วย การศึกษารวบรวมข้อมูล สถานการณ์ บริบทและปัญหาที่เกี่ยวข้องและยกร่างหรือสร้างรูปแบบ ซึ่งมักจะยกร่างขึ้นจากข้อมูลที่รวบรวมได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เนื้อหา แต่งานวิจัยบางเรื่องมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่กำหนดรายละเอียดของรูปแบบ แล้วนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และสร้างรูปแบบด้วยการวิเคราะห์เส้นทาง งานวิจัยบางเรื่องก็ใช้เทคนิคเดลฟาย เก็บข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วนำมายกร่างรูปแบบ ส่วนในขั้นตอนการตรวจสอบรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมา นั้น ก็ใช้เทคนิควิธีได้หลายแบบ โดยอาจจะให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงประจักษ์ทั้งเชิงปริมาณและคุณลักษณะใช้วิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ วิธีการแบบชาติพันธุ์วรรณนา การรับฟังความคิดเห็นจากเวทีสาธารณะ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น ซึ่งวิธีการตรวจสอบรูปแบบที่น่าเชื่อถือมากที่สุด คือ การนำรูปแบบไปทดลองใช้และวัดประสิทธิภาพของรูปแบบว่าใช้ได้ผลจริงหรือไม่ เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขปัญหาคณะวิชาวท

ผู้วิจัยจะได้นำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ความหมายของการทะเลาะวิวาท 2) รูปแบบการทะเลาะวิวาท 3) การป้องกันการทะเลาะวิวาท ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1) ความหมายของการทะเลาะวิวาท

ความหมายของการทะเลาะวิวาท ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายโดยกล่าวถึง คู่กรณี วิธีการ และผลที่เกิดขึ้นจากการทะเลาะวิวาท โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของการทะเลาะวิวาท ว่าหมายถึง พฤติกรรม หรือการกระทำที่นักเรียน ตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีการใช้วาจาขี้ขี้ ประชดประชัน โต้เถียง หรือมีการใช้ร่างกาย กำลัง อาวุธ เข้าประทุษร้ายทำร้าย คู่กรณี ทำให้มีผลกระทบต่อวัยวะส่วน ร่างกาย และจิตใจของผู้ถูกรกระทำ และผู้กระทำเอง (พิชญา สมทรง, 2550; เพิ่มพูน แพนศรี, 2551; ณัฐวุฒิ รอดสการ, 2553; ณภัทรรัตน์ ไชยอัครกัลป์, 2559) โดยผู้วิจัยได้นำความหมายของการทะเลาะวิวาทเพื่อไปศึกษารูปแบบการทะเลาะวิวาท ต่อไป

2) รูปแบบการทะเลาะวิวาท

จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า พฤติกรรมการทะเลาะวิวาทมีรูปแบบพฤติกรรม ดังนี้

ตารางที่ 2.1 รูปแบบพฤติกรรมการทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษา

รูปแบบการทะเลาะวิวาท	พฤติกรรมการทะเลาะวิวาท
<p>1.รูปแบบการทะเลาะวิวาท</p> <p>1.1 รูปแบบการทะเลาะวิวาท</p>	<p>การทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ และสามารถเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ และทุกสถานที่ เช่น อาจเกิดขึ้นขณะเดินทางมาโรงเรียน เดินทางกลับจากโรงเรียนหรือระหว่างโดยสารรถประจำทาง สถานที่เกิดเหตุ ได้แก่ ที่สาธารณะทั่วไป บนรถโดยสารประจำทาง การทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นโดยบังเอิญมีระดับความรุนแรงที่มากน้อยแตกต่างกันออกไป</p>
<p>1.2 การจัดหาอาวุธ และสถานที่เก็บอาวุธ</p>	<p>1) การจัดหาอาวุธ นักเรียนนักศึกษามีการเตรียมอาวุธไว้เพื่อก่อเหตุ ถ้ามีการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นแบบไม่ตั้งใจ อาวุธที่ใช้จะเป็นสิ่งของที่หาได้จากบริเวณใกล้เคียง ถ้ามีการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นแบบตั้งใจจะมีการเตรียมความพร้อมโดยจะมีคนจัดหาอาวุธ เพื่อเตรียมให้เพียงพอกับผู้ร่วมก่อเหตุ หรืออาจหาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ 2) สถานที่เก็บอาวุธ การก่อเหตุที่มีการเตรียมการไว้ก่อนล่วงหน้า นักเรียนนักศึกษาจะมีการเตรียมอาวุธ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อเหตุโดยรู้ว่าบริเวณใดที่มีการก่อเหตุทะเลาะวิวาท และจะมีการจัดหาแหล่งที่เก็บซ่อนอาวุธเพื่อเตรียมพร้อมใช้ทันทีเมื่อเกิดขึ้น สถานที่เก็บอาวุธมีหลายแห่งด้วยกัน นักเรียนนักศึกษาจะรู้ว่าบริเวณใดจะเป็นจุดก่อเหตุ ดังนั้นพวกเขาจะมีการเตรียมอาวุธไว้บริเวณใกล้เคียง</p>

ตารางที่ 2.1 รูปแบบพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษา (ต่อ)

รูปแบบการทะเลาะวิวาท	พฤติกรรมทะเลาะวิวาท
1.3 การรวมกลุ่ม	จะมีการรวมกลุ่มทั้งตอนมาโรงเรียน และตอนกลับบ้าน บริเวณใกล้เคียงกัน เพื่อรอกลับพร้อมกัน โดยเรียกว่า “สาย” โดยตั้งชื่อสายตามบริเวณที่อยู่หรือลักษณะการเดินทาง แต่ละสายจะมีสมาชิกที่เดินทางกลับบ้านของสายนั้น ๆ ซึ่งมีตั้งแต่ 10-50 คน
1.4 การเอาตัวรอด	มีการศึกษาเส้นทางหลบหนี หลังก่อเหตุทะเลาะวิวาทแล้วล่วงหน้า รวมทั้งมีการเตรียมยานพาหนะสำหรับหลบหนีหลังก่อเหตุ ถ้ามีการวางแผนว่าจะก่อเหตุทะเลาะวิวาท จะมีการส่งคนไปดูสถานที่ก่อนว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ในพื้นที่บริเวณนั้นหรือไม่ ซึ่งมักจะใช้เวลาก่อเหตุไม่นานมาก เพื่อป้องกันการถูกจับกุม และมักจะก่อเหตุทะเลาะวิวาทในที่สาธารณะหรือแหล่งชุมชนที่มีผู้คนจำนวนมาก เพื่ออาศัยการหลบหนีหลังก่อเหตุ
2. วันเวลาและสถานที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาท	การก่อเหตุทะเลาะวิวาทนั้นเกิดขึ้นได้ทุกวันและเวลาที่พบกันของคู่อริ โดยส่วนมากจะเป็นช่วงเช้าขณะที่เดินทางมาโรงเรียน และช่วงเย็นซึ่งเป็นเวลาที่เลิกเรียน และเดินทางกลับบ้าน
3. สถานที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาท	1) สถานที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทระหว่างสถาบันมีอยู่หลายบริเวณสามารถเกิดได้ทุกที่ที่นักเรียนต่างสถาบันมาพบกัน บริเวณที่มักเกิดเหตุทะเลาะวิวาทสามารถแยกได้ เช่น ป้ายรถประจำทาง บนรถโดยสาร หน้าโรงเรียน สถานที่สาธารณะทั่วไป

(ฐิติพร ศักดิ์ณรงค์, 2554)

จากตารางที่ 2.1 จะเห็นได้ว่า วิธีการ และรูปแบบการทะเลาะวิวาทมีหลายรูปแบบด้วยกัน โดยมาจากการถูกคุกคามด้วยคำพูดที่หยาบคาย และรุนแรง มีการยั่วยุสร้างข่าว และให้ข้อมูลว่าร้าย

ฝ่ายตรงข้ามทำให้เกิดการกระตุ้นนำไปสู่การก่อเหตุโดยมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามเวลาและโอกาส มีการเตรียมอาวุธและอุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อเหตุโดยรู้ว่าบริเวณใดที่มีการก่อเหตุทะเลาะวิวาท และจะมีการจัดหาแหล่งที่เก็บซ่อนอาวุธเพื่อเตรียมพร้อมใช้ทันทีเมื่อเกิดเหตุขึ้น ซึ่งมีลักษณะของการรวมกลุ่มมักจะรวมกลุ่มกันตามทางที่ไปกลับที่พิกทางเดียวกัน หรือเรียกว่าสาย สมาชิกในกลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนคนที่อยู่ในพื้นที่แต่ละสายมีตั้งแต่ - คน การก่อเหตุที่นักเรียนนักศึกษาจะเลือกเวลาที่มาโรงเรียนตอนเช้าและหลังเลิกเรียน และวันพิเศษต่าง ๆ เมื่อก่อเหตุแล้วจะหาเส้นทางหลบหนีโดยใช้ยานพาหนะที่เตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อป้องกันการถูกจับกุม ซึ่งจะส่งคนไปดูพื้นที่ว่ามีการรักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือไม่ ในส่วนของการเลือกสถานที่ก่อเหตุ จะเลือกตามสถานที่จัดเลี้ยง ป้ายรถโดยสารประจำทาง ห้างสรรพสินค้า หน้าสถาบัน สถานศึกษา พื้นที่สาธารณะ เป็นต้น

3) การสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาท

จากการทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการทะเลาะวิวาท จะเห็นได้ว่า เมื่อเกิดสถานการณ์ทะเลาะวิวาทแล้ว จะส่งผลให้เกิดความรุนแรงตามมาโดยการทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนเป็นผลมาจาก ปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ จะค่อย ๆ ก่อตัว และสะสมเป็นเวลานานนับปีก่อนที่จะแสดงออกมา และส่งผลให้เกิดความรุนแรงขึ้น ดังนั้น วิธีการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท ที่ดีที่สุด ก็คือ การสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งสามารถแบ่งมาตรการการป้องกันได้ 3 แบบ (Group for the Advancement of Psychiatry, 1999; US surgeon General, 2001) ดังนี้

1) Universal Prevention การป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาพฤติกรรมทะเลาะวิวาท มาตรการข้อนี้จะมุ่งที่เด็ก และวัยรุ่นทั่วไปที่ยังไม่เคยมีพฤติกรรมทะเลาะวิวาท หรือยังไม่เคยมีปัจจัยเสี่ยงใด ๆ อันจะนำไปสู่พฤติกรรมทะเลาะวิวาท เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการป้องกันก่อนจะเกิดเหตุ ทำได้โดยการช่วยให้เด็กเติบโตไปในทางที่ดีมีสุขภาพแข็งแรง ลดอุบัติเหตุ ช่วยให้เด็กเยาวชนมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมเหมาะสมกับวัย และในระดับสังคม คือการจัดระเบียบสังคมที่ดี เอื้อให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นอย่างปลอดภัย มีกฎหมายที่ดี เป็นต้น

2) Selective Prevention เป็นความพยายามลดโอกาสที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมทะเลาะวิวาทในกลุ่มเด็กและวัยรุ่นที่มีความเสี่ยง มาตรการในข้อนี้จะมุ่งไปในการลดปัจจัยเสี่ยงโอกาสเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมทะเลาะวิวาทขึ้น เป็นมาตรการการป้องกันที่มุ่งแก้ปัญหาที่กลุ่มเสี่ยง หลักการสำคัญ คือ ลดจำนวนของปัจจัยเสี่ยง และเพิ่มจำนวนความเข้มข้นของปัจจัยการป้องกัน กลยุทธ์ที่สำคัญ คือ การเข้าถึงกลุ่มเสี่ยง และช่วยให้กลุ่มเสี่ยงมีการพัฒนาความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ ด้วยการช่วยส่งเสริมให้มีพฤติกรรมที่ดี และประสบความสำเร็จในการเรียนและการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น เป็นต้น

3) Indicated Prevention เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมทะเลาะวิวาทซ้ำอีก หรือเลวร้ายมากกว่าเดิม มาตรการนี้จะมุ่งไปที่เด็กและวัยรุ่นที่ก่อความรุนแรงมาแล้วเช่น ถูก

จับกุมเพราะการกระทำผิดกฎหมาย กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล หรือถูกตัดสินให้รับการอบรมในสถานพินิจ มาตรการการป้องกันในระดับนี้นั้น จะมุ่งไปที่เยาวชนที่เคยมีพฤติกรรมทะเลาะวิวาทมาแล้ว เพื่อไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่รุนแรงกว่าเดิม หลักการสำคัญ คือ การผสมผสานระหว่างการบำบัดรักษา (Treatment) กับการฟื้นฟู (Rehabilitation) และการป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำ เช่น การป้องกันไม่ให้เกิดการรวมกลุ่มของเยาวชน ซึ่งกลยุทธ์สำคัญของการป้องกันในระดับนี้ คือ การนำเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา กลับเข้าสู่หนทางที่เหมาะสมและปลอดภัย

การป้องกันทั้ง 3 แบบดังกล่าวข้างต้นแม้จะมุ่งไปที่ตัวเด็กและเยาวชน แต่ต้องมีการดำเนินงานในหลายมิติ ประกอบด้วย มิติด้านตัวเด็ก มิติด้านสถานศึกษา มิติด้านครอบครัว และมิติด้านสังคม ซึ่งการป้องกันปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชน

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมา ได้มีองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้กำหนดมาตรการ การป้องกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาท ดังนี้

1) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและมาตรการป้องกันนักเรียนนักศึกษา ก่อเหตุทะเลาะวิวาท และทำร้ายกัน โดยประกาศฉบับดังกล่าว ใช้กับสถานศึกษาทุกระดับ ครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา อุดมศึกษา เพื่อป้องกันและป้องปรามแก้ปัญหาเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งนโยบายดังกล่าวได้กำหนดแนวปฏิบัติ 10 ข้อ (จурินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์, 2552) ได้แก่ 1) สถาบัน สถานศึกษา หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องดำเนินการบังคับใช้กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ และข้อบังคับ อย่างเข้มงวดจริงจัง กรณีนักเรียนนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ กระทำผิดร้ายแรงให้ดำเนินการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดพร้อมทั้งให้ความร่วมมือกับพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินการทางกฎหมาย 2) สถาบัน สถานศึกษา หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องกำหนดแผนและวิธีป้องกันการก่อเหตุ ตลอดจน การช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ประสบเหตุ 3) ให้สถาบัน สถานศึกษา สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ศิษย์เก่า ผู้ปกครอง และนักเรียน นักศึกษาปัจจุบันเพื่อปรับเปลี่ยน วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ในเชิงสร้างสรรค์ 4) สถาบัน สถานศึกษา ให้ความร่วมมือกับพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปในเขต ตรวจสอบกรณีจำเป็น ขอให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบหรือตรวจค้นอาวุธบุคคลน่าสงสัยได้ 5) ให้สถาบัน สถานศึกษา ตรวจสอบบุคคล และรถทุกชนิดที่เข้าออก เพื่อป้องกันเหตุ และขอความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวัง 6) ให้มีการสำรวจพื้นที่ที่มักเกิดปัญหา โดยจัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อเข้าระงับเหตุกรณีมีเหตุทะเลาะวิวาทโดยประสานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 7) สถาบัน สถานศึกษา จัดกิจกรรมร่วมกันด้วยกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรม จิตอาสา การสร้างความสามัคคี และความสามัคคี เพื่อละลายพฤติกรรม และแก้ปัญหาในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง 8) ให้สถาบัน สถานศึกษา เฝ้าระวังและติดตามนักเรียนนักศึกษาที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด เพื่อจัดกิจกรรมในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง 9)

องค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ สถาบัน สถานศึกษา จัดให้มีระบบการติดตามดูแลความประพฤติของนักเรียนนักศึกษา โดยมีศูนย์รายงาน และแก้ไขเหตุการณ์โดยเร่งด่วน และ 10) ให้ผู้บริหารสถาบัน สถานศึกษา หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องถือเป็นหน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินการตามนโยบาย และมาตรการข้างต้น

2) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้เห็นชอบมาตรการการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคชการทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาคชการทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษาโดยให้มีการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ที่เกี่ยวข้องโดยมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการประสาน และจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

3) คำสั่งหัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 30/2559 เรื่อง มาตรการในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคชการทะเลาะวิวาทของนักเรียนและนักศึกษาโดยที่ปัญหาคชการทะเลาะวิวาทนั้นก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน รวมทั้งสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนและสังคม และเนื่องจากมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถป้องกัน และแก้ไขปัญหาคชการทะเลาะวิวาทของนักเรียนและนักศึกษา จึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพิ่มเติม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูป และจัดระเบียบสังคม จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอริยสัจสี่กับการแก้ไขปัญหาคชการทะเลาะวิวาท

บุญมี โททำ (2560) ได้นำเสนอพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาคชการทะเลาะวิวาททางสังคม เห็นว่า ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทในมุมมองของพุทธศาสนาและบริหารจัดการในรูปแบบของการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา (อริยสัจ 4) มาประกอบในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นต้นตอหรือรากเหง้าของปัญหา ซึ่งในที่นี้ก็คือ ทุกข์ตามหลักของไตรลักษณ์ทำให้ทราบสาเหตุของความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทนั้นเกิดมาจากสาเหตุอะไร (สมุทัย) ซึ่งสาเหตุหลัก ๆ คือ อกุศลมูล 3 อย่าง ได้แก่ อโลภะ โทสะ โมหะ และปัญญาจรรยา ซึ่งเป็นธรรมะฝ่ายอกุศล 5 ประการ ประกอบเข้าด้วยกันทำให้เกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท

วิธีการในการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทหรือดับความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท (มรรค) คือ การนำหลักของไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตาของสรรพสิ่งมาพิจารณาเป็นหลักใหญ่เพื่อขจัดอกุศลธรรมภายในที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทจากนั้น

จึงใช้หลักสารานียธรรมเพื่อประสานภายนอกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การดับซึ่งความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท(นิโรธ)ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการสุดท้ายในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทแบบพุทธวิธี

แต่ถ้าเราจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทไม่ดีก็อาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงได้ สิ่งที่น่าสนใจคือ เมื่อเกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทขึ้นเรามีวิธีการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทอย่างไร เรามีวิธีควบคุมไม่ให้ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทขยายตัวจนกลายเป็นความรุนแรงซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของทุกสังคมได้อย่างไร

ดังนั้นแล้วเพื่อความรู้เท่าทันความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทที่จะเกิดขึ้น รูปแบบการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาททางสังคมในเชิงของพุทธศาสนาเพื่อตอบคำถามที่ว่า อะไรคือ .ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท (What is Conflict) ทำไมความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทจึงเกิดขึ้น (Why Conflict arise ?) และเราจะมียวิธีจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นได้อย่างไร (How to resolve the conflict ?)

1. อะไรคือความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท (What is Conflict?)

นัยยะของพระพุทธเจ้าและชาวตะวันตกแนวคิดของนักวิชาการตะวันตกที่ได้กล่าวถึงความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทไว้มีทั้งเหมือนและแตกต่างกันออกไป โดยนักสังคมวิทยาตะวันตก มองว่าความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ในแง่สัญชาตญาณในรูปแบบของความก้าวร้าว ทำลาย และทำลายประกอบกับทัศนคติและความเชื่อที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้ขัดแย้ง นอกจากนี้ยังมีสาเหตุจากองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก ได้แก่ ระดับของอำนาจ ค่านิยม ที่รวมถึงความเชื่อวัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา โครงสร้างทางสังคมและข้อมูลรวมไปถึงการสื่อสารที่ไร้ประสิทธิภาพกัน

Weber n.d. มองว่าความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท ในผลประโยชน์ระหว่างบุคคล พบได้ทุกหนทุกแห่งในสังคม ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทเกิดจากการกระทำของบุคคลที่ต้องการที่จะดำเนินการให้บรรลุความปรารถนาของตน เกิดปะทะกับการต่อต้านของอีกฝ่ายหนึ่งหรือหลาย ๆ กลุ่ม ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทเป็นผลมาจากการมีทรัพยากรหรือรางวัลอย่างจำกัดซึ่งการที่คนหนึ่งได้รับทำให้อีกคนหนึ่งไม่ได้รับ การที่คนหนึ่งสามารถบรรลุความปรารถนาของตนเองในสภาพที่มีทรัพยากรอย่างจำกัด ทำให้ผู้นั้นมีอำนาจมากขึ้น ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาททั้งหลายไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การต่อสู้ ถือว่าการแข่งขันเป็นรูปแบบหนึ่งของความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทในการแข่งขันนั้นจะมีกฎกติกาที่ทุกฝ่ายยอมรับ การชนะคือการได้รางวัลหรือประโยชน์ ไม่ใช่การทำลายคู่ต่อสู้ ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทถ้าหากเกิดขึ้นในระยะยาวนานจะทำให้เกิดการแบ่งอำนาจของบุคคลในสังคม

จากแนวคิดตะวันตกดังกล่าว เมื่อวิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่าสาเหตุความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท นั้นมีทั้งจากปัจจัยภายในคือ จิตใจของตัวผู้ขัดแย้งเองและปัจจัยภายนอก คือ องค์ประกอบ โครงสร้าง สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยอยู่รอบ ๆ ตัวผู้ขัดแย้ง

บุญมี โททำ (2560) มองว่านักวิชาการชาวตะวันตกให้ความสำคัญกับสาเหตุความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทที่เป็นปัจจัยภายนอกเสียมากกว่าการที่จะมองในมิติของตัวผู้ขัดแย้งเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระไพศาล วิสาโล มองว่าความขัดแย้งแบบตะวันตกนั้นมักจะทำให้ความสำคัญกับเรื่องประเด็นปัญหาและกระบวนการมาก ขณะที่เรื่องคนและอารมณ์ความรู้สึกเหมือนจะไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนัก ทั้งนี้ แนวคิดทางพระพุทธศาสนานั้นมองว่ามนุษย์มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วนคือ กาย และ ใจ พฤติกรรมต่างๆ ที่มนุษย์แสดงออกมาภายนอกนั้นมีจุดเริ่มต้นที่ "จิตใจ" ใจเป็นสิ่งสำคัญ ใจเป็นใหญ่ เป็นหัวหน้าในการกระทำทั้งหลาย และพระพุทธศาสนายอมรับว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น (Necessity) ในระดับโลกียวิสัย เพราะ "ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท" จัดได้ว่าเป็น "ทุกข์ของบุคคลและสังคม" ประการหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมองว่าความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทเป็น "ธรรมชาติ" หรือ "ธรรมดา" ของสังคมทั่วไป จนอาจจะกล่าวได้ว่าเป็น "สิ่งจำเป็น" ของสังคมเพราะสรรพสิ่งในสังคมนั้นแปรเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา(อนิจจัง) ผลจากการแปรเปลี่ยนดังกล่าวนี้จึงทำให้เกิดบรรยากาศของ "ทุกข์" หรือ "ความขัดแย้ง" ซึ่งเป็นสภาวะหรือบรรยากาศที่ดำรงอยู่ในภาพเดิมไม่ได้สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทก็เพราะทุกสิ่งทุกอย่างนั้นในแง่ของโลกียวิสัยนั้นไม่สามารถเป็นไปตามความต้องการ หรืออำนาจของสิ่งใด หรือบุคคลใด กล่าวคือไม่มีสิ่งใด หรือบุคคลใดบังคับให้มันไม่เปลี่ยนแปลงหรือไม่ให้ขัดแย้งกัน (อนัตตา) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระไพศาล วิสาโล ที่กล่าวว่าทุกข์เป็นสภาวะพื้นฐานของธรรมชาติ ครอบคลุมสรรพสิ่ง ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งรูปธรรมและนามธรรม สภาวะที่เรียกว่าทุกข์ (หรือทุกข์ลักษณะ) นี้ได้แก่ ภาวะที่ไม่คงตัว คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ เพราะมีความกดดัน บีบคั้น ขัดแย้งอยู่ในตัวเองและกับสิ่งรอบตัวอยู่ตลอดเวลาความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทกับทุกข์เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ทุกข์เกิดเพราะความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทบีบคั้น

2. ทำไมความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทจึงเกิดขึ้น (Why Conflict arise?)

เมื่อศึกษาและวิเคราะห์ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทในคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาจะพบเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท โดยสามารถอธิบายในมุมมองของอภุศลธรรม 2 กลุ่ม คือ อภุศลมูล ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ และปปัญจธรรม ซึ่งได้แก่ ตัณหา มานะ และทิฐิ ดังนี้

2.1 อภุศลมูลในทัศนะของพุทธศาสนา คือ รากเหง้าหรือต้นตอของความชั่วทั้งปวง เมื่อกำเริบจะแสดงออกมาเป็นทุจริตทางกาย วาจา ใจ รวมเป็นเหตุให้เกิดกิเลส ซึ่งมี 3 ประการ ได้แก่

2.1.1 โลกยะ (ความอยากได้) ความอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน อยากให้ตนมีเหมือนคนอื่นหรือมีมากกว่าผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดรากเหง้าของความชั่วทั้งปวง

2.1.2 โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) การอยากฆ่า การอยากทำลายผู้อื่น ความคิดประทุษร้ายเป็นรากเหง้าให้เกิดกิเลส เช่น ความโกรธ ความผูกโกรธพยาบาท ความคิดปองร้าย เป็นต้น

2.1.3 โมหะ (ความหลงไม่รู้จริง) ความไม่รู้ไม่เข้าใจ ความมัวเมา ความประมาท เป็นรากเหง้าให้เกิดกิเลสได้ต่างๆ เช่น ลบลู่คุณท่าน, ถือตัว, มัวเมา, เลินเล่อ เป็นต้น โมหะทำให้ขาดสติ ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี

ดังนั้น จึงเห็นได้ชัดเจนว่าสาเหตุหรือ รากเหง้าที่แท้จริงในกระบวนการเกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทนั้น เกิดจากสิ่งที่พุทธศาสนา เรียกว่า อกุศลมูลนั่นเอง ได้แก่ โลกยะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นอารมณ์พื้นฐานในความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาททุกชนิด และดังที่พระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่า เหตุปัจจัยของความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทแท้จริงแล้วมีที่มาจากอกุศลมูลภายในใจ คือ โลกยะ โทสะ โมหะ เป็นเบื้องต้นซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมทำร้ายตนเองและผู้อื่น

2.2 ปัญจธรรม เป็นอกุศลธรรมกลุ่มที่สอง ซึ่งหมายถึง "ธรรมเป็นเครื่องเน้นซ้ำ" ถือได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์และสังคมเกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท เหตุผลสำคัญที่ทำให้หมวดธรรมกลุ่มนี้ได้ชื่อว่า "เน้นซ้ำ" เพราะเมื่อเกิดขึ้น หรือมีอยู่ในบุคคลใด หรือองค์กร หรือกลุ่มบุคคลใด จะทำให้บุคคล หรือองค์กรนั้นเกิดการพัฒนาไปอย่างล่าช้า หรือพัฒนาศักยภาพภายในได้อย่างล่าช้านั่นเอง "ปัญจธรรม" นี้ ประกอบไปด้วยหลักธรรมที่สำคัญ 3 ประการ กล่าว คือ ตัณหา มานะ และ ทิฐิ ทั้งสามประการถือได้ว่ามีอิทธิพล และมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทขึ้นในบุคคล หรือกลุ่มบุคคล

2.2.1 ตัณหา ตัณหาเป็นที่มาของความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทอย่างไร? เพราะว่าตัณหาคือความอยาก ความใคร่ในสิ่งอันเป็นที่รัก สาเหตุสำคัญที่ทำให้ตัณหาเป็นตัวจุดชนวนให้เกิดปัญหา ในแง่ของการทะเลาะวิวาทก็เพราะมีคำว่า "สิ่งเป็นที่รัก" เพราะสิ่งที่เป็นนี้จัดได้ว่าเป็น "หัวใจ" สำคัญที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน เพราะมนุษย์มีความหวาดระแวงว่าสิ่งที่ตนเองรักนั้น จะถูกบุคคลอื่นแย่งไป กำลังถูกแย่งไป หรือถูกแย่งชิงไปแล้ว ขณะเดียวกัน เมื่อสิ่งที่ตนเองรักจะผันแปรไป กำลังผันแปรไป หรือได้ผันแปรไปแล้ว อาการเหล่านี้เองที่ทำให้มนุษย์ต้องทะเลาะวิวาทกัน เพื่อช่วงชิงสิ่งอันเป็นที่รักให้ดำรงคงอยู่กับตน โดยการยึดมั่นในสิ่งเหล่านั้นมาเป็นของเราด้วยอำนาจแห่งตัณหา

2.2.2 มานะ พระพุทธเจ้าให้คำจำกัดความคำว่า"มานะ" ว่า "การถือตัว กิริยาที่ถือตัวภาวะที่ถือตัวความลำพองตน ความทะนงตน ความเชิดชูตนเป็นดุจธง ความเห่อเหิม ความที่จิตต้องการเชิดชูตนเป็นดุจธง" มนุษย์ใช้สภาวะการถือตัวโดยความเป็นชาติ โคตร ตระกูล ความเป็นผู้มี

รูปงาม มีทรัพย์สินการศึกษา หน้าที่การงานว่า เราดี เลิศ ประเสริฐกว่าคนอื่น มนุษย์ได้อาศัยคุณสมบัติดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงตนจึงเป็นที่มาของวิวาทะอันนำมาซึ่ง ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ผู้ใดสำคัญเราเสมอเขา เลิศกว่าเขา หรือด้อยกว่าเขา ผู้นั้นพึงต้องวิวาทกันด้วยความถือตัวนั้น" สาเหตุสำคัญก็เพราะว่าการถือตัวดังกล่าวนี้ นำไปสู่การลบหลู่ ดูหมิ่นและเกลียดชังคนอื่น

2.2.3 ทิฐิ หมายถึง "ความเห็น" หรือ "ลัทธิ" ทิฐิในบริบทนี้ได้แก่ ทิฐิในแง่ "ลบ" การที่มนุษย์ยึดมั่นถือมั่นใน ทิฐิของตนเองเป็นหลัก (ทิฐฐูปาทาน) จึงทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันในกลุ่มของคนที่มีความเห็นแตกต่างกันแต่ไม่ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีจุดยืนของตัวเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าว พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า "ชนเหล่าใดยังถือทิฐิ ชนเหล่านั้นย่อมมีเหตุกระทบกระทั่งกันในโลก" และ "สัตว์ทั้งหลายผู้ยึดถือใน ทิฐิทั้งหลายว่า ยอดเยี่ยม ย่อมทำทิฐิใดให้ยิ่งใหญ่ในโลกกล่าว ทิฐิอื่นทุกอย่างนอกจากทิฐินั้นว่าเลว เพราะฉะนั้น สัตว์ (เหล่านั้น) จึงไม่ล่วงพ้นการวิวาทไปได้" ดังนั้นแล้ว ทิฐิความยึดมั่นในความเชื่อของตนจึงเป็นสิ่งที่น่ากลัวและเป็นที่มาของความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท

3. มีวิธีการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทได้อย่างไร

(How to resolve the conflict ?)

สำหรับวิธีการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท ในทางพุทธศาสนาให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพของจิต เป็นการพัฒนาให้มีจิตใจที่ดีงาม มีความเป็นมิตร มีเมตตา มีความอดทนทางใจต่อความกระทบกระทั่ง ความไม่พอใจ หรือความเจ็บใจ โดยการวางใจตนให้เป็นกลาง ๆ ไม่กระเพื่อม ใช้สติปัญญาในการเรียนรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงตรึกรตรองด้วยความรอบคอบแล้วแสดงออกต่อสถานการณ์ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทนั้น ๆ อย่างเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงธรรมชาติของความขัดแย้งนั้น ๆ ด้วย จะเป็นรากฐานสำคัญในตัวบุคคลที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทได้ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรมดังต่อไปนี้

3.1 ไตรลักษณ์ ไตรลักษณ์เป็นหลักธรรมที่สำคัญในระดับบุคคลเพื่อเน้นให้เข้าใจถึงธรรมชาติของความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทอย่างแท้จริงและนำความรู้ที่ได้ไปเป็นประโยชน์ หรือประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทด้วยการพึ่งละจากอกุศลมูล ละความมีตัวตน ยึดมั่นถือมั่นจากปัจจัยธรรมอันเป็นอกุศลธรรม ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

3.1.1 อนิจจตา (Impermanence) หมายถึง ความไม่เที่ยงความไม่คงที่ ความไม่คงตัวภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป ในบริบทของการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท หลักอนิจจตาสามารถใช้ให้เป็น ประโยชน์ในการตระหนักรู้ถึงความผันผวนปรวนแปรไม่แน่นอนซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทได้ การรู้ และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตาม

ความเป็นจริงดำรงอยู่ด้วยจิตใจที่เป็นอิสระจะทำให้เราใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท หรือไม่นิ่งนอนใจเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นก็ย่อมที่จะปล่อยวางได้ ไม่ยึดมั่นถือมั่นในการเอาชนะ หรือการได้มาในสิ่งที่ตนเองพอใจ เพราะทุกสิ่งย่อมมีการเสื่อมสลายไป การรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงดังกล่าว จะทำให้ไม่ตกเป็นทาสของความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท หรือความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

3.1.2 ทุกขต (Conflict) หมายถึง ความเป็นทุกข์ ซึ่งเป็นภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายไป เป็นภาวะที่กดคั้นฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ อย่างที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อมองอีกมุมหนึ่งในทางกลับกัน ความเปลี่ยนแปลงนั้นอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทได้เช่นกัน เพราะความคิดหรือการกระทำของมนุษย์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทจึงเป็นลักษณะของธรรมชาติ ดังนั้น การฝืนแบบไม่ยอมรับสภาวะทุกข์ หรือ สภาวะความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทนั้นย่อมให้ผลร้ายมากกว่าผลดี การรู้จักปรับตัวให้ยอมรับกับสถานการณ์ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทนั้น ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท โดยการเรียนรู้เท่าทันและจัดการทุกสิ่งทุกอย่างให้ตรงตัวเหตุ ปัจจัย ให้ปฏิบัติต่อสถานการณ์ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทด้วยการศึกษาให้รู้ให้เข้าใจอย่างที่สุด คือ ให้รู้จักปัญหาความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท มิใช่เพื่อให้เป็นทุกข์ หรือหนีปัญหา แต่เพื่อที่จะปฏิบัติต่อปัญหาความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทและจัดการได้อย่างถูกต้อง

3.1.3 อนัตตา ความไม่มีตัวตนแท้จริง ที่จะสั่งบังคับให้เป็นอย่างไร ๆ ได้ ความรู้ในหลักอนัตตาที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท หมายถึง การละความเป็นอัตลักษณ์ความยึดมั่นถือมั่น การช่วยลดทอนความเห็นแก่ตน เปิดใจกว้างในการยอมรับฟังความคิดเห็นหรือการกระทำของผู้อื่นสามารถเข้าไปเกี่ยวข้อง พิจารณาและจัดการกับปัญหาความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท โดยไม่เอาตัวตน ความอยากของตนตลอดจนความเห็น ความยึดมั่นถือมั่นของตนเข้าไปตัดสิน แต่จะพิจารณาจัดการไปตามเหตุและผล ดังนั้นการรู้หลักอนัตตา จะทำให้การละความเป็นอัตลักษณ์ ความยึดมั่น ถือมั่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท

3.2 หลักสารณียธรรม 6 คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งและเป็นเหตุแห่งความระลึกถึงกัน และกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี (peaceful co-existence) 6 ข้อ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อขจัดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทในสังคมได้ ดังนี้

3.2.1 เมตตามโนกรรม เป็นความรู้สึกในจิตใจที่มีแต่ความคิดดี ๆ การมองเห็นในเรื่องดีมีความหวังดี ประรณานดี รักและเมตตาต่อกัน คิดในสิ่งที่สร้างสรรค์ มองด้านบวกต่อกัน

ไม่มีความอิจฉาริษยา ไม่คิดอคติลำเอียง ก่อความพยายาม สร้างความโกรธแค้นเคืองกัน ให้โอกาส และให้อภัยต่อกันทุกเรื่องไม่ว่าจะหนักเบาแค่ไหน ความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขและเข้าใจผู้อื่น ไม่เอาความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นใหญ่มีน้ำใจต่อบุคคลอื่น เมตตามโนกรรมนี้รวมถึงความอดทนอดกลั้น ต่อความอาฆาตมาดร้ายบุคคลอื่นที่มีต่อตนเองด้วย

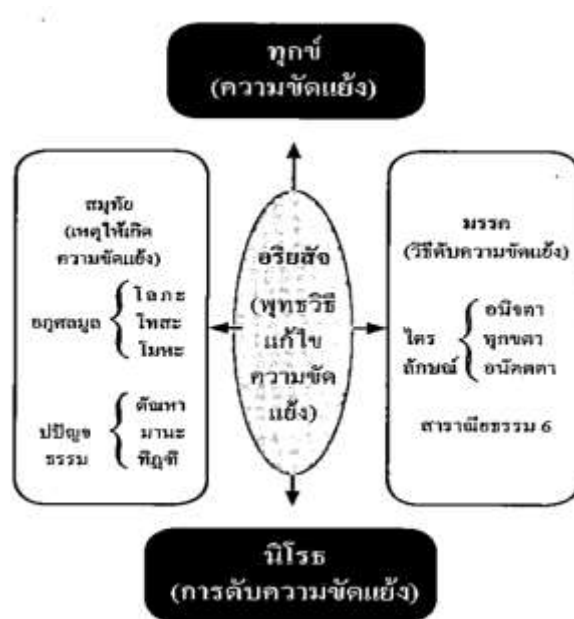
3.2.2 เมตตาวจิกกรรม เพื่อใช้คำพูดออกมาแต่คำพูดที่ดีงาม ด้วยความรักปรารถนาดี รู้จักพูดให้กำลังใจกันและกัน ในยามที่ต้องพบกับความทุกข์ ความผิดหวัง หรือความเศร้าหมอง ไม่พูดจาซ้ำเติมกัน ไม่นินทาว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แนะนำในสิ่งที่ดี และมีประโยชน์ พูดด้วยความจริงใจต่อบุคคลอื่น ไม่พูดส่อเสียดบุคคลอื่นให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจไม่ดูถูกคนที่ด้อยกว่าตนเองและไม่พูดให้คนอื่นเกิดความเข้าใจผิดจนทะเลาะกัน พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเดียวนั่น

3.2.3 เมตตาทกัณกรรม เพื่อกระทำความดีที่เป็นความดีต่อกัน ช่วยเหลือส่งเสริมกัน มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัมมาคารวะ ไม่เบียดเบียนรังแกกัน ไม่ทำร้ายให้ได้รับความทุกข์เวทนา ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกัน มีความเสียสละต่อผู้อื่น ช่วยเหลือขวนขวายการทำงานในสิ่งที่ตนเองสามารถกระทำได้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นทุกเรื่อง รู้จักปกป้องช่วยเหลือบุคคลอื่นเมื่อประสบภัยดำรงตนอยู่ในศีลธรรม สำรวมระวังในอกุศลกรรมความไม่ดีทางกาย และไม่ใช้กำลังเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนไม่ว่าด้วยวิธีการใด ๆ

3.2.4 สาธารณโภคี เพื่อให้รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกันช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และมีความเสมอภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ รู้จักแบ่งปัน บริจาคช่วยเหลือผู้ยากไร้ผู้ด้อยโอกาสในสังคม เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความผาสุกของคนหมู่มากในประเทศ

3.2.5 สีสสามัญญตา เพื่อการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่าง ๆ อย่างเดียวกันอย่างเคร่งครัด เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ก้าวร้าวหน้าที่กัน ไม่อ้างอำนาจของตนข่มเหงรังแกผู้อื่น ไม่ถืออภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งปวง มีความเคารพต่อกฎหมายระเบียบวินัยมีความเกรงอกเกรงใจ และให้เกียรติต่อกันไม่กระทำการล่วงละเมิดสิทธิอันเป็นของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ๆ ก็ตาม

3.2.6 ทิฐีสามัญญตา เพื่อให้มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองที่ต่างกลับมาให้ตรงกันด้วยการยอมรับในเหตุผล พูดจาหาข้อสรุปตรงกัน รู้จักแสวงหาความร่วมมือและสงวนจุดต่างไม่ถือเอาความคิดของตนเป็นใหญ่แต่เพียงฝ่ายเดียวยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองจะทำอะไรก็ควรปรึกษาหารือที่อยู่ร่วมกันใช้เหตุและผลร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริงเพื่อให้เห็นภาพกระบวนการ ในการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทที่เป็นรูปแบบชัดเจน ผู้เขียนขอนำหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งเป็นหลักใหญ่ประกอบการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท ดังนี้

ภาพที่ 2.3 รูปแบบการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมตามแนวทางของพุทธศาสนา คือ การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา (อริยสัจ 4) มาประกอบในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นรากเหง้าของความขัดแย้งซึ่งในที่นี้ก็คือทุกข์ ตามหลักของไตรลักษณ์ แล้วสืบสาวสาเหตุของความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท (ทุกข์) นั้นเกิดมาจากสาเหตุอะไร (สมุทัย) จากนั้นจึงหาวิธีการในการจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทหรือดับความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท (มรรค) เพื่อนำไปสู่การดับซึ่งความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท (นิโรธ) ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการสุดท้ายในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทแบบพุทธวิธี

ดังนั้น มนุษย์ในฐานะที่อยู่ร่วมกันในสังคมจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ถึง ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นในฐานะที่เป็น "ทุกข์" ประการหนึ่งของชีวิตและสังคม และแสวงหาคำตอบว่าความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทเกิดจากอะไร นำไปสู่อะไรเราควรมีท่าที รวมไปถึงการแสวงหาทางออกหรือหาเครื่องมือเพื่อนำไปจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทให้ถูกต้องตามหลักเหตุและผลได้อย่างไร จึงจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติและมีความสุข

พระมหาศีวเสน ญาณเมธี (2561) รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทในพระพุทธศาสนาและหลักธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก : วิเคราะห์จากพระไตรปิฎก พบว่ารูปแบบวิธีคิดแบบแก้ปัญหา หรือวิธีคิดแบบอริยสัจสี่

ตารางที่ 2.2 รูปแบบวิธีคิดแบบแก้ปัญหา หรือวิธีคิดแบบอริยสัจสี่

รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทในพระพุทธศาสนา: วิเคราะห์จาก พระไตรปิฎก			
ทุกข์ (ปัญหา)	สมุทัย (สาเหตุ)	มรรค (แนวทางวิธีการ)	นิโรธ (การดับปัญหา)
<u>กรณีศึกษา</u>	<u>ปัจจัยภายใน</u>	<u>วิธีการแก้ไข</u>	<u>หลักธรรมที่ทำให้ดับ</u>
1) ภิกษุโกสัมพี	แนวคิดทาง	1) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	ทุกข์
2) พระสาครตะ	พระพุทธศาสนา	การลงโทษ	1) หลักขันติธรรม
3) พระจูฬปันถก	1) ตัณหา	2) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	2) หลักสามัคคีธรรม
4) พระวังคิสะ	2) ทิฎฐิ	การบัญญัติพระวินัย	3) หลักไตรสิกขา 3
5) พระเจ้าวิฑูฑกะ	3) มานะ	3) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	4) หลักวจีสัจจิต 4
6) พระอุรุเวลกัสสปะ	แนวคิดทางตะวันตก	การพึ่งพาตนเอง	5) หลักพละ 4
7) พระนางมาคันทิยา	1) ความแตกต่างของการ	4) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	6) หลักพรหมวิหาร 4
8) พระกุมารกัสสปะ	รับรู้	การใช้สติปัญญา	7) หลักฆราวาสธรรม 4
9) นางกาลสิยักษิณี	2) บุคลิกภาพ	5) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	8) หลักสังคหวัตถุ 4
10) แม่น้ำโรหิณี	3) ความแตกต่างของ	การวางตัวเป็นกลาง	9) หลักจักรวรรดิวัตร 5,
11) พระนันทะ	ค่านิยม	6) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	12
12) พระนางรูปนันทา	4) ความแตกต่างของ	การใช้อิทธิปาฏิหาริย์	10) หลักสาราณียธรรม
13) นางปฎาจารา	เป้าหมาย	7) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	6
14) นางกีสาคโคตรมี	5) ความแตกต่างของ	การเผชิญหน้า	11) หลักโยนิโสมนสิการ
15) พระติสสะ	6) โครงสร้างองค์กร	8) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	10
	7) ความขัดแย้งหรือการ	การหลีกเลี่ยง	12) หลักกาลามสูตร 10
	ทะเลาะวิวาทภายใน	9) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	
	บุคคล	การเจรจา	
	ปัจจัยภายนอก	10) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	
	แนวคิดทาง	การประนีประนอม	
	พระพุทธศาสนา	11) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	
	1) ข้อมูล	การให้รางวัล	
	2) ความต้องการ	12) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	
	3) ความสัมพันธ์	การใช้กุศโลบาย	
	4) ขาดพื้นฐาน	13) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	
	5) ธรรมชาติของการ	การพิสูจน์ความจริง	
	เปลี่ยนแปลง	14) วิธีการแก้ไขปัญหาโดย	
	แนวคิดทางตะวันตก	การใช้กฎหมายแห่งชาติ	

รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทในพระพุทธศาสนา: วิเคราะห์จากพระไตรปิฎก			
ทุกข์ (ปัญหา)	สมุทัย (สาเหตุ)	มรรค (แนวทางวิธีการ)	นิโรธ (การดับปัญหา)
	1) ความแตกต่างของการรับรู้	15) วิธีการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักศาสนาและวัฒนธรรม	
	2) การแข่งขันที่จะได้ทรัพยากรที่มีจำกัด	วัฒนธรรม	
	3) การพึ่งพาอาศัยกันของบุคคล		
	4) ความกดดันต่อบทบาท		
	5) การเปลี่ยนแปลง		
	6) ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทระหว่างบุคคล		
	7) ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่ม		
	8) ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทระหว่างองค์กร		
	9) ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทระหว่างผลประโยชน์		

รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทในพระพุทธศาสนาและหลักธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก : วิเคราะห์จากพระไตรปิฎก พบว่า รูปแบบวิธีคิดแบบแก้ปัญหาหรือวิธีคิดแบบอริยสัจสี่ การแก้ปัญหาที่ตัวเหตุ ตัวปัจจัย หลักการสำคัญ คือ การเริ่มต้นจากปัญหาหรือทุกข์โดยกำหนดรู้ ทำความเข้าใจปัญหาหรือความทุกข์ให้ชัดเจนแล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ปัญหา พร้อมกันนั้นก็กำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่าคืออะไรจะเป็นไปได้หรือไม่ จะเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหาโดยสอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่ได้กำหนดไว้นั้น ทั้งนี้อาจจัดวางเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดรู้ คือ แจกแจงแกลงปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา สภาพและขอบเขตของปัญหาให้เข้าใจชัดเจนว่าเป็นอะไร คืออะไร เป็นที่ตรงไหนเหมือนแพทย์ตรวจดูอาการของโรค ดูความ

ผิดปกติของร่างกาย วินิจฉัยให้รู้ว่าเป็นอะไร ที่ตรงไหน รู้เข้าใจโรคและร่างกายเฉพาะอย่างยิ่งส่วนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรคให้ชัดเจน (ทุกซ์)

ขั้นที่ 2 สืบสวนเหตุแห่งทุกซ์ที่จะพึงละ คือ วิเคราะห์ค้นหามูลเหตุหรือต้นตอของปัญหาซึ่งจะต้องแก้ไขกำจัดหรือทำให้หมดสิ้นไป ตามปกติขั้นนี้ตรงกับวิธีคิดแบบที่ 1 คือ วิธีคิดแบบปัจจัยการนั่นเอง เหมือนแพทย์ค้นหาสมมุติฐานของโรค หาสาเหตุของโรค ซึ่งจะนำไปสู่การรักษาที่ถูกต้องตรงจุด มีใช้รักษาแต่เพียงอาการ (สมุทัย)

ขั้นที่ 3 เล็งหมายชัดซึ่งการดับทุกซ์ที่จะทำให้สำเร็จ คือ เล็งเห็นชัดจนถึงภาวะปราศจากปัญหาซึ่งมุ่งหมายว่าคืออะไร เป็นไปได้จริงหรือไม่ อย่างไร มีความชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายและหลักการทั่วไป หรือตัวกระบวนการของการแก้ปัญหาก่อนที่จะวางรายละเอียดและกลวิธีปลีกย่อยในขั้นดำเนินการ เหมือนแพทย์รู้ว่าโรคนั้นๆรักษาได้ มองเห็นกระบวนการของโรคชัดเจนว่าจะหายไปได้อย่างไร (นิโรธ)

ขั้นที่ 4 จัดวางวิธีการดับทุกซ์ที่จะต้องปฏิบัติ คือ เมื่อมีความชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายและหลักการทั่วไปแล้ว ก็กำหนดวางวิธีการ แผนการและรายการที่จะต้องทำในการที่จะแก้ไขกำจัดสาเหตุของปัญหาให้สำเร็จ โดยสอดคล้องกับเป้าหมายและหลักการทั่วไปนั้นเพื่อเตรียมแก้ไขปัญหาต่อไป (มรรค)

อริยสัจ 4 เป็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทวิธีหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด ทั้งระยะสั้นระยะยาว ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรง ซึ่งทุกฝ่ายอ้างว่าเป็นวิธีการสุดท้าย ซึ่งบางกรณีสามารถบรรลุผลในระยะสั้นเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่หากความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทดำรงอยู่เพียงแต่ถูกกดไว้ โอกาสที่จะเกิดความรุนแรงในระยะยาวย่อมมีอยู่ ส่วนในทางนามธรรม เช่น ความเข้าใจอันดีความสามัคคีปรองดอง นั้นย่อมเกิดขึ้นได้ยากด้วยวิถีความรุนแรงเพราะความเชื่อว่าจะให้ผลที่ยั่งยืนและเป็นไปตามหลักจริยธรรม หรือ ศาสนธรรม ซึ่งล้วนเป็นไปตามหลักการบริหารเพื่อลดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทโดยไม่ใช้ความรุนแรง

พระศรีวิฆเนศวร (2563) กล่าวถึง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่จะสามารถนำมาเป็นโครงสร้างหรือรูปแบบในการแก้ปัญหาได้ คือ หลักอริยสัจ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยเหตุและผลของทุกสรรพสิ่ง แม้แต่ท่านผู้ที่เป็นนักปฏิบัติตนเพื่อสันติในระบอบต่าง ๆ ก็ต้องผ่านหลักอริยสัจเช่นกัน อริยสัจเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนแนะนำเหล่าพุทธบริษัทมากที่สุด และเป็นที่ยอมรับรวมธรรมของพระองค์ อริยสัจได้ให้แนวคิดในการแก้ปัญหาไว้ 4 ประเด็น คือ

1. ทุกปัญหาแก้ได้

พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์เข้าใจถึงสภาพตามความเป็นจริงของชีวิตว่า เต็มไปด้วยปัญหา เช่น การที่จะมาเกิดเป็นมนุษย์ได้ก็แสนจะยากเพราะหากกุศลกรรมไม่เพียงพอแล้วก็ไม่อาจเกิดเป็นมนุษย์ได้ เมื่อเป็นมนุษย์แล้วการดำรงชีพอยู่ในสังคมก็มากไปด้วยปัญหา แต่ทุกปัญหาย่อมจะมีทางออกหรือมีวิธีที่จะแก้ไขแน่นอนเมื่อคนมีปัญญา แม้แต่ปัญหาใหญ่คือการเกิดซึ่งเป็นสาเหตุแห่ง ความแก่ ความเจ็บป่วย ความตาย เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงแก้ไขให้เห็นเป็นตัวอย่างแล้วด้วยทรงปฏิบัติจนบรรลุสภาวะ คือ พระนิพพานที่ไม่ต้องเกิดอีกต่อไป แล้วทรงนำมาแสดงให้อริยสาวกได้รู้เข้าใจและปฏิบัติตามจนได้บรรลุพระนิพพาน เช่นกับพระองค์ไม่ต้องเกิดมารับทุกข์รับปัญหาอีก ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงถือว่า ทุกปัญหาแก้ได้

2. แก้ปัญหาที่สาเหตุ

ในการแก้ปัญหาจะต้องรู้ให้ชัดเจนหรือมองให้ออกว่า ปัญหาอยู่ตรงไหนและอะไรคือสาเหตุเพราะถ้าสับสนวุ่นวายพยายามแก้ที่ตัวปัญหาโดยไม่เอาใจใส่กับสาเหตุ หรือไม่รู้สาเหตุหรือต้นตอจริง ๆ ของปัญหา เป็นเหตุทำให้ไม่อาจแก้ปัญหาได้ อริยสังฆบอกให้รู้ว่า การแก้ปัญหาต้องแก้ที่สาเหตุ

3. แก้ปัญหาของมนุษย์ด้วยตนเอง

ปัญหาของมนุษย์ ๆ ต้องแก้เอง และต้องแก้ด้วยตนเอง ไม่อาจจะขอร้องอ้อนวอนให้เทวดาที่ไหนมาช่วยแก้ไขได้ บางครั้งแม้แต่มนุษย์ด้วยกันก็ช่วยแก้ไขให้คนอื่นไม่ได้ ดังนั้นแต่ละคนต้องแก้ปัญหาของตนด้วยตนเอง ผู้อื่นอาจช่วยได้เพียงช่วยแนะนำให้ความรู้เท่านั้น ในขั้นของการแก้ไขต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ดังพระพุทธพจน์ที่ทรงสรุปเป็นหลักการไว้ว่า บุคคลจะล่วงทุกข์ได้ก็ด้วยความเพียร หมายถึง ความเพียรพยายามของตนเอง

4. แก้ปัญหาให้ตรงประเด็น

การแก้ปัญหาต้องทำให้ถูกเรื่องหรือตรงประเด็น เช่น ปัญหาเกิดกับจิตก็ต้องแก้ทางจิต ปัญหาทางกายก็ต้องแก้ทางกาย หรือปัญหาที่เกี่ยวกับจิตและกายก็ต้องแก้ทั้ง 2 ทาง พระพุทธศาสนาจึงสอนให้เริ่มต้นแก้ด้วยการรู้จักสภาพปัญหาให้ถ่องแท้ก่อนแล้วจึงดำเนิน การแก้ปัญหาให้ตรงกับสภาพของปัญหา อริยสังฆสามารถประยุกต์ใช้เป็นขั้นตอนของการแก้ปัญหา 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ทุกข์ = ตัวปัญหา

ก่อนที่จะคิดหาวิธีการแนวทางต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา ขั้นแรกต้องรู้จักตัวปัญหาจริง ๆ ก่อนปัญหาการทะเลาะวิวาทกันเป็นปัญหาจริงหรือเปล่า คนส่วนมากยอมรับว่า การทะเลาะวิวาทกันเป็นปัญหาจริงหรือไม่ มีปัญหาปลื้มย่อยออกไปอย่างไรบ้าง ถ้าทุกคนยอมรับว่า เป็นปัญหาจริงที่จะทำขั้นต่อไปก็คือ

ระดับที่ 2 ทุกขสมุทัย = สาเหตุของปัญหา

ผู้ที่คิดจะแก้ปัญหาก็เป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้จักสาเหตุแห่งปัญหาว่ามีที่มาหรือสาเหตุอย่างไร บางปัญหาอาจมีสาเหตุอย่างเดียว แต่บางปัญหาอาจมีสาเหตุมากกว่าหนึ่ง มีสาเหตุสลับซับซ้อนเนื่องด้วยหลายสิ่งหลายอย่างมาเกี่ยวข้องกัน จะแก้เพียงอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องแก้เป็นองค์รวม ถึงอย่างไรก็ต้องแก้ที่สาเหตุ ดังนั้น ในการแก้ปัญหา จึงจำเป็นต้องรู้สาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจนว่า ปัญหาการทะเลาะวิวาทกันเกิดจากสาเหตุอะไรบ้าง

ระดับที่ 3 ทุกขนิโรธ = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา

ระดับนี้อาศัยหลักการของศีล สมาธิ ปัญญา จึงแบ่งเป้าหมายในการแก้ปัญหา เป็น 3 ระดับ คือ

1) บรรเทา หมายถึง การทำระดับความรุนแรงของปัญหาให้ทุเลาเบาบางลดน้อยลง ถึงแม้จะยังไม่หมดไป ก็ยังสามารถบรรเทาผลกระทบของปัญหาให้น้อยลงได้ ปัญหาไม่สามารถส่งผลกระทบได้เต็มที่ ส่งผลดีได้ระดับหนึ่งในการแก้ปัญหา

2) ยับยั้ง หมายถึง การสกัดกั้น ปิดกั้น อุดรั้งเพื่อไม่ให้ปัญหานั้น ๆ บานปลาย กระจายวงกว้างออกไป สามารถทำปัญหาให้อยู่ในขอบเขตวงที่จำกัดไว้ ไม่ให้ปัญหาลุกลามเกินขอบเขต ซึ่งบางปัญหาอาจจะเป็นปัญหาใหญ่ ถ้ายับยั้งไว้ได้ก็จะกลายเป็นปัญหาที่เล็กลงอาจจัดการแก้ไขได้ง่ายขึ้น

3) กำจัด หมายถึง การตัด การทำลายวงจรของปัญหา การทำปัญหาให้หมดไป ปัญหาบางปัญหา เช่น ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ปัญหาเร่งด่วนบางอย่างอาจทำถึงขั้นนี้ได้ทันที แต่บางปัญหาจะกำจัดให้หมดไปทันที ทันใดนั้นไม่ได้ เพราะมีเงื่อนไขหลายประการ

ระดับที่ 4 ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา = วิธีการลงมือดำเนินการแก้ปัญหาระดับนี้ ต้องทำ 3 ด้าน คือ

1) ด้านพฤติกรรม คือ สภาพที่แสดงออกทางกายและวาจา คือคำพูดทั้งหมดตนเองต้องควบคุมตนเองให้ได้ ต้องไม่ปล่อยให้ตนเองมีพฤติกรรมไม่ดีด้วยวิธีคือพยายามทำแต่สิ่งดี ๆ ให้เป็นความเคยชิน ถ้าไม่สามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้เอง ต้องมีผู้ที่คอยตรวจสอบสอดส่องควบคุม ดูแลให้การช่วยเหลือ ประคับประคองทั้งแนะนำ ตักเตือน สั่งสอนหรืออาจลงโทษบ้างเพื่อให้เขามีพฤติกรรมเป็นที่พึงประสงค์

2) ด้านสภาพจิตใจ ต้องรู้จักฝึกหัดจิตใจในทางสุจริต จิตใจสำคัญนักเพราะเป็นตัวคอยบงการพฤติกรรมได้ แต่ละการกระทำหรือคำพูดนั้นโดยมากจะมาจากคำสั่งภายในคือจิตใจ ถ้ามีจิตใจที่ดีงาม สูงส่ง พฤติกรรมที่แสดงออกย่อมจะดี แต่ถ้าสภาพจิตใจที่แผ่ ตกต่ำ หยาบช้า ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ ความดีความเลว ไม่ฝึกฝนคุณธรรม เป็นจิตใจที่ใฝ่ต่ำ พฤติกรรมที่แสดงออกย่อมไม่เป็นที่ต้องการของสังคม มักสร้างปัญหา

3) ด้านปัญญา ต้องเป็นผู้มีสติปัญญาดี สมองดี ความรู้ดีทัศนคติที่เป็นบวก หรือหรือมีวิสัยทัศน์ที่ดีถ้าทุกคนมีปัญญาสามารถใช้ปัญญาไปในทางที่สร้างสรรค์ได้ การแก้ปัญหาที่ไม่ใช่เรื่องยากปัญหาทุกอย่างย่อมจะแก้ได้ ย่อมจะมีทางออกเสมอการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจต้องประกอบด้วยปัญญา คือทุกขั้นตอน ทุกวิธีการที่ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา จึงต้องมีความรู้กำกับอยู่เสมอ ๆ โดยอาศัยหลักการของญาณ 3 คือ

1. หลักสัจญาณ = ต้องรู้ว่า อะไรคือปัญหาที่แท้จริง อะไรไม่ใช่ อะไรเป็นสาเหตุ จะแก้ปัญหาตามลำพังกลุ่มเดียวหรือแก้เป็นองค์รวม แก้ปัญหาด้านใดด้านหนึ่งหรือทุกด้าน อะไรเป็นเป้าหมายในการแก้ปัญหา จะแก้เพียงระดับการบรรเทา การยับยั้ง หรือจะกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไปอะไรเป็นกระบวนการวิธีการขั้นตอนของการแก้ปัญหา

2. หลักกิจญาณ = ต้องรู้ว่า ควรทำอะไรกับปัญหา ตัวปัญหา พระพุทธเจ้าทรงสอนให้รู้เท่าทัน รู้ความเป็นจริงรู้ธรรมชาติของปัญหา สาเหตุของปัญหาทรงสอนให้ละ ให้ปล่อยวาง ให้แก้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับปัญหา ทรงสอนให้มีเป้าหมายในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน อย่าคลุมเครือ และวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาก็ทรงสอนให้ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ถูกต้อง ยั่งยืนเพื่อให้เห็นผลเกิดการแก้ ปัญหาได้จริง ลงทุนไปต้องคุ้มค่ากับการลงทุน ไม่เสียเปล่าหรือสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ

3. หลักกตญาณ = ต้องมีการตรวจสอบว่า แต่ละขั้นตอน คือ ขั้นตอน ปัญหา ชั้นสาเหตุ ชั้นเป้าหมาย และขั้นวิธีการแก้ปัญหา ถูกต้อง สมบูรณ์ ครบถ้วน ครบวงจรหรือไม่ ติดขัดบกพร่องในส่วนใดหรือไม่ ถ้าลงมือแก้แล้วแต่ปัญหายังมีอยู่เช่นกับว่าไม่ได้รับการแก้ไขเลย ต้องกลับมาตรวจสอบขั้นตอนใหม่ด้วยความรู้ พบขั้นตอนใดบกพร่องต้องรีบแก้ไข

สรุปว่า พุทธวิธีในการแก้ปัญหา คือ ทุกปัญหาแก้ได้ แก้ปัญหาที่สาเหตุ แก้ปัญหาของมนุษย์ด้วยตนเอง และแก้ปัญหาให้ตรงประเด็น โดยการแก้ปัญหานี้ต้องทำ 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ทุกข์ = ตัวปัญหา ซึ่งก็คือปัญหาการทะเลาะกันของเหล่าพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้าซึ่งปัญหานี้ก็มีอยู่จริง

ระดับที่ 2 ทุกขสมุทัย = สาเหตุของปัญหา คือความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ขาดเมตตา กายกรรม ทำสิ่งที่ไม่ดีต่อกัน ขาดเมตตาวาจกรรม พูดให้ร้ายต่อกัน ขาดเมตตามโนกรรม ไม่หวังดีต่อกัน ไม่แบ่งปันลาภอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และขาดพรหมวิหารธรรม คือ ไม่มีเมตตา ไม่มีกรุณา ไม่มีมุทิตา ไม่มีอุเบกขา อย่างแท้จริงต่อกัน จนเป็นเหตุให้เกิดการแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีเพื่อทำนา

ระดับที่ 3 ทุกขนิโรธ = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหามา แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) บรรเทา 2) ยับยั้ง และ 3) กำจัด ซึ่งหมายถึง การตัด การทำลายวงจรของปัญหาการทำ

ปัญหาให้หมดไป และปัญหาการทะเลาะวิวาทกัน ปัญหาการทะเลาะกันของเหล่าพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้าสามารถสามารถแก้ได้ถึงขั้นการกำจัดให้หมดไป

ระดับที่ 4 ทุกชนิดโรธคามินีปฏิปทา = วิธีการลงมือดำเนินการแก้ปัญหา ต้องทำ 3 ด้าน คือ เริ่มที่ด้านปัญญา ด้านสภาพจิตใจ ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายกำลังโดนกิเลสคือความโลภอยากได้มาก ความริษยาต้องการได้ฝ่ายเดียวเห็นอีกฝ่ายได้ดีกว่าตนไม่ได้ จึงขาดปัญญา การแสดงออกด้านพฤติกรรมจึงเป็นการโต้เถียงทะเลาะขัดแย้งกันด้วยวาจาจากก่อน เมื่อขาดปัญญา ด้านพฤติกรรมก็จึงคิดเอาชนะกันด้วยกำลังจึงยกกองทัพมาเพื่อจะชนฆ่าล้างผลาญเอาชนะกันเพียงเพื่อต้องการน้ำทำนา ฝ่ายเดียวพระพุทธเจ้าเสด็จไปตรัสถามเพื่อให้กลุ่มพระประยูรญาติซึ่งกำลังจะต่อสู้กันเพียงเพื่อการแย่งน้ำทำนานั้นว่า ระหว่างน้ำกับขัตรียอะไรมีค่ามากกว่ากัน จนกลุ่มพระประยูรญาติได้มีสติคิดได้ว่าอะไรดีกว่าอะไรเหตุการณ์นี้พระพุทธเจ้าทรงสามารถห้ามการทะเลาะของพระประยูรญาติของพระองค์ได้โดยไมยาก เพราะคนเหล่านั้นมีความเชื่อฟังและยอมรับในเหตุผล รู้จักว่าสิ่งไหนดีกว่าสิ่งไหน

ภาพที่ 2.4 รูปแบบพุทธวิธีการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาท (พระศรีรัชมมงคลบัณฑิต, 2563)

จากนันททัศนะของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นโครงสร้างหรือรูปแบบในการแก้ปัญหการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง คือ หลักอริยสัจ หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนแนะนำเหล่าพุทธบริษัทมากที่สุด 4 ประเด็น คือ

ประการที่ 1 ทุกข์ กำหนดรู้ปัญหาหรือทุกข์ที่เกิดขึ้นให้ชัดเจน หรือแสดงปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนที่เกิดขึ้นที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้ขอบเขต กล่าวคือ ต้องรู้สภาพปัญหา โดยต้องทำใจยอมรับ ทำความเข้าใจปัญหาของเยาวชนที่พบมากในปัจจุบันที่ยกมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือ ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง

ประการที่ 2 สมุทัย ค้นหาสาเหตุของปัญหาหรือทุกข์ที่เกิดขึ้นให้ได้ กล่าวคือ ต้องแสวงหาสาเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวก่อให้เกิดปัญหา โดยให้ค้นหาสาเหตุแห่งปัญหาหรือความทุกข์ต่างๆ ให้ถูกต้องชัดเจน และต้องเป็นสาเหตุของต้นตอจริงๆ ที่มาและความสัมพันธ์กัน เพราะบางปัญหานั้นมีสาเหตุมาจากที่เดียวกัน และแยกออกมามากมาย

ประการที่ 3 นิโรธ กำหนดเป้าหมาย เข้าใจเป้าหมายของการแก้ไขปัญหาย่างชัดเจน ว่าทำเพื่ออะไร ทำอะไร ทำได้แค่ไหน ผลที่ได้รับจะเป็นอย่างไร มีความเป็นไปได้อย่างไร ปัญหาเป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการแก้ไข ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

ประการที่ 4 มรรค ลงมือแก้ปัญหา ต้องปฏิบัติตามแนวการแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องตามหลักมรรค เป็นต้น กล่าวคือ แนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือกำหนดวิธีการและรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหา เพื่อแก้ปัญหาไปตามขั้นตอน

2.4 เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มเปราะบาง

วรรณวดี พูลพอกสิน (2563) เห็นว่า ประเด็นของจริยธรรมการวิจัยมีความจำเป็นต่อการเป็นหลักการพื้นฐานในการปกป้องตัวอย่างในการศึกษาและการได้รับผลการวิจัยที่ถูกต้อง และถูกส่งเสริมโดยการให้ความสำคัญต่อแบบฟอร์มยินยอม (Engel & Schutt, 2017) ดังเช่นที่ the NASW Code of Ethics (2008) ได้ระบุถึงนักสังคมสงเคราะห์ที่ทำวิจัยหรือประเมินผลควรจะมีมุ่งไปที่การยินยอมยินยอมอย่างมีความเหมาะสม โดยปราศจากการบังคับหรือการลงโทษเมื่อตัวอย่างปฏิเสธที่จะมีส่วนร่วม ในขณะเดียวกัน ถ้าตัวอย่างไม่มีความประสงค์ที่จะลงนามหลังจากที่ได้ฟังคำอธิบายแล้ว นักวิจัยต้องเตรียมที่จะยอมรับการใช้แบบฟอร์มที่เหมาะสมคำอธิบายของ NASW มีความสอดคล้องกับ Creswell และ Poth (2018) ที่ว่านักวิจัยควรละเว้นจากการกดดันผู้มีส่วนร่วมให้ลงนาม ขณะที่ Liamputtong (2013) พิจารณาเห็นว่า การใช้ใบยินยอมในกลุ่มเปราะบาง ต้องการความอ่อนไหวที่เป็นเอกภาพหรือระมัดระวังเป็นพิเศษ ซึ่งในทางปฏิบัติจริงเป็นความเห็นของผู้เขียนต่อบริบทของการวิจัยและการใช้ใบยินยอมอาจจะไม่มีความเหมาะสมเสมอไป บางครั้งใบยินยอมเป็น "ดาบสองคม" กล่าวคือ เป็นทั้งคำสัญญาระหว่างผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วม ในเวลาเดียวกันก็ถูกมองว่าการใช้ใบยินยอมในการให้ข้อมูลเป็นการขาดความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยและอาสาสมัครหรือผู้เข้าร่วมวิจัยโดยปริยาย ความคิดเช่นนี้สอดคล้องกับความเห็นของ Padgett (2017) และของผู้เขียนที่เลือกปฏิบัติต่อตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ โดยเชื่อว่า การลงนามในใบยินยอมอาจจะได้รับการยกเว้นภายใต้สถานการณ์บางอย่างเพื่อปกป้องตัวอย่างที่ศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของกลุ่มเปราะบาง

ปรางทิพย์ ทาเสนาะ เอลเทอร์ (2563) จากการศึกษาเป้าหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการค้นหาคำความหมายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจว่าบุคคลนั้น

ได้ดีความ ให้ความหมายหรือความสำคัญแก่ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนอย่างไร ทำให้ปัจจุบันมีการนำการวิจัยเชิงคุณภาพมาตอบปัญหาการวิจัยทั้งในด้านการศึกษา การบริหาร โดยมีผู้เข้าร่วมวิจัย (participants) หลากหลายกลุ่ม หากนักวิจัยไม่ได้ตระหนักถึงจริยธรรมการวิจัยอยู่ตลอดเวลา การหย่อนทางจริยธรรม (the compromising of ethical ideals) สามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดหัวข้อวิจัย การออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล การจัดบันทึกและการถอดเทป การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัย (Charnaram S., 2018).

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีผู้เข้าร่วมการวิจัยจำนวนน้อย ขณะที่นักวิจัยต้องการรวบรวมข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง ทำให้มีโอกาสเกิดการละเมิดสิทธิส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการวิจัย และเกิดการหย่อนทางจริยธรรมได้มากกว่าการวิจัยเชิงปริมาณ นักวิจัยจึงต้องออกแบบและดำเนินการวิจัยด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ โดยเฉพาะการวิจัยในกลุ่มเปราะบาง (vulnerable groups) สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาด้านจริยธรรม คือ การเกิดอันตรายต่อกลุ่มตัวอย่าง การเข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจ และได้รับข้อมูลอย่างครบถ้วนเพียงพอ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และการหลอกลวง (Deception) ซึ่งการล่อลวงนี้เสี่ยงต่อการหย่อนทางจริยธรรมได้มาก เพราะนักวิจัยมักจะอธิบายเหตุผลที่ดีในการเข้าร่วมการวิจัย การหย่อนทางจริยธรรมอาจเกิดจากลักษณะของการออกแบบการวิจัย หรือวิธีการเก็บข้อมูล เช่น การวิจัยแบบกรณีศึกษาที่มีเป้าหมายในการศึกษาทุกแง่มุมของบุคคลหรือองค์กรอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดการละเมิดความเป็นส่วนตัวได้ง่าย ในขณะที่การเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม แม้ว่านักวิจัยและผู้ร่วมวิจัยจะมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (rapport building) ต่อกันแล้ว อาจเกิดการหย่อนทางจริยธรรมได้เช่นกัน หากทั้งสองฝ่ายมีอำนาจไม่เท่ากัน (imbalance of power) การนำเสนอกลยุทธ์การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในพื้นที่ศึกษาของผู้แต่ง ในงานวิจัยที่มีผู้ร่วมวิจัยเป็นกลุ่มเปราะบาง ในรูปแบบกรณีศึกษาด้านวิธีดำเนินการวิจัย (case study as research methods) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต แบบมีส่วนร่วม รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและอธิบายลักษณะและสาระสำคัญของการเก็บข้อมูลแต่ละวิธี (ปรางทิพย์ ทาเสนาะ เอลเทอร์, 2563) ดังนี้

2.4.1 ประเภทของการวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มเปราะบาง

Merriam SB, (2016) กล่าวว่า นักวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อว่าความรู้ถูกสร้างขึ้นจากการที่บุคคล มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่หรือเข้าไปมีส่วนร่วม และได้สร้างความหมายให้แก่กิจกรรม ประสบการณ์ และปรากฏการณ์เหล่านั้น การวิจัยเชิงคุณภาพจึงมุ่งเน้นที่จะค้นหาความหมายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจว่าบุคคลมีประสบการณ์ของตนอย่างไรหรือสร้าง (construct) โลกของตนเองอย่างไรการวิจัยเชิงคุณภาพ มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1) มีจุดเน้น คือ กระบวนการ การเข้าใจและความหมาย 2) นักวิจัยคือเครื่องมือเบื้องต้นในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล 3) กระบวนการเป็นการอุปนัย (inductive) 4)

ผลลัพธ์ที่ได้ คือการพรรณนาอย่างละเอียดและลึกซึ้ง (rich description)

Creswell (1998) ได้ใช้ประสบการณ์การทำวิจัย การทบทวนวารสารวิชาการที่ผู้แต่งระบุวิธีการวิจัย และการพิจารณากระบวนการสอบถามข้อมูลที่เป็นระบบ แบ่งการวิจัยเชิงคุณภาพเป็น 5 รูปแบบ คือ การวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) ทฤษฎีรากฐาน (grounded theory) ชีวประวัติ (biography) และกรณีศึกษา (case study)

Merriam and Tisdell (2016) ได้แบ่งเป็น 6 ประเภท ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพพื้นฐาน (basic qualitative research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นลักษณะร่วมของรูปแบบการวิจัยทุกวิธีที่จะกล่าวต่อไป มีแนวคิดพื้นฐาน คือ การสร้างทฤษฎีด้วยตนเอง (constructivism) เป้าหมายของการวิจัย คือ การทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ที่มีต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยแบบเจาะจง ตามเป้าหมายของการวิจัย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการอุปนัยและการเปรียบเทียบ (inductive and comparative analysis) ผลการศึกษาเป็นการพรรณนาอย่างละเอียด และนำเสนอในรูปแบบของแก่นเรื่อง (themes) และการจัดหมู่ (categories)

2. การวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ปรากฏการณ์วิทยาเป็นทั้งปรัชญาและระเบียบวิธี เป็นการศึกษาประสบการณ์และการเชื่อมโยงประสบการณ์เข้าสู่จิตสำนึก เน้นศึกษาประสบการณ์ชีวิต (lived experiences) เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เป็นหลัก แต่ก่อนการเก็บข้อมูลนักวิจัยต้องศึกษาประสบการณ์ของตนเองในเรื่องนั้นก่อนเพื่อให้ตระหนักถึงอคติ (prejudices) ที่มีอยู่ เหมาะสำหรับศึกษาประสบการณ์ด้านอารมณ์ที่เข้มข้น หรือรุนแรง เช่น รัก โกรธ หรือเศร้า เป็นต้น ผลการวิจัยจะเป็นการพรรณนาส่วนประกอบ (a composite description) ที่แสดงสาระสำคัญ (essence) ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

3. การวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) การวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณาเป็นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ของการศึกษา มีเป้าหมายในการศึกษาวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ เช่น ความเชื่อ คุณค่า และทัศนคติ ที่เป็นโครงสร้างของแบบแผนพฤติกรรมเฉพาะของกลุ่มบุคคล วิธีเก็บข้อมูลที่สำคัญคือ การใช้เวลาร่วมกันระหว่างนักวิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือวิจัยหลักกับผู้ร่วมวิจัยในกลุ่มสังคมที่ศึกษาและใช้วิธีการเก็บข้อมูลอื่น ๆ ร่วมด้วย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เอกสาร การบันทึก ภาคสนามประจำวันเกี่ยวกับกิจกรรม ความรู้สึก แนวคิดความประทับใจ และความเข้าใจในเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น หัวใจหลักของการวิจัยนี้ คือ การพรรณนาแบบละเอียดและลุ่มลึก (thick description) ที่นักวิจัยบรรยายการปฏิบัติตามความเชื่อทางวัฒนธรรมของสังคมที่ศึกษา พร้อมทั้งแสดงความเข้าใจของตนเองต่อความหมายทางวัฒนธรรมของปรากฏการณ์นั้นด้วย

4. การวิจัยแบบทฤษฎีรากฐาน (grounded theory) มีเป้าหมายเพื่อการสร้างทฤษฎีที่เหมาะสมในการอธิบายปรากฏการณ์เฉพาะ ผู้เข้าร่วมวิจัยถูกคัดเลือกจำเพาะเจาะจงตามทฤษฎี (theoretical sampling) เครื่องมือวิจัยหลัก คือ นักวิจัย และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาเอกสารต่าง ๆ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ละส่วน (constant comparative method) ข้อมูลที่เหมือนกันจะถูกจัดเป็นกลุ่ม (categories) เพื่อจำแนกรูปแบบของข้อมูลเพื่อพัฒนาเป็นทฤษฎีสารบัญญัติ (substantive theory) ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน เหมาะสำหรับงานวิจัยที่มีคำถาม

5. การหาความรู้จากเรื่องเล่า (narrative inquiry) ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการวิจัยประเภทนี้ คือ เรื่องเล่า (story) โดยเป็นการเล่าจากมุมมองของบุรุษที่ 1 (first person account) ที่มีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นหรือผู้เข้าร่วมการวิจัยนั่นเอง เรื่องเล่าอาจอยู่ในรูปแบบของอัตชีวประวัติ (biography) ประวัติศาสตร์ชีวิต (life history) หรือ บันทึกประจำวัน (journal) แต่การวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการวิเคราะห์ข้อความ ซึ่งใช้แนวคิดเชิงปรัชญาอรรถปริวรรตศาสตร์ (hermeneutics) เป็นแนวทาง นักวิจัยอาจใช้วิธีการวิเคราะห์ร่วมกันหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์ที่ให้ ความสำคัญกับอิทธิพลของเพศและเชื้อชาติ (biographical approach) เน้นเรื่องส่วนตัว เช่น ความคิด และอารมณ์ (psychological approach) เป็นต้น

6. การศึกษากรณีศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative case study) เป็นการเลือกศึกษาหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) โดยกรณีศึกษาเป็นทั้งหน่วยของการวิเคราะห์ และเป็นผลลัพธ์ของการศึกษา เหมาะสำหรับการศึกษาในกรณีที่ไม่สามารถแยกตัวแปรในปรากฏการณ์ที่ศึกษาออกจากบริบทได้ กรณีศึกษาอาจเป็นบุคคล เช่น หญิงตั้งครรภ์ หรือกลุ่มคน หรือองค์กร เช่น โรงเรียน พ่อแม่ ก็ได้ แต่ต้องเป็นหน่วยเดียวที่นักวิจัยเลือกเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์นั้น การเก็บข้อมูลใช้หลากหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการบันทึกด้วยซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยจะอยู่ในรูปปลายระเอียดของกรณีศึกษา (case description) และแก่นเรื่องที่ได้จากกรณีศึกษา (case-based themes)

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันกระบวนทัศน์เชิงคุณภาพได้ถูกนำไปใช้ในการวิจัยรูปแบบอื่น ๆ เพื่อตอบคำถามของการวิจัยที่หลากหลาย เช่น การวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods) วิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงวิพากษ์ (critical research) และการวิจัยที่ใช้ศิลปะเป็นฐาน (Art-based research) เป็นต้น

2.4.2 วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มเปราะบาง

ข้อมูลที่เก็บมาจากการทำวิจัยเชิงคุณภาพโดยทั่วไปมีลักษณะที่ไม่ใช่ตัวเลขที่บอกค่า แต่เป็นข้อความที่คัดจากคำบอกเล่าโดยตรงของผู้เข้าร่วมวิจัย หรือคัดข้อความจากเอกสารประเภทต่าง ๆ หากเป็นการวิจัยที่ใช้ศิลปะเป็นฐานข้อมูลอาจอยู่ในรูปของ ร้อยกรอง ภาพถ่าย หรือภาพวาด การรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ นักวิจัยต้องมีการสร้างหรือพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสม สามารถเก็บข้อมูลได้ตามจุดประสงค์ของการวิจัยในบทความนี้แนะนำเสนอเทคนิคการเก็บข้อมูลที่ผู้แต่งมีประสบการณ์และเป็นวิธีเก็บข้อมูลที่ใช้บ่อยในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ 3 วิธี คือ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Merriam and Tisdell, 2016)

การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์ที่เหมาะสมในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) ที่ไม่มีการกำหนดคำตอบล่วงหน้า นักวิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ นั่นคือ เครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการเก็บข้อมูลก่อนการเก็บข้อมูลนักวิจัย จึงต้องสำรวจอิทธิพลของตนเองต่อการค้นหาความรู้ในเรื่องนั้น (self-reflection) และทำอย่างต่อเนื่องในทุกๆระยะของการดำเนินการวิจัย และขณะสัมภาษณ์ให้ตระหนักถึงความแตกต่างด้านบริบท ด้านสังคม และวัฒนธรรมของผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ และพยายามลดอิทธิพลของความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้ได้มากที่สุด ด้วยการจดบันทึกการวิจัย (research journal) และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

อุปสรรคหนึ่งของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ คือ ผู้ให้สัมภาษณ์อาจเล่าเฉพาะข้อมูลหรือเรื่องราวที่คิดว่ามีความเหมาะสมทางสังคม โดยปิดบังความจริงอื่น ๆ ที่คิดว่าไม่สมควรที่จะเล่า ทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน' แต่สามารถที่จะลดปัญหานี้ได้ด้วยการสร้างสัมพันธภาพแบบไว้วางใจ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และการมีข้อมูลที่อึดตัว การกำหนดสถานที่และเวลาที่ควรกำหนดตามสะดวกสำหรับทั้งสองฝ่าย มีความเป็นส่วนตัวและมีบรรยากาศผ่อนคลายสำหรับผู้ถูกสัมภาษณ์ ขณะถามให้คำนึงถึงประเด็นที่เป็นลักษณะเฉพาะของผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วย" เช่น หากเป็นการสัมภาษณ์เด็ก นักวิจัยควรคำนึงถึงอายุความสามารถ(developmental age) โครงสร้างของการสัมภาษณ์จำนวนผู้สัมภาษณ์ และการออกแบบการวิจัย และต้องได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย และหากเป็นการสัมภาษณ์แบบข้ามวัฒนธรรม ต้องเลือกผู้ให้ข้อมูลอย่างรอบคอบ และคำนึงถึงความแตกต่างด้านภาษา เพราะจะมีผลต่อการตีความข้อมูล

การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะเมื่อต้องใช้การสัมภาษณ์เป็นวิธีการหลักในการเก็บข้อมูล นักวิจัยควรกำหนดล่วงหน้าว่าจะเข้าถึงผู้ใดที่คาดว่าจะเป็นผู้ร่วมการวิจัย (prospective study participants) ด้วยการวิเคราะห์ว่าใครบ้างที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (stakeholders) ใครเป็นผู้มีอำนาจเหนือผู้ให้ข้อมูล (gatekeepers) ก่อนการเก็บข้อมูลในกลุ่ม

เพราะบาง ควรพัฒนาทักษะการตัดสินใจเชิงจริยธรรม เพื่อที่จะตัดสินใจได้ว่าเมื่อไหร่ที่จะคงสถานภาพการเป็นนักวิจัย หรือเมื่อไหร่ต้องปรับบทบาทในการเป็นผู้ให้การบำบัดรักษา เพราะประสบการณ์ทางด้านสุขภาพบาง เรื่องนั้นอาจเล่าแล้วกระตุ้นอารมณ์ ทำให้เกิดความเสียดแทงต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ เช่น ทำให้รู้สึกว่าคุณละเมิดสิทธิ์และอับอาย หรือเปลอเล่าเรื่องที่ไม่ได้ตั้งใจที่จะเปิดเผย

นอกจากนี้การสัมภาษณ์เชิงลึกอาจมีผลกระทบระยะยาวที่คาดไม่ถึง เช่น หากเป็นการสัมภาษณ์สามี-ภรรยาที่สูญเสียบุตรในวัยเด็กคำถามของนักวิจัยอาจไปเปิดเผยความรู้สึกที่ทั้งสองฝ่าย พยายามที่จะลืมโดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพของคู่สามี-ภรรยา เป็นระยะเวลาาน

วรรณวดี พูลพอกสิน (2563) กล่าวถึง การสัมภาษณ์เชิงลึกมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมประสบการณ์จากตัวอย่างที่ศึกษา (Campbell et al, 2017) และถือว่าให้คำตอบที่ดีที่สุดสำหรับคำถามการวิจัยบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดหรือความเชื่อเฉพาะ (Baker & Charvat, 2008) ในขณะที่ Padgett (2017) เห็นว่าการใช้การสัมภาษณ์ที่มีคุณภาพสูงเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จของการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะต้องมีการโต้ตอบและไวต่อภาษาและแนวคิดที่ผู้สัมภาษณ์ใช้ (Bitten, 2000) ยิ่งไปกว่านั้นการสัมภาษณ์ยังใช้เพื่อเข้าถึงข้อมูลกลุ่มชายขอบและแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่ใช้บ่อยที่สุดในการสำรวจกลุ่มคนที่มีความเปราะบาง (Liamputtong, 2013) นอกจากนี้การศึกษาวิจัยโดย Setia (2017) เลือกที่จะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยด้านสุขภาพในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ดังนั้น จึงต่อยอดให้การศึกษาครั้งนี้ต้องใช้ประโยชน์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเข้าถึงข้อมูลจากกลุ่มอื่นตัวอย่าง ที่เกี่ยวข้องเช่นเดียวกัน ก่อนที่จะดำเนินการในขั้นตอนถัดไปด้วยวิธีการวิจัยรูปแบบอื่น

การสนทนากลุ่ม (Focus group)

การสนทนากลุ่ม คือ การสัมภาษณ์กลุ่มที่มุ่งใช้ประโยชน์จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม เหมาะสำหรับใช้เก็บข้อมูลที่เป็นเรื่องอ่อนไหว เอื้อให้นักวิจัยได้เรียนรู้ทั้งประเด็นที่ศึกษาและลักษณะของกลุ่ม มีข้อดี คือมีความยืดหยุ่นสูงราคาไม่แพง มีการกระตุ้นการสร้าง สดสม และขยายข้อมูลทำให้ได้ผลลัพธ์เป็นข้อมูลที่มีความละเอียดสูง ข้อด้อยที่นักวิจัยต้องเฝ้าระวังคือ การคิดแบบติดกลุ่ม (groupthink) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกบางคนหรือบางส่วนพูดเก่งจนมีอิทธิพลควบคุมกลุ่มทำให้สมาชิกที่เหลือไม่ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ในการวิจัยทางการศึกษาได้มีการใช้การสนทนากลุ่มทั้งในการวิจัยด้านการศึกษา และการบริหาร การศึกษามุมมองของผู้เข้าร่วมวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ การดำเนินการสนทนากลุ่มสามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ คือ การแนะนำกลุ่ม การดำเนินการกลุ่ม และการปิดกลุ่ม สมาชิกที่ได้รับเชิญเข้ากลุ่มควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ร่วมกันในประเด็นที่จะอภิปรายกันในกลุ่ม กลุ่มควรมีสมาชิก 6-10 คน กลุ่มที่ใหญ่เกินไปอาจทำให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นมีน้อยลง ส่วนกลุ่มที่เล็กเกินไปอาจเกิดบรรยากาศกดดันให้สมาชิกต้องพูดแม้จะไม่อยากจะทำ

เกณฑ์การพิจารณาความเที่ยง (reliability) ของข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ความคงที่ (stability) ความเท่าเทียม (equivalence) และความตรงภายใน (internal consistency) ความคงที่ หมายถึง ความคงเส้นคงวาของประเด็นในการสนทนาเมื่อเวลาผ่านไป โดยเฉพาะเมื่อการเปลี่ยนกลุ่มหลายครั้ง ความเท่าเทียม หมายถึง ความคงเส้นคงวาของผู้ดำเนินการกลุ่ม (moderator) หรือผู้สร้างรหัส (coder) ในการเป็นผู้ดำเนินการกลุ่มแต่ละครั้ง ควรใช้ผู้ดำเนินการกลุ่มคนเดียวกัน และควรมีนักวิจัยหลักเพียงคนเดียวที่ทำหน้าที่ในการสร้างรหัส ส่วนการทำให้เกิดความตรงภายในทำได้โดยการให้สมาชิกทีมวิจัยกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่หลักในการวิเคราะห์ข้อมูล มีส่วนร่วมในการร่วมกลุ่มและสอบถามให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และมีการสื่อสารกับสมาชิกทีมอย่างสม่ำเสมอตลอดการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนการพิจารณาความตรง (validity) ทำได้โดยการให้ความสนใจส่วนประกอบของกลุ่มแต่ละกลุ่ม และเมื่อสัมภาษณ์ข้ามกลุ่มควรทำด้วยประสบการณ์เดียวกัน

การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participants Observation)

เทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น เป็นการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured observation) ในสภาพธรรมชาติที่แท้จริง เพื่อที่จะเข้าใจการกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มเป้าหมายโดยที่ไม่ต้องมีกำหนดล่วงหน้าว่าจะเจอหรือไม่เจออะไร การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมแบ่งตามระดับของการสังเกตและการมีส่วนร่วมเป็น 4 ระดับคือ การสังเกตอย่างเดียวไม่มีส่วนร่วมเลย (complete observer) การสังเกตเป็นหลักมีส่วนร่วมเล็กน้อย (observer as participant) การสังเกตเล็กน้อยมีส่วนร่วมเป็นหลัก (participant as observer) และการมีส่วนร่วมอย่างเดียวไม่มีการสังเกตเลย (complete participant) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเล็กน้อย นักวิจัยจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างกับผู้ร่วมวิจัยเพียงเพื่อให้ตนเองเข้ากันได้ (fit into) กับพื้นที่ศึกษาเท่านั้น ส่วนการสังเกตเล็กน้อยมีส่วนร่วมเป็นหลักจะทำในกรณีที่นักวิจัยสนใจศึกษากลุ่มเป้าหมายด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม สิ่งที่ต้องระมัดระวังคือ การเข้าไปมีส่วนร่วมมากเกินไปจนกลายเป็นคนท้องถิ่น (going native) ซึ่งทำให้นักวิจัยสูญเสียความเป็นตัวของตัวเองและล้มเหลวที่แท้จริงในการเข้าไปศึกษากลุ่มเป้าหมาย

การมีส่วนร่วมอย่างเดียวโดยที่ไม่มีการสังเกตเลยนั้น นักวิจัยจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มโดยปิดบังจุดประสงค์ที่แท้จริงไว้ ซึ่งเป็นวิธีที่ยังไม่ได้รับการยอมรับเนื่องจากการปิดบังจุดประสงค์ในการวิจัย ไม่มีการอธิบายข้อมูลที่สำคัญและความเสี่ยงต่าง ๆ ของโครงการวิจัยก่อนการได้รับความยินยอมจากผู้เข้าร่วมวิจัยเป็นการผิดจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ประเด็นจริยธรรมอื่น ๆ ที่นักวิจัยต้องคำนึงถึง คือ การที่ผู้ถูกสังเกตมีความคุ้นชินกับนักวิจัยจนไม่ได้ระมัดระวังตัวเท่าที่ควร ทำให้ทำกิจกรรมที่ทำให้รู้สึกอับอายในภายหลังหรือเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับโดยไม่ได้ตั้งใจ หรือสังเกตเหตุการณ์ที่เป็นสถานการณ์ขัดแย้ง (dilemmas) ซึ่งนักวิจัยต้องตัดสินใจทางจริยธรรมว่าจะสังเกตต่อไปโดยไม่รบกวนหรือจะเข้าไปช่วยเหลือ เช่น การทำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น

2.4.3 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มเปราะบาง

การมีกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นกลไกหนึ่งในการปกป้องอาสาสมัครวิจัย ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดเป็นกฎหมายตราไว้ใน Code of Federal Regulation (CFR) Title 45 (public welfare, Part 46 (protection of human subjects) เรียกอย่างย่อว่า 45CFR46 โดยมีส่วนเพิ่มเติม (subpart) ในการปกป้องอาสาสมัครที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม B ได้แก่ หญิงมีครรภ์ ทารกในครรภ์ และทารกแรกเกิด กลุ่ม C ได้แก่ นักโทษหรือผู้ต้องขัง และ กลุ่ม D คือ เด็ก (Code of Federal Regulations, 2009)

กรณีศึกษาด้านวิธีดำเนินการวิจัยต่อไปนี้เป็น การนำเสนอวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยาแบบอรรถปริวรรต การวิจัยแบบทฤษฎีรากฐาน และการวิจัยแบบผสานวิธี ตามลำดับ โดยโครงการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับปริญญาเอกของผู้แต่งทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ Neamsakul W. (2008); Thasanoh P. (2010); Jaigarun P. (2016) ผู้ร่วมวิจัยเป็นกลุ่มเปราะบาง คือ หญิง ตั้งครรภ์และหลังคลอดทั้งวัยผู้ใหญ่และวัยรุ่น และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลยุทธ์การเก็บข้อมูล คือ การสัมภาษณ์การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม

2.4.4 กรณีศึกษาการสนทนากลุ่มในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยแบบผสานวิธี โครงการวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของ University of Illinois at Chicago ประเทศสหรัฐอเมริกา (Protocol#2014-1131) และได้รับหนังสืออนุญาตและยินดีให้การสนับสนุนการวิจัยจากผู้อำนวยการโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี นักวิจัยหลักคือ ผู้แต่งคนที่ 3 ทำการวิจัยเพื่อสร้างและตรวจสอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภาพนักดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามบริบทวัฒนธรรมของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2558 เก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่มโดยแยกตามกลุ่มอายุและกลุ่มเพศ เพื่อค้นหาคำวิเศษณ์ในการอธิบายภาพนักดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่น เท่ (cool) สนุก (funny) สังคม (sociable) เป็นต้น พื้นที่ในการศึกษาวิจัยเป็นโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 13-15 ปี โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องได้รับการยินยอมเข้าร่วมวิจัยจากผู้ปกครอง (consent form) และกลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมวิจัย (assent form) เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครองด้วย

การสร้างความน่าไว้วางใจของข้อมูลทำโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างนักวิจัย และผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยในวันแรกได้ไปแนะนำตัวกับนักเรียนช่วงเช้าภายหลังเคารพธงชาติ

ก่อนเข้าห้องเรียน ว่าผู้วิจัยเป็นนักศึกษา เป็นคนในจังหวัดอุบลราชธานี มีความประสงค์ที่จะมาเรียนรู้มุมมองของวัยรุ่นไทยเกี่ยวกับภาพนักตี๋เครื่องตี๋แอลกอฮอล์ แล้วประชาสัมพันธ์เชิญเข้าร่วมวิจัย ขณะสื่อสารกับนักเรียนหรือกลุ่มตัวอย่างใช้คำแทนตัวว่า "พี่" แต่งกายเรียบร้อย แสดงท่าทางเป็นมิตร และอยากจะเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่าง และสื่อด้วยภาษาคลายพี่น้องคุยกัน (sibling communication) เช่น การกล่าวชื่อเล่นหรือชื่อที่กลุ่มตัวอย่างคุ้นเคย "น้องปิ่นปิ่นว่า อยากรู้อะไรคะ" "พี่ตายตื่นตื่นและสนใจจัง อยากรู้อะไรอีก เล่าให้พี่ฟังเพิ่มอีกหน่อยคะ" เป็นต้น รวมทั้งเชิญชวนกลุ่มตัวอย่างตั้งชื่อนามสมมติตามใจชอบเพื่อใช้เรียกในขณะสนทนากลุ่มการสร้างสัมพันธภาพและเก็บข้อมูลรวม 3 เดือน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพัฒนาแบบคำถามกึ่งโครงสร้าง สำหรับการสนทนากลุ่ม จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดภาพนักตี๋เครื่องแอลกอฮอล์ (The Prototype/Willingness Mode) (Gerrard M, 2002) เป็นภาษาอังกฤษ แล้วแปลแบบคำถามกึ่งโครงสร้างเป็นภาษาไทยด้วยการตรวจสอบความถูกต้อง 2 ขั้นตอน คือ 1) การตรวจสอบความหมายและความถูกต้องจากอาจารย์ไทยที่มีประสบการณ์การใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีประสบการณ์ 3 ปีขึ้นไป และ 2) ตรวจสอบความหมายและความเหมาะสมของภาษากับกลุ่มตัวอย่างจากอาจารย์ภาษาไทยที่สอนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นประจำ มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป แบบคำถามกึ่งโครงสร้างเป็นการสนทนากลุ่มจากมุมมองของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นไทยอายุระหว่าง 13-15 ปี ว่ามองภาพวัยรุ่นอายุระหว่าง 13-15 ปี ตี๋เครื่องตี๋แอลกอฮอล์ด้วยคำวิเศษณ์ว่าเป็นอย่างไรแล้วขยายความของคำวิเศษณ์นั้น ๆ เช่น "น้องพอเล่าให้พี่ฟังหน่อยคะว่าเทเป็นอย่างไร" "ที่น้องบอกว่า 'สนุก' น้องมองว่าภาพวัยรุ่นที่ตี๋สุราแบบสนุกเป็นอย่างไร ช่วยเล่าให้พี่ฟังหน่อยคะ" เป็นต้น

การสนทนากลุ่มจะนัดหมายวันเวลาสนทนากลุ่มในชั่วโมงศึกษาด้วยตนเอง (self-study) ของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 6-10 คน 2 แบ่งตามอายุ (อายุ 13 ปี 14 ปี และ 15 ปี) และเพศ (เพศหญิง และเพศชาย) รวมทั้งหมด 6 กลุ่มเพื่อลดความลำเอียงของข้อมูลระหว่างสนทนา" ผู้วิจัยจะบันทึกเทปและ clip chart ขณะสนทนาทุกครั้ง ระหว่างสนทนากลุ่มหากมีบุคคลภายนอกเข้ามาในห้องเฉพาะการสนทนากลุ่มนั้นจะเลื่อนการสนทนาไปเป็นครั้งต่อไปเพื่อลดการเปิดเผยกลุ่มตัวอย่างและลดการสับสนประเด็นระหว่างสนทนา รวมทั้งก่อนสนทนากลุ่มจะมีกติการ่วมกันระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างและระหว่างในกลุ่มตัวอย่างแล้ว หลังสนทนากลุ่มยังมีกติการักษาความลับร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่าง และระหว่างในกลุ่มตัวอย่างด้วยภายหลังการสนทนากลุ่ม 2-4 สัปดาห์ ผู้วิจัยจะนัดหมายและเชิญตัวแทนแต่ละกลุ่มสนทนา 1-2 คน มาอ่านเอกสารบันทึก ณ ห้องเฉพาะในชั่วโมงศึกษาด้วยตนเองเพื่อการตรวจสอบข้อมูลบันทึกจากการสนทนา (member checking) (Morgan DL, 1996)

การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง นักวิจัยจะมีการออกแบบโครงการวิจัยอย่างพิถีพิถันและรอบคอบ รวมทั้งนักวิจัยได้รับการฝึกฝนให้เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลที่ปราศจากอคติ และ

นักวิจัยปฏิบัติตามการออกแบบโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด โครงการวิจัยได้รับการรับรองจาก คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และหัวหน้าองค์กรรวม 3 สถาบัน มีการใช้ห้อง เฉพาะขณะสนทนากลุ่มเพื่อป้องกันการเปิดเผยกลุ่มตัวอย่าง ในระยะแรกของการติดต่อกับกลุ่มตัวอย่าง นักวิจัยจะร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างความไว้วางใจผู้วิจัยสร้าง สัมพันธภาพกับกลุ่มตัวอย่างอย่างต่อเนื่องด้วยแสดงท่าทางเป็นมิตร สนทนาคล้ายพี่น้องเพื่อลดความ กังวลใจ กลุ่มตัวอย่างทุกคนได้รับการอธิบายเกี่ยวกับโครงการวิจัย เอกสารชี้แจงและ คำชี้แจง พร้อม ให้เวลาภายใน 1-2 สัปดาห์เพื่อการทบทวน ชักถาม และตัดสินใจก่อนลงนามอนุญาตให้กลุ่มตัวอย่าง เข้าร่วมวิจัยจากผู้ปกครอง และกลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมวิจัย ระหว่างร่วมวิจัยหากผู้ปกครองของกลุ่ม ตัวอย่าง หรือ/และกลุ่มตัวอย่างไม่สบายใจในการเข้าร่วมสามารถถอนการร่วมวิจัยได้ตลอดโดยไม่ มีผลกระทบใดทั้งต่อโรงเรียนผู้ปกครอง และกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกิดขึ้นทั้งในงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยแบบผสม วิธี ลักษณะเฉพาะของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่ต้องการข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งซึ่งทำให้มีโอกาสที่จะ ละเมิดสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้ร่วมวิจัยได้ง่าย โดยเฉพาะในกลุ่มบุคคลที่ต้องระมัดระวังเป็น พิเศษ การพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยเริ่มต้นด้วยการออกแบบการวิจัยอย่างละเอียดรอบคอบ สร้าง และพัฒนาเครื่องมือรวมทั้งผู้วิจัยให้มีความเที่ยงตรงปราศจากอคติ ทดลองเก็บข้อมูลในโครงการนำ ร่อง และเสนอโครงการวิจัยเพื่อรับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การเข้าสู่พื้นที่วิจัยควรทำอย่างเป็นธรรมชาติตามบริบทของพื้นที่ โดยประสานงานกับเครือข่ายวิชาชีพ และเครือข่ายสังคม และมีความแม่นยำในการจำแนกผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้ร่วมการวิจัยกลยุทธ์การเก็บ ข้อมูลในกลุ่มเปราะบางที่นำเสนอในบทความนี้ คือ การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการ สนทนากลุ่ม กระทำบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิส่วนบุคคลความเท่าเทียม ความปลอดภัยและไม่ ก่ออันตราย

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น การวิจัยในตัวอย่างเปราะบาง จะเห็นได้ว่า วิธีการวิจัยที่ ช่วยเสริมวิถีวิทยาที่ใช้สำหรับกลุ่มเปราะบางชัดเจนขึ้น สะท้อนถึงการดำเนินการศึกษาวิจัยในตัวอย่าง กลุ่มเปราะบาง ซึ่งต้องใช้หลักการและเทคนิคการวิจัยในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงข้อมูล จากตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างไรก็ตาม ประเด็นเหล่านี้ มีรายละเอียดภายในของการ ดำเนินการเพื่อความเป็นมาตรฐานและการสร้างความน่าเชื่อถือของผลการศึกษาที่ได้รับ หน้าที่ของ นักวิจัยนอกจากปฏิบัติตามจริยธรรมการวิจัยแล้ว ยังต้องเคร่งครัดต่อการระวังข้อผิดพลาดต่างๆ ที่ อาจเกิดขึ้นได้ระหว่างกระบวนการศึกษาวิจัยด้วย ซึ่งการเฝ้าระวังนี้คือ การดำเนินการภายใต้วิธี วิทยาการวิจัยซึ่งเป็นองค์ความรู้หลัก หรือการดำเนินการภายใต้ความมีเหตุและผลตามหลักวิชาการ ของวิธีการศึกษานั้นๆ

ดังนั้น การศึกษาวิจัยในกลุ่มที่มีความเปราะบาง กล่าวโดยสรุป แนวคิดนักวิชาการด้านการวิจัยสนับสนุนในแต่ละส่วนจะเป็นประโยชน์หรือแนวทางต่อการศึกษาวิจัยในตัวอย่างที่มีความเปราะบางอื่นๆ ทั้งนี้การใช้แนวทางการดำเนินการวิจัยที่มีความเหมาะสม ถูกต้องตามหลักวิธีวิทยาการวิจัย นอกจากจะได้ผลการศึกษาวิจัยที่มีคุณภาพแล้ว ยังเป็นการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเสมอภาคในการปฏิบัติของนักวิจัยต่อตัวอย่างหรือผู้เข้าร่วมที่มีความแตกต่างกัน นักวิจัยโดยทั่วไปควรตระหนักในเบื้องต้นว่า ไม่ว่าจะทำการศึกษาวิจัยเรื่องอะไร ในกลุ่มตัวอย่างใด หลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สุด คือ กระบวนการหรือวิธีดำเนินการที่เลือกใช้ต้องสามารถตอบคำถามการวิจัยที่กำหนดไว้ได้ โดยไม่นำความถนัดหรือความชอบส่วนตัวในวิธีการวิจัยของผู้เขียนเป็นตัวตั้งต้นในการออกแบบการศึกษา สิ่งนี้ต่างหากที่นักวิจัยต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกของการสร้างผลงานวิจัย (เป็นต้นน้ำที่จะไปช่วยสะท้อนหรือลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมในกระบวนการปลายน้ำ) ว่า "การออกแบบการวิจัย ขึ้นอยู่กับคำถามการวิจัยเป็นหลัก" ซึ่งสอดคล้องกับที่ Teddlie และ Tashakkori (2009) ได้เน้นย้ำถึง "คำถามวิจัยจะเป็นตัวขับเคลื่อนทุกสิ่ง" (The research questions drive everything) ไม่ใช่วิธีการวิจัยที่ผู้วิจัยถนัดจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ถูกต้องที่สุดเสมอไป

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณภัทรรัตน์ ไชยอักรกัลป์ (2559) ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มเยาวชนในการป้องกันการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา พบว่ารูปแบบในการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษามี 5 รูปแบบ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุ ผลที่เกิดขึ้น และวิธีการแก้ไขปัญหา ได้แก่ รูปแบบทำตามรุ่นพี่ รูปแบบกักตุนในสถาบัน รูปแบบทำหายในศักดิ์ศรี รูปแบบอวดดีในโลกออนไลน์ และรูปแบบเพื่อนไปไหนไปตามกัน และผลการสร้างและสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มเยาวชนในการป้องกันการทะเลาะวิวาทในนักเรียนอาชีวศึกษา พบว่า มี 3 รูปแบบ เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา รูปแบบระหว่างสถานศึกษา และ รูปแบบสานสัมพันธ์ร่วมกันพัฒนา

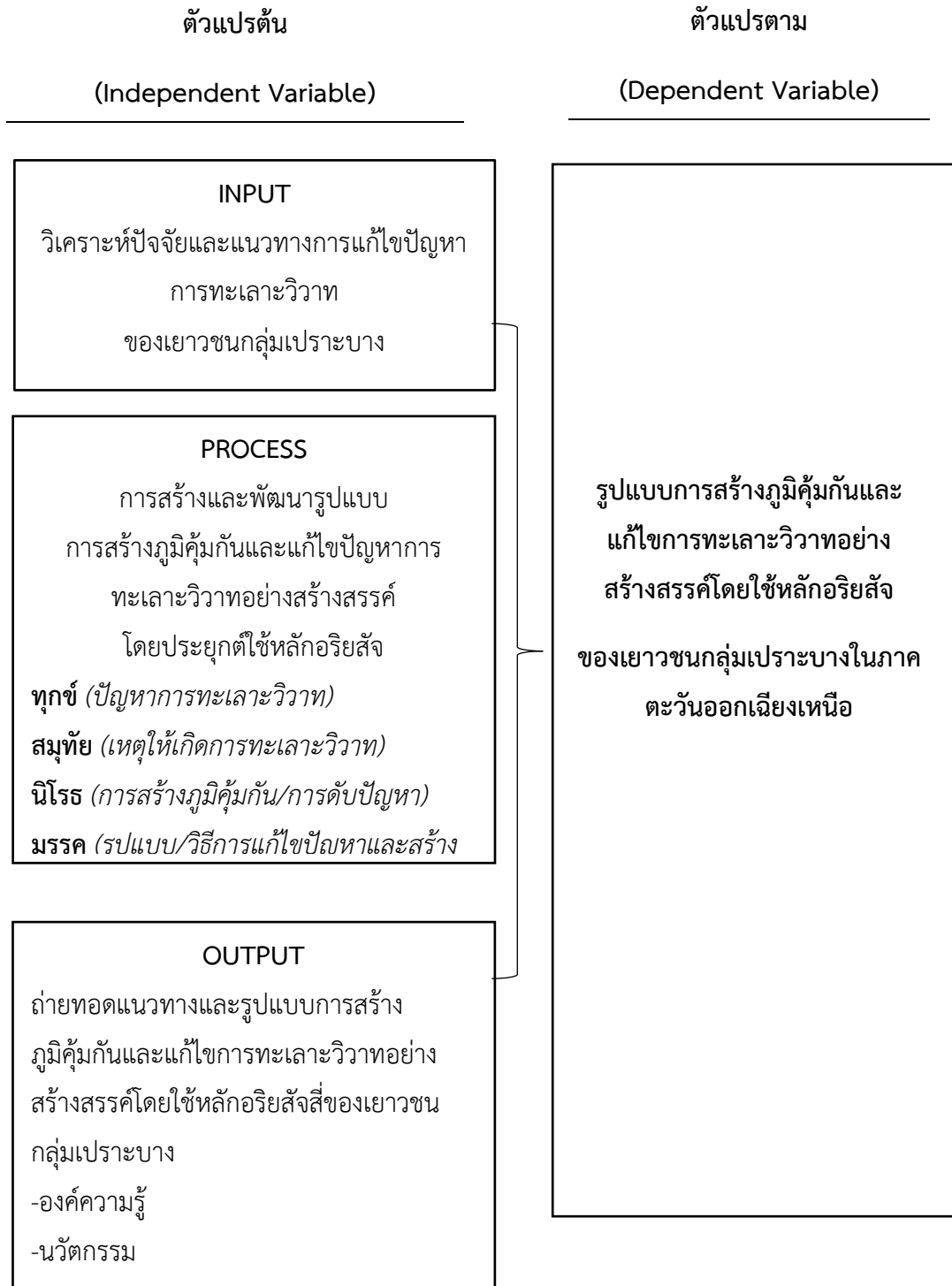
ขวัญชัย อัดโณ (2561) ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงของนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรง ของนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงของนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงของนักเรียน นักศึกษา ระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การศึกษารวบรวมข้อมูลระหว่างการศึกษาเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน

นักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับอาชีวศึกษา ในสถาบันการศึกษาของรัฐในจังหวัดมหาสารคาม โดยการเลือกแบบเจาะจง และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัย พบว่า ระดับพฤติกรรมการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงของนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเช่นกัน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการกระทำ และด้านคำพูด ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงของนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดเหตุปัจจัยด้านเวลาและสถานที่ และปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ โดยที่ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ตัว สามารถร่วมกันพยากรณ์พฤติกรรมการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงของนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดมหาสารคามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รูปแบบการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงของนักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย การเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ความมีคุณธรรมจริยธรรม และการรับรู้ทางสังคมให้กับนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาการส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาที่อาจเป็นฝ่ายคู่กรณีรู้จักการป้องกันตนเองไม่เข้าไปมีส่วนก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงและการตัดโอกาสที่เอื้อต่อการก่อเหตุทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงจากปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมตลอดจนด้านเวลาและสถานที่อันจะนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงของนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่มีประสิทธิผล

พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์ (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก้าวร้าวเชิงพุทธบูรณาการ 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความก้าวร้าวของนักเรียนเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน พบว่า ด้านความรุนแรงทางกายที่ได้รับจากผู้ปกครอง ความรุนแรงทางวาจาที่ได้รับจากผู้ปกครอง ปัจจัยที่เกิดจากการคบเพื่อน ปัจจัยที่เกิดจากบริบทโรงเรียน และปัจจัยที่เกิดจากการบริโภคสื่อ สำหรับรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ มีเป้าหมายเพื่อลดพฤติกรรมความก้าวร้าวของเด็กนักเรียนด้านกาย วาจา และใจ ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบจากกรอบของการศึกษาเอกสาร ตำราทางวิชาการ เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมก้าวร้าว บูรณาการกับแนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา และการที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจ การสอบถามการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จนได้รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ ที่เป็นรูปแบบกิจกรรมอบรมภายใต้กรอบแนวคิดตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้การสร้างมนุษยสัมพันธ์

ที่ดีต่อกัน เพื่อลดความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทที่เกิดจากการทะเลาะวิวาทด้วยกาย วาจา และเห็นคุณค่าของผู้อื่น สมาธิ เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสภาวะของอารมณ์ เพื่อพัฒนาจิตไม่ให้หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าที่มากระทบ รู้จักข่มอารมณ์ความโกรธได้ และปัญญาเป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์และกล้าตัดสินใจแก้ปัญหาในทางการดำเนินชีวิต โดยปราศจากความก้าวร้าวและผลการใช้รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความก้าวร้าวของนักเรียนเชิงพุทธรูปนาการ พบว่า ก่อนทดลอง นักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวหลังการทดลอง พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่ในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความก้าวร้าวของนักเรียนเชิงพุทธรูปนาการ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.6 สรุปกรอบแนวความคิด

ภาพที่ 2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่องรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลัก อริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงาน ดังนี้

1) ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเคราะห์จากข้อคำถามปลายเปิด เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลัก อริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3) ผู้วิจัยนำผลการประเมินความสอดคล้องกับดัชนีความสอดคล้อง และ ข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงร่างรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้สมบูรณ์ต่อไป ดังมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) กลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณ

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร และครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (จังหวัดขอนแก่น จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม) ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 150 คน

กลุ่มที่ 2 เยาวชนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (จังหวัดขอนแก่น จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม) โดยใช้วิธีวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้นจำนวน 150 คน และประเมินประสิทธิภาพ และทดลองใช้เครื่องจากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด 30 คน

2) กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ นักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานปกครองในสถานศึกษา จำนวน 8 คน กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างและพัฒนา รูปแบบ จำนวน 3 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ และการศึกษาพิเศษ จำนวน 3 คน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.2.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบ

มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) **เครื่องมือที่ใช้** เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามโดยใช้กระบวนการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำไปสร้างรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รอบที่ 1 ให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รอบที่ 2 ผู้วิจัยนำข้อความที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามในรอบที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 รูป/คน มาวิเคราะห์จำแนกและจัดกลุ่มข้อมูล แล้วจึงจัดทำเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของไลเคิร์ต (Likert's Five Rating Scale)

รอบที่ 3 ผู้วิจัยนำหลักการตอบแบบสอบถามที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 18 รูป/คน มาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำไปให้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบแบบสอบถามอีกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันความคิดเห็นเดิมในรอบที่ 1 - 2 พร้อมกับให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาว่ามีความคิดเห็นตรงหรือสอดคล้องกับตำแหน่งของคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นแสดงความคิดเห็นหรือไม่ หากไม่เห็นด้วยก็ให้แสดงเหตุผลเพิ่มเติม แต่ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามไม่แสดงเหตุผลก็ถือว่าเห็นด้วยกับตำแหน่งของคำตอบดังกล่าว

3.1.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยติดต่อผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ รายละเอียดของการวิจัยและขอทราบความสมัครใจในการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านเพื่อคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 18 รูป/คน

2. การใช้แบบสอบถาม

รอบที่ 1 ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามปลายเปิดพร้อมคำชี้แจงประกอบคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อนำความคิดเห็นมาวิเคราะห์และสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รอบที่ 2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการแสดงความคิดเห็นตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 18 รูป/คน ในรอบที่ 1 ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของไลเคิร์ต (Likert's Five Rating Scale)

รอบที่ 3 ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าที่มีรายละเอียดจากรอบที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 รูป/คน ชุดเดิมมาตอบแบบสอบถามอีกครั้ง โดยแสดงค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 18 รูป/คน เพื่อประกอบการพิจารณาตรวจสอบในการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง รวมข้อมูลสมบูรณ์รายงานเป็นรูปเล่มต่อไป

ในรอบที่ 4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาทดลองกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 คน เพื่อประกอบการพิจารณาในการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง

3.1.4) การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามปลายเปิดในรอบที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 ฉบับ มาวิเคราะห์โดยนำความคิดเห็นมาจำแนกจัดกลุ่ม

รวบรวมเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันมาไว้ในข้อเดียวกันเพื่อสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. ผู้วิจัยนำคำตอบจากการตอบแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 มาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปเป็นระดับของการพยากรณ์แต่ละข้อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความสอดคล้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ถ้าค่าสถิติของแบบสอบถามในแต่ละข้ออยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด ถือว่าสอดคล้องกัน ถ้าค่าสถิติค่าใดค่าหนึ่งอยู่นอกเกณฑ์ที่กำหนดหรือนอกเกณฑ์ทั้งสองค่า จะถือว่าไม่สอดคล้องกันและนำมาเสนอเป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งนี้ผู้วิจัยคัดเลือกข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 อันดับแรก ในแต่ละตัวแปรมาอภิปรายผลการวิจัยโดยเลือกใช้สถิติในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการกระทำข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

3.2.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของรูปแบบวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ แบบสอบถามประมาณค่า (Rating scale) คือ แบบสอบถามรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแบบมาตราประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ

3.2.2 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเสนอลักษณะของเครื่องมือการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้

1) ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้กระบวนการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นแบบมาตราประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ ของไลเคิร์ต (Likert's Five Rating Scale)

2) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ใช้เทคนิค IOC (index of item - objective congruence) หรือดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปมาทดลองใช้เกณฑ์ของ Cox and Vagars (1996) Bernnan (1972) and Berk (1980, อ้างถึงในศิริชัย กาญจนวาสี, 2550) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งเป็นข้อคำถามที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการศึกษามีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดไว้เป็นนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่ซึ่งค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามที่ใช้วิจัยในครั้งนี้อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 และตรวจสอบการใช้ถ้อยคำภาษาที่มีความเหมาะสมและสื่อความหมายที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการจะสอบถาม

3) การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) โดยนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยหาค่าสหสัมพันธ์อย่างง่าย ระหว่างคะแนนรายข้อ กับผลรวมคะแนนแต่ละด้าน (Item-total Correlation) ได้ข้อที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติซึ่งถือว่าเป็นข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกใช้ได้ และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach' s alpha coefficient; α) โดยใช้เกณฑ์พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่มากกว่า 0.92 จึงจะถือว่าเป็นข้อที่ได้ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2550)

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รั้งรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน (ภาคผนวก)

2) ขอนหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจาก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด เพื่อขออนุญาต และขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ

3) ส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือและความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามส่งถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และส่งทางไปรษณีย์ โดยขอความอนุเคราะห์ให้ตอบกลับภายใน 3 สัปดาห์

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้ค่าสถิติพื้นฐานเพื่อเป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการวิเคราะห์ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางพร้อมบรรยายสรุปผลการวิจัย โดยใช้เกณฑ์แปลความหมายของค่าเฉลี่ยของ Best (1978)

คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.51 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.51 – 4.50	หมายถึง	เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2.51 – 3.50	หมายถึง	เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.51 – 2.50	หมายถึง	เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.00 – 1.50	หมายถึง	เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น 2 ตอน ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสร้างและพัฒนารูปแบบ ที่ได้จากการวิจัยใน ระยะที่ 1 ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) ประกอบด้วย 4 ประเด็น ดังนี้

ข้อ 1 สภาพปัญหา (ทุกข์)

- 1) การทะเลาะวิวาทการทำร้ายร่างกายกัน จนทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ พิการ ทูพพลภาพ หรืออาจเสียชีวิต
- 2) เสียการเรียน เสียเวลา เสียอนาคต เช่น เกินการหวาดกลัวฝ่ายตรงข้าม ทำให้ไม่กล้ามาโรงเรียน ต้องคอยหลบเลี่ยง และอาจทิ้งการเรียนกลางคัน
- 3) พฤติกรรมไม่เหมาะสม นิสัยก้าวร้าว ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนและคนในครอบครัว แยกตัว ผลการเรียนถดถอย ขาดเรียนบ่อย ออกจากโรงเรียนกลางคัน
- 4) การทำร้ายจิตใจกันด้วยวาจา การล้อเลียน การที่รุ่นพี่ครอบงำรุ่นน้อง และการคุกคามทางเพศ เด็กเล็กถูกเด็กโตรังแก ช่มชู้ เป็นต้น
- 5) การกลั่นแกล้ง ตั้งแต่การทำร้ายร่างกายเบาๆ ไปจนถึงขั้นรุนแรง ทำให้บาดเจ็บ เช่น ถูกรังแกใส่ ผลักให้ล้ม ตบ ตี ต่อย เตะ ฯลฯ รวมถึงการทำให้ข้าวของเสียหาย เอาของไปซ่อน หรือทิ้ง ฯลฯ
- 6) การบูลลี่ (bullying) กลั่นแกล้ง ช่มแครงแกล้งผู้อื่น ให้เสียหาย อับอาย และเป็นทุกข์ โดยการกระทำ คำพูด การกีดกันทางสังคม หรือผ่านทางโซเชียล

7) การถูกลวงละเมิดทางเพศ เกิดจากความขัดแย้งการทะเลาะวิวาท ทำให้โกรธ อายากแค้นกัน เช่น ใช้วิธีหลอก ล่อลวงและบังคับ บางรายถูกทำร้ายทางเพศติดต่อกันเป็น เวลานานหลายปี กว่าที่คนใกล้ชิดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะรู้เรื่องหรือผู้ถูกทำร้ายจะยอมเปิดเผย เรื่องราว

8) เด็กที่มีความขัดแย้งในครอบครัว บิดา มารดา หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ การย้าย ถิ่น พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การตั้งครมในช่ววัยรุ่น ความเหลื่อมล้ำทั้งทางเพศและเชื้อชาติ

9) การทะเลาะวิวาทในครอบครัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น การใช้ความรุนแรง กับบุตร หลาน แต่ลูกไม่กล้าบอก เพราะด้วยความที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง

10) กระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ในประเทศไทย สำหรับกลุ่มเปราะบางเช่น ไม่มี ล่ามภาษามือที่จะคอยช่วยเหลือ ถ้าผู้ถูกระทำไม่มีเงินจ้างล่าม ก็เป็นปัญหาต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ เป็น ผู้หญิง พิการ แล้วยังจน เป็นต้น

ข้อ 2 การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย)

11) ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองบีบบังคับ กดดัน คาดหวังสูง เข้มงวดมากเกินไป จึงก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นจากภาวะความกดดัน

12) การถูกล้อว่าเป็นลูกไม่มีพ่อไม่มีแม่ เป็นเหตุให้เกิดการตอบโต้โดยใช้ความรุนแรง ทำร้ายร่างกาย ทะเลาะวิวาท

13) การเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมการแสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง มีการใช้คำพูดที่ก้าวร้าวและรุนแรงต่อเด็ก

14) ขาดความสัมพันธ์ การปล่อยปละละเลย ขาดการอบรมบ่มนิสัย และการใช้ ความรุนแรงในครอบครัว ส่งผลให้เด็กมีความกดดันทางจิตใจ การใช้ความรุนแรงจากภายใน ครอบครัว

15) เกิดจากความไม่พอใจจนทำให้มีความขัดแย้งกันในเรื่องต่างๆ จนเกิดอารมณ์ เป็นเหตุให้ใช้ความรุนแรงต่อกัน

16) หยอกล้อและแกล้งกัน อาจจะเล่นแรงเกินไปหรืออีกฝ่ายไม่มีอารมณ์เล่นด้วย การแกล้งกันอาจทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันได้

17) มาจากครอบครัวที่มีแต่ความขัดแย้ง พ่อแม่ทะเลาะกัน ทะเลาะและด่าว่ากัน ลูก จะซึมซับพฤติกรรมที่รุนแรงดังกล่าว อาจเกิดการเลียนแบบมีอารมณ์ร้อนหรือเป็นคนก้าวร้าว ใช้ความ รุนแรง เพราะคิดว่าเป็นเรื่องปกติ

18) เกิดการกระทบกระทั่งกัน บางครั้งอาจจะไม่มีเจตนาที่จะมีเรื่องขัดแย้งกันแต่ทำ ไปด้วยความไม่ได้ตั้งใจหรือทำไปโดยไม่ได้คิดอะไร เช่น พูดจาด้วยคำพูดที่รุนแรงโดยไม่ได้คิดหรือเดิน ขนกันโดยไม่ได้ตั้งใจก็อาจจะทำให้เกิดความไม่พอใจหรือเกิดความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทกันได้

19) การเลียนแบบสื่อต่าง ๆ ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการขัดแย้ง ใช้ความรุนแรง เช่น เกม สื่อออนไลน์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เป็นต้น

20) การกลั่นแกล้งที่รวมทั้งคำพูดที่พูดออกไป ท่าทางที่แสดงออก หรือผ่านการเขียนด้วยถ้อยคำหยาบคาย จนทำให้อีกฝ่ายรู้สึกไม่ดี เช่น การล้อเลียนท่าทาง การล้อปมด้อยทางรูปร่าง การตั้งฉายา การล้อชื่อพ่อแม่ การด่าทอ การว่าร้ายเกี่ยวกับเพศสภาพ การเยาะเย้ย การข่มขู่ด้วยคำพูด การแสดงสีหน้าหรือสัญญาณมือที่หยาบคาย ฯลฯ

21) การทำให้รู้สึกอับอาย รู้สึกถูกคนอื่นหัวเราะเยาะ เป็นสิ่งที่ปิดกั้นเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ทำให้ไม่กล้าพูดออกมา ไม่ร้องขอความช่วยเหลือ และไม่หาทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ทำให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงตามมา เช่น วิตกกังวล ซึมเศร้า พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง และอาจถึงกับพยายามฆ่าตัวตาย

ข้อ 3 เก็บข้อมูล วิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (นิโรธ) = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา

22) เยาวชนกลุ่มเปราะบาง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีภูมิคุ้มกัน และแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

23) หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนาและบูรณาการข้อมูลการสร้างภูมิคุ้มกัน และการแก้ปัญหาคารวะและวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายมาตรการกิจกรรม

24) บุคลากรทุกระดับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างระบบคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

25) สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัย พ่อแม่ผู้ปกครอง และครู สามารถให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาคิดได้ ไม่เพิกเฉยต่อปัญหา เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและครอบครัว ในการแก้ปัญหาที่ต้นตอ สิ่งสำคัญคือการป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้น เช่น การกลั่นแกล้งรังแกคนอื่น การเรียนถดถอย พูดคุยน้อยลง ซึมเศร้า แยกตัว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีบาดแผลหรือรอยฟกช้ำตามร่างกาย ฯลฯ

ข้อ 4 สรุปผล ข้อเสนอแนะ เพื่อการตัดสินใจวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (มรรค)

26) การมีส่วนร่วมของเด็กในการเข้าถึงสิทธิต่างๆโดยเริ่มจากสภาเด็กและเยาวชน เพื่อสนับสนุน พี่นฟู เยาวชน เสริมพลังกลุ่มเปราะบางที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวให้ก้าวข้ามปัญหา และเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวรายอื่นให้รู้สิทธิ ตามกฎหมาย

27) ส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น สร้างความรักความผูกพันต่อกัน ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว หากิจกรรมทำร่วมกันเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีหากมีปัญหาเกิดขึ้นควรปรึกษาหารือกันด้วยเหตุผล อบรมสั่งสอนและดูแลเด็กด้วยความรัก ไม่ลงโทษเด็กด้วยวิธีการรุนแรง แต่ต้องลงโทษเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หรือความเป็นเหตุเป็นผล เช่น ลงโทษด้วยการทำงานบ้านหรือทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อส่วนรวมแทนการเยียนตี เป็นต้น

28) พัฒนาคุณภาพช่องทางและระบบรับแจ้งเหตุที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกพื้นที่เข้าถึงง่าย เปิดให้บริการ 24 ชั่วโมง มีเจ้าหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานให้การช่วยอย่างรวดเร็ว และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

29) มีระบบส่งต่อการแก้ปัญหา ระบบติดตามผลทั้งรูปแบบออนไลน์ online และ real-time โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีอำนาจติดตามผลข้ามหน่วยงาน จัดสรรกำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความทุกข์รูปแบบ ทุกระยะ ให้มีจำนวนเพียงพอครอบคลุม

30) สร้างระบบการป้องกันคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากความรุนแรง โดยครอบครัว ชุมชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

31) สร้างระบบการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจากการถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ สุขภาพ และสังคม เช่น สร้างความมั่นใจและเคียงข้างในกระบวนการยุติธรรมจนถึงที่สุด

32) ให้ความสำคัญกับรัฐบาลท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ เพื่อสร้างสวัสดิการที่สามารถตอบโจทยคนในพื้นที่อย่างแท้จริง พร้อมทั้งอบรม ให้ความรู้ในการช่วยเหลือครอบครัวเปราะบาง ไม่ให้เด็กในครอบครัวเปราะบางถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

33) จัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาเด็กในระดับชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยครูในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ตัวแทน อปท. เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานแก้ไขปัญหาสำหรับเด็กที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง และทำงานเชิงรุก เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เด็กอาจได้รับร่วมกับหน่วยงานภายนอก และนักวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ นักจิตวิทยา นักโภชนาการ ฯลฯ

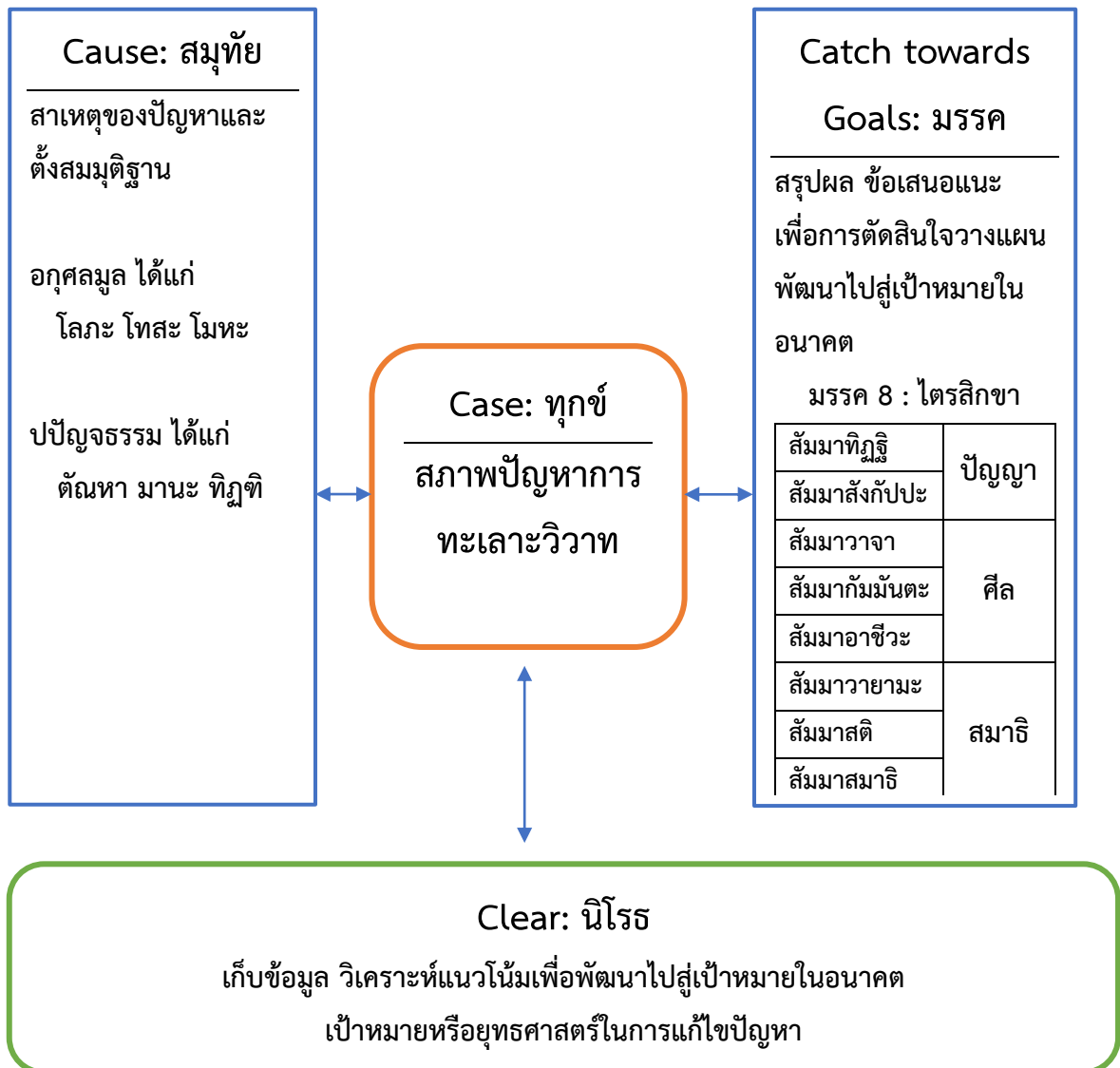
ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) โดยภาพรวม ดังแผนภาพที่ 4.1

สภาพปัญหา (ทุกข์)	สาเหตุของปัญหา (สมุทัย)
<p>ทำร้ายร่างกายกัน จนทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับบาดเจ็บพิการ ทุพพลภาพ</p> <p>พฤติกรรมไม่เหมาะสม นิสัยก้าวร้าว ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนและคนในครอบครัว แยกตัว ผลการเรียนถดถอย ขาดเรียนบ่อย ออกจากโรงเรียนกลางคัน</p> <p>การถูกบูลลี่ (bullying) กลั่นแกล้ง ช่มแหร่งแกลให้เสียหาย อับอาย และเป็นทุกข์ โดยการกระทำ คำพูด การกีดกันทางสังคม หรือผ่านทางไซเบอร์ โซเชียล ออนไลน์</p> <p>การทะเลาะวิวาทในครอบครัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น การใช้ความรุนแรงกับบุตร หลาน แต่ลูกไม่กล้าบอก เพราะด้วยความที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองบีบบังคับกดดัน คาดหวังสูง เข้มงวดมากเกินไป 2) การเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมการแสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง การใช้คำพูดที่ก้าวร้าวและรุนแรงต่อเด็ก 3) ขาดความสัมพันธ์ ปล่อยปละละเลย ขาดการอบรมบ่มนิสัย 4) ซึมซับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัว เกิดการเลียนแบบ 5) การเลียนแบบจากสื่อต่าง ๆ ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการขัดแย้ง การใช้ความรุนแรง เช่น เกม สื่อออนไลน์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เป็นต้น
นิโรธ	มรรค
<p>เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหามี</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) เยาวชนกลุ่มเปราะบาง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีภูมิคุ้มกัน และแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 2) ร่วมกันพัฒนาและบูรณาการข้อมูลการสร้างภูมิคุ้มกันและการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายมาตรการกิจกรรม 3) สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัย พ่อแม่ผู้ปกครอง และครู สามารถให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาคได้ ไม่เพิกเฉยต่อปัญหา 	<p>วางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การมีส่วนร่วม 2) ส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น 3) พัฒนาคุณภาพช่องทางและระบบรับแจ้งเหตุที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกพื้นที่ เข้าถึงง่าย 4) มีระบบส่งต่อการแก้ปัญหา 5) สร้างระบบการป้องกันคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากความรุนแรง 6) สร้างระบบการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจากการถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ สุขภาพ และสังคม

ภาพที่ 4.1 สรุปผลวิจัยเพื่อแก้ปัญหาแก้ปัญหาคาระและวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจ
 ตารางที่ 4.1 กระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหาแบบอริยสัจสี่

การสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาคาระและวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้อริยสัจสี่			
ทุกข์ (ปัญหา)	สมุทัย (สาเหตุ)	มรรค 8 (แนวทางวิธีการ)	นิโรธ (การดับปัญหา)
ปัญหาคาระและ วิวาท ศึกษาสภาพ ปัญหา และบริบทที่ เกี่ยวข้อง เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม พฤติกรรม ความสัมพันธ์ ความขัดแย้ง อาชีพครอบครัว อายุ รายได้ การศึกษา สุขภาพร่างกาย ฯลฯ	อกุศลมูล : โลภะ (ความอยากได้) โทสะ (คิดประทุษร้าย) โมหะ (ความหลงไม่รู้จริง) ปัญญจรรรม : ตัณหา (ความอยาก) มานะ (สภาวะการถือตัว) ทิฐิ (ความเห็นต่าง)	มรรค 8 : ไตรสิกขา <i>สัมมาทิฐิ, สัมมาสังกัปปะ :</i> ปัญญา อบรมความคิดให้รู้ ทั่วถึงเหตุผลชัดเจน <i>สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ</i> <i>, สัมมาอาชีวะ : ศีล</i> อบรมกาย วาจา ให้ประพฤติดีงามเป็น ปกติ <i>สัมมาวายามะ, สัมมาสติ</i> <i>, สัมมาสมาธิ : สมาธิ</i> - อบรม จิตใจให้สงบ มั่นคงไม่ฟุ้งซ่าน สาราณียธรรม 6 : 1) เมตตากายกรรม - อ่อน น้อมถ่อมตน รู้จักสัมมาคารวะ ไม่เบียดเบียนไม่รังแกกัน 2) เมตตาวจีกรรม - พูดถึง ผู้อื่นในทางที่ดีทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง 3) เมตตา मनกรรม - นึกถึง ผู้อื่นในด้านดี คิดช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้อื่น 4) สาธารณโภคี - ไม่เอารัด เอาเปรียบผู้อื่น มีความเสมอ ภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อแบ่งปัน 5) สีลสามัญญตา - ปฏิบัติ ตามกฎระเบียบข้อบังคับ เคารพในสิทธิเสรีภาพ 6) ทิฐุสามัญญตา - มี ความเห็นเสมอกัน แสวงหาจุด ร่วม สงวนจุดต่างไม่ถือความคิด ตนเป็นใหญ่	ญาณ 3 หลักสัจญาณ หลักกิจญาณ หลักกตญาณ ผลลัพธ์ ด้านพฤติกรรม ด้านสภาพจิตใจ ด้านปัญญา

แนวทางการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจ

แผนภาพที่ 4.2 กระบวนการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจ

ตารางที่ 4.2 แนวทางการป้องกันปัญหาการทะเลาะวิวาทโดยอริยสัจสี่ (มรรค:ไตรสิกขา)

กิจกรรมไตรสิกขา	แนวทางการพัฒนา
<p>กิจกรรมด้าน (ศีล)</p> <p>เป็นกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความสมัครสมานสามัคคี ลดความขัดแย้งที่เกิดจากการทะเลาะวิวาทด้วยกาย วาจา และเห็นคุณค่าของผู้อื่น</p>	<p>การสร้างสังคมที่มีการสื่อสารความจริง อย่างปราศจากอคติ ไม่ให้ร้ายใส่ความผู้อื่น หรือสร้างความแตกแยก ไม่นำเสนอด้วยท่าทีที่แข็งกร้าว และไม่นำเสนอสิ่งที่ไร้สาระ แต่จะต้องนำเสนอสิ่งที่มีเนื้อหาสาระมีประโยชน์ เพื่อสร้างความรักความสามัคคีในสังคมอย่างสุภาพและละเอียดอ่อน เป็นสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานศีลธรรมอันดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง เป็นสังคมที่สมาชิกประกอบอาชีพที่สุจริตและมีการแบ่งปันเสียสละช่วยเหลือซึ่งกันและกัน</p>
<p>กิจกรรมด้าน (สมาธิ)</p> <p>เป็นกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับสภาวะของอารมณ์ เพื่อพัฒนาจิตใจไม่ให้หวั่นไหว ต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบจิตใจ เป็นการสร้างความเพียรเพื่อข่มอารมณ์ความโกรธที่จะนำไปสู่พฤติกรรมก้าวเหตุทะเลาะวิวาทต่อไป</p>	<p>การสร้างสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีความเพียรพยายามในการกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เป็นสังคมที่ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ปลอดภัยจากอบายมุขและยาเสพติดให้โทษ ที่เป็นตัวบั่นทอนสติสัมปชัญญะ และความสามารถของคนในสังคม รวมทั้งรู้จักเรียนรู้แก้ไขข้อผิดพลาด เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นสังคมที่เข้มแข็ง มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว มีจิตสำนึกสาธารณะ และการมีส่วนร่วมในเรื่องของสังคมอย่างตั้งงามและเหมาะสม</p>
<p>กิจกรรมด้าน (ปัญญา)</p> <p>เป็นกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ทักษะในการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจแก้ปัญหาพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ที่จะส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต และนำไปสู่การเลิกพฤติกรรมก่อเหตุทะเลาะวิวาทในอนาคต</p>	<p>การสร้างวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่มีความยึดมั่นทางความคิด จนทำให้เกิดความวิวาทบาดหมาง อันเนื่องมาจากเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นกัลยาณมิตร และมีวิถีคิดถูกต้องตั้งงาม มีแนวนโยบาย หรือกฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่เป็นไปในทางที่มุ่งตอบสนอง และกระตุ้นความอยากรู้ใคร่รู้ ไม่สร้างความคิดมุ่งร้าย หรือความเกลียดชังแบ่งแยก ไม่เบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่น แต่ให้เป็นไปเพื่อไม่ตกเป็นทาสหรือหมกมุ่นในความสุขจากสิ่งปรนเปรอทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความรักความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนในสังคม และช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ยากหรือด้อยโอกาส</p>

จากตาราง 4.2 ข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ทรงใช้หลักการ หรือหลักธรรม เพียงข้อใดข้อหนึ่งเท่านั้นแก้ไขปัญหา หากแต่ปรากฏว่าพระพุทธรองค์ได้ทรงใช้หลักธรรมอื่น ๆ มาสนับสนุนและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอีกด้วย ในที่นี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาคารทะเลาะวิวาทโดยใช้หลักธรรมสาราณียธรรม ดังนี้

สาราณียธรรม คือ ธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมี 6 ประการ ได้แก่

1. เมตตาทายกรรม หมายถึง ทำแต่ในสิ่งที่เป็นความดีต่อกัน ช่วยเหลือส่งเสริมกันด้านกำลังกาย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัมมาคารวะ ไม่เบียดเบียนรังแกกัน ไม่ทำร้ายให้ได้รับความทุกข์ทรมาน ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกัน มีความเสียสละต่อผู้อื่น ช่วยเหลือขวนขวายการทำงานในสิ่งที่ตนเองสามารถกระทำได้ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นทุกเรื่อง รู้จักปกป้องช่วยเหลือบุคคลอื่นเมื่อประสบภัยดำรงตนอยู่ในศีลธรรมสำรวมระวังในอกุศลกรรมความไม่ดีทางกาย และไม่ใช้กำลังเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ

2. เมตตาวจีกรรม หมายถึง การใช้คำพูดออกมาแต่คำพูดที่ดีงาม ด้วยความรักปรารถนาดี รู้จักพูดให้กำลังใจกันและกันในยามที่ต้องพบกับความทุกข์ความผิดหวังหรือความเศร้าหมอง ไม่พูดจาซ้ำเติมกันถากถางในยามที่มีใครโดยเฉพาะคู่อริ ฝ่ายตรงข้ามต้องหกล้มลง ไม่นินทาว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลังแนะนำในสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ พูดด้วยความจริงใจต่อบุคคลอื่น ไม่พูดส่อเสียดบุคคลอื่นให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจ ไม่ดูถูกคนที่ด้อยกว่าตนเองและไม่พูดให้คนอื่นเกิดความเข้าใจผิดจนทะเลาะกัน พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเดียวนั่น

3. เมตตา मनกรรม หมายถึง ความรู้สึกในจิตใจที่มีแต่ความคิดดี ๆ การมองกันในเรื่องดี มีความหวังดี ปรารถนาดี รักและเมตตาต่อกัน คิดในสิ่งที่สร้างสรรค์ มองด้านบวกต่อกัน ไม่มีความอิจฉาริษยาไม่คิดอคติลำเอียง ก่อความพยาบาท สร้างความโกรธแค้นเคืองกัน ให้โอกาสและให้อภัยต่อกันทุกเรื่องไม่ว่าจะหนักเบาแค่ไหน ความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขและเข้าใจผู้อื่น ไม่เอาความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นใหญ่ มีน้ำใจต่อบุคคลอื่น เมตตา มนกรรมนี้รวมถึงความอดทนอดกลั้นต่อความอาฆาตมาดร้ายบุคคลอื่นที่มีต่อตนเองด้วย

4. สาธารณโภคิตา หมายถึง ให้รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกันช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และมีความเสมอภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ รู้จักแบ่งปัน บริจาคช่วยเหลือผู้ยากไร้ผู้ด้อยโอกาสในสังคม เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความผาสุกของคนหมู่มากในประเทศ

5. สีสสามัญญตา หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่างๆ อย่างเดียวกันอย่างเคร่งครัด เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ก้าวร้าวหน้าทิ่มกัน ไม่อ้างอำนาจของตนข่มเหง

รังแกผู้อื่น ไม่ถืออภิสทิธิใด ๆ ทั้งปวง มีความเคารพต่อกฎหมาย ระเบียบวินัย มีความเกรงอกเกรงใจ และให้เกียรติต่อกัน ไม่ทำกระทำการล่วงละเมิดสิทธิอันเป็นของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ ก็ตาม

6. ทิฐีสามัญญตา หมายถึง มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองที่ต่างกลับมาให้ตรงกันด้วยการยอมรับในเหตุผล พุดจาหาข้อสรุปตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่างไม่ถือเอาความคิดของตนเป็นใหญ่แต่เพียงฝ่ายเดียว ยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองจะทำอะไรก็ควรปรึกษาหารือที่อยู่ร่วมกันใช้เหตุและผลร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริง (พระไตรปิฎก ภาษาไทย. เล่ม 11 : 321 - 322)

โดยสรุป คือ "ไตรสิกขา" ถือว่าเป็นคำสอนหลัก หรือเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา คือเป็นเรื่องที่แนบสนิทกับชีวิตของเราในทุกแง่มุมเพราะไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) สมควรได้รับการเอาใจใส่ศึกษาอย่างถ่องถ้วนรอบคอบ และปฏิบัติตามเท่าที่จะสามารถทำได้ เป็นการสั่งสมบารมีเพื่อความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ หลุดพ้นจากทุกข์เป็นจุดหมายปลายทางอันถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาท เช่นเดียวกับหลักธรรมสาราณียธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อความสันติสุข และเป็นไปเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคตในการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ประกอบด้วย ด้านพฤติกรรม ด้านสภาพจิตใจ และด้านปัญญา ดังนี้

1. ด้านพฤติกรรม คือ สภาพที่แสดงออกทางกายและวาจา สามารถควบคุมตนเองให้ได้ ต้องไม่ปล่อยให้ตนเองมีพฤติกรรมไม่ดีไม่เหมาะสม พยายามทำแต่สิ่งดี ๆ ให้เป็นความเคยชิน ถ้าไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ต้องมีผู้ที่คอยตรวจสอบ สอดส่อง ควบคุม ดูแลให้การช่วยเหลือ ประคับประคองทั้งแนะนำ ตักเตือน สั่งสอนหรืออาจลงโทษบ้างเพื่อให้เขามีพฤติกรรมเป็นที่พึงประสงค์

2. ด้านสภาพจิตใจ ต้องรู้จักฝึกหัดจิตใจในทางสุจริต จิตใจสำคัญนักเพราะเป็นตัวคอยบงการพฤติกรรมได้ แต่ละการกระทำหรือคำพูดนั้นโดยมากจะมาจากคำสั่งภายในคือจิตใจ ถ้ามีจิตใจที่ดีงาม สูงส่งพฤติกรรมที่แสดงออกย่อมจะดี แต่ถ้าสภาพจิตใจที่แย่ ตกต่ำ หยาบช้ำ ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ ความดีความเลวไม่ฝึกฝืนคุณธรรม เป็นจิตใจที่ฝืดต่ำ พฤติกรรมที่แสดงออกย่อมไม่เป็นที่ต้องการของสังคม มักสร้างปัญหา

3. ด้านปัญญา ต้องเป็นผู้มีสติปัญญาดี สมองดี ความรู้ดีทัศนคติที่เป็นบวกหรือหรือมีวิสัยทัศน์ที่ดีถ้าทุกคนมีปัญหาสามารถใช้ปัญญาไปในทางที่สร้างสรรค์ได้ การแก้ปัญหาก็ไม่ใช่เรื่องยาก ปัญหาทุกอย่างย่อมจะแก้ได้ ย่อมจะมีทางออกเสมอการแก้ปัญหตามหลักอริยสัจต้องประกอบด้วยปัญญา คือทุกขั้นตอน ทุกวิธีการที่ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา จึงต้องมีความรู้กำกับอยู่เสมอ ๆ โดยอาศัยหลักการของญาณ 3 คือ 1) หลักสัจญาณ รู้ว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริง อะไรไม่ใช่ อะไรเป็น

สาเหตุ จะแก้ปัญหอย่างไร เช่น แก้ไขปัญหากลุ่มเดียวหรือแก้เป็นองค์รวม แก้ปัญหาด้านใดด้านหนึ่ง หรือทุกด้าน อะไรเป็นเป้าหมายในการแก้ปัญหา จะแก้เพียงระดับการบรรเทา การยับยั้ง หรือจะกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป อะไรเป็นกระบวนการวิธีการขั้นตอนของการแก้ปัญหา 2) หลักกิจญาณ รู้เท่าทันปัญหา ว่าควรทำอย่างไรกับปัญหา รู้ความเป็นจริงตามธรรมชาติของปัญหา ให้แก้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับปัญหา มีเป้าหมายในการแก้ปัญหอย่างชัดเจน และวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังถูกต้องเหมาะสมส่งผลยั่งยืนเพื่อให้เห็นผลลัพธ์ในการแก้ปัญหาได้จริง และ 3) หลัก กตญาณ รู้วิธีการตรวจสอบว่า แต่ละขั้นตอน คือ ขั้นตอนปัญหา ขั้นตอนสาเหตุ ขั้นตอนเป้าหมายและขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหา ถูกต้องสมบูรณ์ ครบถ้วน ครบวงจรหรือไม่ ติดขัดบกพร่องในส่วนใดหรือไม่ ต้องกลับมาทบทวนตรวจสอบขั้นตอนใหม่ด้วยความรู้รอบว่าพบขั้นตอนใดบกพร่องแล้วจึงรีบดำเนินการแก้ไขทันที

4.2 ผลการประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาคารวะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) กับข้อมูลเชิงประจักษ์ จำนวน 33 ข้อ ได้แก่ 1) สภาพปัญหา (ทุกข์) จำนวน 10 ข้อ 2) การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย) จำนวน 11 ข้อ 3) เก็บข้อมูล วิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (นิโรธ) = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญห จำนวน 4 ข้อ และ 4) สรุปผล ข้อเสนอแนะ เพื่อการตัดสินใจวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (มรรค) จำนวน 8 ข้อ ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ผลวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสม และความสอดคล้องของรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

พฤติกรรม	ระดับเหมาะสม/ปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ข้อ 1 สภาพปัญหา (ทุกข้อ)			
1. การทะเลาะวิวาทการทำร้ายร่างกายกัน จนทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ พิการ ทุพพลภาพ หรืออาจเสียชีวิต	4.01	0.81	มาก
2. เสียการเรียน เสียเวลา เสียอนาคต เช่น เกินการหวาดกลัว ฝ่ายตรงข้าม ทำให้ไม่กล้ามาโรงเรียน ต้องคอยหลบเลี่ยง และอาจทิ้งการเรียนกลางคัน	3.80	0.81	มาก
3. พฤติกรรมไม่เหมาะสม มีนิสัยก้าวร้าว มีปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนและคนในครอบครัว แยกตัว ผลการเรียนถดถอย ขาดเรียนบ่อย ออกจากโรงเรียนกลางคัน	4.08	0.80	มาก
4. การทำร้ายจิตใจกันด้วยวาจา การล้อเลียน รุนพี่ครอบงำรุ่นน้อง และการคุกคามทางเพศ เด็กเล็กถูกเด็กโตรังแก ข่มขู่ เป็นต้น	4.09	0.75	มาก
5. การกลั่นแกล้ง ตั้งแต่การทำร้ายร่างกายเบาๆ ไปจนถึงขั้นรุนแรง ทำให้บาดเจ็บ เช่น ถุยน้ำลายใส่ ผลักให้ล้ม ตบ ตี ต่อย เตะ ฯลฯ รวมถึงการทำให้ข้าวของเสียหาย เอาของไปซ่อนหรือทิ้ง ฯลฯ	4.27	0.77	มาก
6. การบูลลี่ (bullying) กลั่นแกล้ง ข่มเหงรังแกผู้อื่น ให้เสียหาย อับอาย และเป็นทุกข์ โดยการกระทำ คำพูด การกีดกันทางสังคม หรือผ่านทางไซเบอร์	4.40	0.71	มาก
7. การถูกล่วงละเมิดทางเพศ เกิดจากความขัดแย้งการทะเลาะวิวาท ทำให้โกรธอยากแก้แค้นกัน เช่น ใช้วิธีหลอก ล่อลวงและบังคับ	4.10	0.72	มาก
8. เด็กที่มีความขัดแย้งในครอบครัว บิดา มารดา หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ การย้ายถิ่น พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การตั้งครรภ์ในช่วงวัยรุ่น ความเหลื่อมล้ำทั้งทางเพศและเชื้อชาติ	4.20	0.80	มาก

พฤติกรรม	ระดับเหมาะสม/ปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
9. การทะเลาะวิวาทในครอบครัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น การใช้ความรุนแรงกับบุตร หลาน แต่ลูกไม่กล้าบอก เพราะด้วยความที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง	4.03	0.98	มาก
10. กระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ในประเทศไทย สำหรับกลุ่มเปราะบางเช่น ไม่มีล่ามภาษามือที่จะคอยช่วยเหลือ หากถูกกระทำมักไม่มีเงินจ้างล่าม จึงไม่กล้าร้องเรียน ฟ้องร้อง เช่น เป็นผู้หญิง มีความพิการ มีฐานะยากจน หรือเป็นกลุ่มเปราะบางเพศหญิงพิการยากจน เป็นต้น	4.00	0.87	มาก
ข้อ 2 การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย)			
11. ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองบีบบังคับ กดดัน คาดหวังสูง เข้มงวดมากเกินไป จึงก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นจากภาวะความกดดัน	3.73	0.87	มาก
12. การถูกล้อว่าเป็นลูกไม่มีพ่อไม่มีแม่ เป็นเหตุให้เกิดการตอบโต้โดยใช้ความรุนแรง ทำร้ายร่างกาย ทะเลาะวิวาท	3.90	0.89	มาก
13. การเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมการแสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง มีการใช้คำพูดที่ก้าวร้าวและรุนแรงต่อเด็ก	4.15	0.84	มาก
14. ขัดแย้งในครอบครัว ขาดความสัมพันธ์ ปล่อยปละละเลย ขาดการอบรมบ่มนิสัย และใช้ความรุนแรงในครอบครัว ส่งผลให้เด็กมีความกดดันทางจิตใจ	3.87	0.97	มาก
15. เกิดจากความไม่พอใจจนทำให้มีความขัดแย้งกันในเรื่องต่างๆ จนเกิดอารมณ์ เป็นเหตุให้ใช้ความรุนแรงต่อกัน	3.86	0.80	มาก
16. หยอกล้อและแกล้งกัน อาจจะเล่นแรงเกินไปหรืออีกฝ่ายไม่มีอารมณ์เล่นด้วย การแกล้งกันอาจทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันได้	3.88	0.80	มาก
17. มาจากครอบครัวที่มีความขัดแย้ง พ่อแม่ทะเลาะกัน ทูบัติและด่าว่ากัน ลูกจะซึมซับพฤติกรรมที่รุนแรงดังกล่าว อาจเกิดการเลียนแบบมีอารมณ์ร้อนหรือเป็นคนก้าวร้าว ใช้ความรุนแรง เพราะคิดว่าเป็นเรื่องปกติ	3.77	0.97	มาก

พฤติกรรม	ระดับเหมาะสม/ปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
18. เกิดการกระทบกระทั่งกัน บางครั้งอาจจะไม่มีเจตนาที่จะมีเรื่องขัดแย้งกันแต่ทำไปด้วยความไม่ได้ตั้งใจหรือทำไปโดยไม่ได้คิดอะไร เช่น พูดจาด้วยคำพูดที่รุนแรงโดยไม่ได้คิดหรือเดินชนกันโดยไม่ได้ตั้งใจก็อาจจะทำให้เกิดความไม่พอใจหรือเกิดความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทกันได้	4.13	1.10	มาก
19. การเลียนแบบสื่อต่าง ๆ ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการขัดแย้ง ใช้ความรุนแรง เช่น เกม สื่อออนไลน์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เป็นต้น	4.18	0.99	มาก
20. การกลั่นแกล้งที่รวมทั้งคำพูดที่พูดออกไป ท่าทางที่แสดงออก หรือผ่านการเขียนด้วยถ้อยคำหยาบคาย จนทำให้ผู้อื่นรู้สึกไม่ดี เช่น การล้อเลียนท่าทาง การล้อปมด้อยทางรูปร่าง การตั้งฉายา การล้อชื่อพ่อแม่ การด่าทอ การว่าร้ายเกี่ยวกับเพศสภาพ การเยาะเย้ย การข่มขู่ด้วยคำพูด การแสดงสีหน้าหรือสัญญาณมือที่หยาบคาย ฯลฯ	4.20	0.82	มาก
21. การทำให้รู้สึกอับอาย รู้สึกถูกคนอื่นหัวเราะเยาะ เป็นสิ่งที่ปิดกั้นเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ทำให้ไม่กล้าพูดออกมา ไม่ร้องขอความช่วยเหลือ และไม่หาทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ทำให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงตามมา เช่น วิตกกังวล ซึมเศร้า พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง และอาจถึงกับพยายามฆ่าตัวตาย	4.47	0.67	มาก
ข้อ 3 เก็บข้อมูล วิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (นิโรธ) = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา			
22. เยาวชนกลุ่มเปราะบาง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีภูมิคุ้มกัน และแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ	4.43	0.98	มาก
23. หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนาและบูรณาการข้อมูลการสร้างภูมิคุ้มกันและการแก้ปัญหาคาระทะเลาะ	4.41	0.84	มาก

พฤติกรรม	ระดับเหมาะสม/ปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
วิวาทย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายมาตรการกิจกรรม			
24. บุคลากรทุกระดับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างระบบคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ	4.44	0.71	มาก
25. สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัย พ่อแม่ผู้ปกครอง และครูสามารถให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาคิดได้ ไม่เพิกเฉยต่อปัญหา เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและครอบครัว ในการแก้ปัญหาที่ต้นตอ สิ่งสำคัญคือการป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้น เช่น การกลั่นแกล้งรังแกคนอื่น การเรียนถดถอย พุดคุยน้อยลง ซึมเศร้า แยกตัว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีบาดแผลหรือรอยฟกช้ำตามร่างกาย ฯลฯ	4.23	0.80	มาก
ข้อ 4 สรุปผล ข้อเสนอแนะ เพื่อการตัดสินใจวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (มรรค)			
26. การมีส่วนร่วมของเด็กในการเข้าถึงสิทธิต่างๆโดยเริ่มจากสภาเด็กและเยาวชน เพื่อสนับสนุน พี่นฟู เยียวยา เสริมพลังกลุ่มเปราะบางที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวให้ก้าวข้ามปัญหา และเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวรายอื่นให้รู้สิทธิตามกฎหมาย	4.04	1.15	มาก
27. ส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น สร้างความรักความผูกพันต่อกัน ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว หากิจกรรมทำร่วมกัน เพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีหากมีปัญหาเกิดขึ้นควรปรึกษาหารือกันด้วยเหตุผล อบรมสั่งสอนและดูแลเด็กด้วยความรัก ไม่ลงโทษเด็กด้วยวิธีการรุนแรง แต่ต้องลงโทษเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หรือความเป็นเหตุเป็นผล เช่น ลงโทษด้วยการทำงานบ้านหรือทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อส่วนรวม แทนการเฆี่ยนตี เป็นต้น	4.08	0.91	มาก

พฤติกรรม	ระดับเหมาะสม/ปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
28. พัฒนาคุณภาพช่องทางและระบบรับแจ้งเหตุที่หลากหลายครอบคลุมทุกพื้นที่ เข้าถึงง่าย เปิดให้บริการ 24 ชั่วโมง มีเจ้าหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานให้การช่วยอย่างรวดเร็ว และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง	3.86	0.83	มาก
29. มีระบบส่งต่อการแก้ปัญหา ระบบติดตามผลทั้งรูปแบบออนไลน์ online และ real-time โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีอำนาจติดตามผลข้ามหน่วยงาน จัดสรรกำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความทุกรูปแบบ ทุกระยะ ให้มีจำนวนเพียงพอ ครอบคลุม	3.59	0.89	มาก
30. สร้างระบบการป้องกันคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากรุนแรง โดยครอบครัว ชุมชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ	3.96	0.82	มาก
31. สร้างระบบการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจากการถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ สุขภาพ และสังคม เช่น สร้างความมั่นใจและเคียงข้างในกระบวนการยุติธรรมจนถึงที่สุด	3.89	1.18	มาก
32. ให้ความสำคัญกับรัฐบาลท้องถิ่นและการกระจายอำนาจเพื่อสร้างสวัสดิการที่สามารถตอบโจทย์คนในพื้นที่อย่างแท้จริง พร้อมทั้งอบรม ให้ความรู้ในการช่วยเหลือครอบครัวเปราะบาง ไม่ให้เด็กในครอบครัวเปราะบางถูกทิ้งไว้ข้างหลัง	3.58	0.95	มาก
33. จัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาเด็กในระดับชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยครูในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ตัวแทน อปท. เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานแก้ไขปัญหาสำหรับเด็กที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง และทำงานเชิงรุก เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เด็กอาจได้รับร่วมกับหน่วยงานภายนอก และนักวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ นักจิตวิทยา นักโภชนาการ ฯลฯ	4.03	0.80	มาก
รวม	4.05	0.48	มาก

จากตารางที่ 4.3 แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 33 ข้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนา รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 18 รูป/คน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques)

พิจารณาจากการเลือกตามระดับของความเหมาะสมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งมีเกณฑ์ของไลเคิร์ต (Likert's Five Rating Scale) ซึ่งกำหนดค่าระดับคะแนนช่วงความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ มีความหมาย โดยใช้เกณฑ์แปลความหมายของค่าเฉลี่ยของ Best (1978)

คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.51 – 5.00 หมายถึง เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.51 – 4.50 หมายถึง เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2.51 – 3.50 หมายถึง เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.51 – 2.50 หมายถึง เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.00 – 1.50 หมายถึง เหมาะสม/ปฏิบัติ ในระดับน้อยที่สุด

ผลการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า มีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาเอกสารหลักฐานซึ่งเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อนำไปใช้วิเคราะห์และอภิปรายผลร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) และสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สร้างและพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาเอกสารหลักฐานซึ่งเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) ดังนี้

1. สภาพปัญหา (ทุกข์) ประกอบด้วย 1) การทะเลาะวิวาทการทำร้ายร่างกายกัน จนทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับบาดเจ็บพิการ ทูพพลภาพ หรืออาจเสียชีวิต 2) เสียการเรียน เสียเวลา เสียอนาคต เช่น เกินการหวาดกลัวฝ่ายตรงข้าม ทำให้ไม่กล้ามาโรงเรียน ต้องคอยหลบเลี่ยง และอาจทิ้งการเรียนกลางคัน 3) พฤติกรรมไม่เหมาะสม นิสัยก้าวร้าว ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนและคนในครอบครัว แยกตัว ผลการเรียนถดถอย ขาดเรียนบ่อย ออกจากโรงเรียนกลางคัน 4) การทำร้ายจิตใจกันด้วยวาจา การล้อเลียน การที่รุ่นพี่ครอบงำรุ่นน้อง และการคุกคามทางเพศ เด็กเล็กถูกเด็กโตรังแกข่มขู่ เป็นต้น 5) การกลั่นแกล้ง ตั้งแต่การทำร้ายร่างกายเบาๆ ไปจนถึงขั้นรุนแรง ทำให้บาดเจ็บ เช่น ถูกล้างส้วม ผลักให้ล้ม ตบ ตี ต่อย ตะแคง ฯลฯ รวมถึงการทำให้ข้าวของเสียหาย เอาของไปซ่อนหรือทิ้ง ฯลฯ 6) การบูลลี่ (bullying) กลั่นแกล้ง ข่มขู่รังแกผู้อื่น ให้เสียหาย อับอาย และเป็นทุกข์ โดยการกระทำ คำพูด การกีดกันทางสังคม หรือผ่านทางโซเชียล 7) การถูกลวงล่เมดทางเพศ เกิดจากความขัดแย้งการทะเลาะวิวาท ทำให้โกรธอยากแก้แค้นกัน เช่น ใช้วิธีหลอก ล่อลวงและบังคับ บางรายถูกทำร้ายทางเพศติดต่อกันเป็นเวลานานหลายปี กว่าที่คนใกล้ชิดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะรู้

เรื่องหรือผู้ถูกทำร้ายจะยอมเปิดเผยเรื่องราว 8) เด็กที่มีความขัดแย้งในครอบครัว บิดา มารดา หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ การย้ายถิ่น พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การตั้งครรภในช่วงวัยรุ่น ความเหลื่อมล้ำทั้งทางเพศและเชื้อชาติ 9) การทะเลาะวิวาทในครอบครัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น การใช้ความรุนแรงกับบุตร หลาน แต่ลูกไม่กล้าบอก เพราะด้วยความที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง 10) กระบวนการยุติธรรมต่างๆ ในประเทศไทย สำหรับกลุ่มเปราะบางเช่น ไม่มีล่ามภาษามือที่จะคอยช่วยเหลือ ถ้าผู้ถูกกระทำไม่มีเงินจ้างล่าม ก็เป็นปัญหาต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ เป็นผู้หญิง พิกการ แล้วยังจน เป็นต้น

2. การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย) ประกอบด้วย 1) ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองบีบบังคับ กดดัน คาดหวังสูง เข้มงวดมากเกินไป จึงก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นจากภาวะความกดดัน 2) การถูกล้อว่าเป็นลูกไม่มีพ่อไม่มีแม่ เป็นเหตุให้เกิดการตอบโต้โดยใช้ความรุนแรง ทำร้ายร่างกาย ทะเลาะวิวาท 3) การเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมการแสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง มีการใช้คำพูดที่ก้าวร้าวและรุนแรงต่อเด็ก 4) ขาดความสัมพันธ์ การปล่อยปละละเลย ขาดการอบรมปมนิสัย และการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ส่งผลให้เด็กมีความกดดันทางจิตใจ การใช้ความรุนแรงจากภายในครอบครัว 5) เกิดจากความไม่พอใจจนทำให้มีความขัดแย้งกันในเรื่องต่างๆ จนเกิดอารมณ์ เป็นเหตุให้ใช้ความรุนแรงต่อกัน 6) หยกล้อและแก่งัดกัน อาจจะเล่นแรงเกินไปหรืออีกฝ่ายไม่มีอารมณ์เล่นด้วย การแก่งัดกันอาจทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันได้ 7) มาจากครอบครัวที่มีแต่ความขัดแย้ง พ่อแม่ทำเถาะกัน ทูบตีและด่าว่ากัน ลูกจะซึมซับพฤติกรรมที่รุนแรงดังกล่าว อาจเกิดการเลียนแบบมีอารมณ์ร้อนหรือเป็นคนก้าวร้าว ใช้ความรุนแรง เพราะคิดว่าเป็นเรื่องปกติ 8) เกิดการกระทบกระทั่งกัน บางครั้งอาจจะไม่มีเจตนาที่จะมีเรื่องขัดแย้งกันแต่ทำไปด้วยความไม่ได้ตั้งใจหรือทำไปโดยไม่ได้คิดอะไร เช่น พูดจาด้วยคำพูดที่รุนแรงโดยไม่ได้คิดหรือเดินชนกันโดยไม่ได้ตั้งใจก็อาจจะทำให้เกิดความไม่พอใจหรือเกิดความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทกันได้ 9) การเลียนแบบสื่อต่าง ๆ ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการขัดแย้ง ใช้ความรุนแรง เช่น เกม สื่อออนไลน์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เป็นต้น 10) การกลั่นแกล้งที่รวมทั้งคำพูดที่พูดออกไป ท่าทางที่แสดงออก หรือผ่านการเขียนด้วยถ้อยคำหยาบคาย จนทำให้อีกฝ่ายรู้สึกไม่ดี เช่น การล้อเลียนท่าทาง การล้อปมด้อยทางรูปร่าง การตั้งฉายา การล้อชื่อพ่อแม่ การด่าทอ การว่าร้ายเกี่ยวกับเพศสภาพ การเยาะเย้ย การข่มขู่ด้วยคำพูด การแสดงสีหน้าหรือสัญญาณมือที่หยาบคาย ฯลฯ 11) การทำให้รู้สึกอับอาย รู้สึกถูกคนอื่นหัวเราะเยาะ เป็นสิ่งที่ปิดกั้นเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ทำให้ไม่กล้าพูดออกมา ไม่ร้องขอความช่วยเหลือ และไม่หาทางแก้ไข ปัญหาที่เหมาะสม ทำให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงตามมา เช่น วิตกกังวล ซึมเศร้า พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง และอาจถึงกับพยายามฆ่าตัวตาย

3. เก็บข้อมูล วิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (นิโรธ) = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย 1) เยาวชนกลุ่มเปราะบาง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีภูมิคุ้มกัน และแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ 2) หน่วยงานภาคีที่

เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนาและบูรณาการข้อมูลการสร้างภูมิคุ้มกันและการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายมาตรการกิจกรรม 3) บุคลากรทุกระดับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างระบบคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ 4) สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัย พ่อแม่ผู้ปกครอง และครูสามารถให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาคือได้ ไม่เพิกเฉยต่อปัญหา เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและครอบครัว ในการแก้ปัญหาที่ต้นตอ สิ่งสำคัญคือการป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้น เช่น การกลั่นแกล้งรังแกคนอื่น การเรียนถดถอย พุดคุยน้อยลง ซึมเศร้า แยกตัว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีบาดแผลหรือรอยฟกช้ำตามร่างกาย ฯลฯ

4. สรุปผล ข้อเสนอแนะ เพื่อการตัดสินใจวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (มรรค) ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของเด็กในการเข้าถึงสิทธิต่างๆโดยเริ่มจากสภาเด็กและเยาวชน เพื่อสนับสนุน พี่นุญ เยียวยา เสริมพลังกลุ่มเปราะบางที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวให้ก้าวข้ามปัญหา และเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวรายอื่นให้รู้สิทธิตามกฎหมาย 2) ส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น สร้างความรักความผูกพันต่อกัน ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว หากิจกรรมทำร่วมกันเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีหากมีปัญหาเกิดขึ้นควรปรึกษาหารือกันด้วยเหตุผล อบรมสั่งสอนและดูแลเด็กด้วยความรัก ไม่ลงโทษเด็กด้วยวิธีการรุนแรง แต่ต้องลงโทษเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หรือความเป็นเหตุเป็นผล เช่น ลงโทษด้วยการทำงานบ้านหรือทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อส่วนรวมแทนการเฆี่ยนตี เป็นต้น 3) พัฒนาคุณภาพช่องทางและระบบรับแจ้งเหตุที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกพื้นที่ เข้าถึงง่าย เปิดให้บริการ 24 ชั่วโมง มีเจ้าหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานให้การช่วยอย่างรวดเร็ว และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง 4) มีระบบส่งต่อการแก้ปัญหา ระบบติดตามผลทั้งรูปแบบออนไลน์ online และ real-time โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีอำนาจติดตามผลข้ามหน่วยงาน จัดสรรกำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความทุกข์แบบ ทุกระยะ ให้มีจำนวนเพียงพอ ครอบคลุม 5) สร้างระบบการป้องกันคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากความรุนแรง โดยครอบครัว ชุมชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ 6) สร้างระบบการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจากการถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ สุขภาพ และสังคม เช่น สร้างความมั่นใจและเคียงข้างในกระบวนการยุติธรรมจนถึงที่สุด 7) ให้ความสำคัญกับรัฐบาลท้องถิ่น และการกระจายอำนาจ เพื่อสร้างสวัสดิการที่สามารถตอบโจทย์คนในพื้นที่อย่างแท้จริง พร้อมทั้งอบรม ให้ความรู้ในการช่วยเหลือครอบครัวเปราะบาง ไม่ให้เด็กในครอบครัวเปราะบางถูกทิ้งไว้ข้างหลัง 8) จัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาเด็กในระดับชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยครูในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ตัวแทน อปท. เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานแก้ไขปัญหาสำหรับเด็กที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง และทำงานเชิงรุก เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เด็กอาจได้รับร่วมกับหน่วยงานภายนอก และนักวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ นักจิตวิทยา นักโภชนาการ ฯลฯ

รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการศึกษาสภาพปัญหา (ทุกซ์ : Case) และบริบทที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเปราะบาง เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม พฤติกรรม ความสัมพันธ์ ความขัดแย้งในครอบครัว อาชีพ อายุ รายได้ การศึกษาสุขภาพร่างกายจิตใจ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย : Cause) ประกอบด้วย อุกุศลมูล ได้แก่ โลภะ (ความอยากได้) โทสะ (คิดประทุษร้าย) โมหะ (ความหลงไม่รู้จักจริง) และปัญจธรรม ได้แก่ ตัณหา (ความอยาก) มานะ (สภาวะการถือตัว) ทิฐิ (ความเห็นต่าง)

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแนวทางการพัฒนา เลือกทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อการตัดสินใจวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (มรรค : Crack) ประกอบด้วย มรรคมืองค์ 8 สรุปรตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และการใช้หลักธรรมสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 4 เก็บข้อมูล เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (นิโรธ : Clear) เชิงยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ผลลัพธ์ที่คาดหวัง เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ ด้านพฤติกรรม ด้านสภาพจิตใจ และด้านปัญญา

5.1.2) ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมาก $\bar{X} = 4.05$ S.D. = 0.48 คือ เยาวชนกลุ่มเปราะบาง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีภูมิคุ้มกัน และแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ หน่วยงานภาคที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนาและบูรณาการข้อมูลการสร้างภูมิคุ้มกันและการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายมาตรการกิจกรรม ตลอดจนบุคลากรทุกระดับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างระบบคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้มีความปลอดภัย พ่อแม่ผู้ปกครอง และครู สามารถให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาค่าได้ ไม่เพิกเฉยต่อปัญหา เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและครอบครัว ในการแก้ปัญหาที่ต้นตอ สิ่งสำคัญคือการป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาค่าขึ้น เช่น การกลั่นแกล้งรังแกคนอื่น

การเรียนลดถอย พุดคุยน้อยลง ซึมเศร้า แยกตัว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีบาดแผลหรือรอยฟกช้ำตามร่างกาย ฯลฯ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

5.2.1 สร้างและพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของจิรเดช เกตุประยูร (2556) และพระอนุสรณ์ กิตติวณโณ (2561) พระครูกิตติวรารท (2562) เห็นว่า รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ มีเป้าหมายเพื่อลดพฤติกรรมความก้าวร้าว ของเยาวชน ด้านกาย วาจา และใจ ภายใต้กรอบแนวคิดตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดจากการทะเลาะวิวาทด้วยกาย วาจา และเห็นคุณค่าของผู้อื่น สมาธิ เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสภาวะของอารมณ์เพื่อพัฒนาจิตใจไม่ให้หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบ รู้จักข่มอารมณ์ความโกรธได้ และปัญญาเป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์และกล้าตัดสินใจแก้ปัญหาในทางการดำเนินชีวิตโดยปราศจากความก้าวร้าว

5.2.2 ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi techniques) รวมถึงศึกษาเอกสารหลักฐานซึ่งเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยสามารถอธิบายถึงสภาพปัญหา สถานการณ์ (ทุกข์) สาเหตุของปัญหาที่แท้จริง (สมุทัย) เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหา (นิโรธ) และแนวทางที่เหมาะสม ทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเปราะบาง (มรรค) ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีสาเหตุหลักมาจากครอบครัวที่มีความขัดแย้ง พ่อแม่ทะเลาะกัน ทูบตีและด่าเถียงกันโดยใช้ความรุนแรง เป็นต้น สอดคล้องกับ ยิ่งภัสสร พิมสัย (2555) เห็นว่า การป้องกันปัญหาทะเลาะวิวาทต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวก่อน บิดามารดาต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีเวลาให้กัน สอนให้เคารพกฎหมายและศีลธรรม สมาชิกในครอบครัวมีการเอื้อเฟื้อ สร้างความอบอุ่น เป็นกัลยาณมิตร มีการพูดคุย ปรึกษาหารือ แก้ปัญหาร่วมกัน เมื่อทำผิดให้อภัย ให้กำลังใจ และโอกาสปรับปรุงตัว สอนให้หลีกเลี่ยงการทำผิด ไม่ทะเลาะทำร้ายร่างกายกัน ยอมรับฟังความคิดเห็น และให้

ความยุติธรรม โดยคนที่ใกล้ชิด คือ พ่อ แม่ บุคคล และสิ่งแวดล้อมในครอบครัวมีอิทธิพลครอบงำต่อตัวตน พฤติกรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีของเยาวชน (พรชัย ชันตี, 2553) พ่อแม่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการช่วยลูกให้พ้นจากวงจรความรุนแรง วิธีการง่ายๆ แต่ต้องอาศัยการลงมือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ คือ พูดคุยเกี่ยวกับการลดหรือกำจัดความรุนแรง การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี เปิดโอกาสหรือพยายามเสริมสร้างความไว้วางใจทำให้ลูกสามารถพูดคุยกับพ่อแม่ได้เมื่อมีความไม่สบายใจ ถือเป็นหน้าที่ต้องจับตามองสังเกต และรับพูดคุยกับลูกเมื่อเริ่มมีสัญญาณของความผิดปกติ ในการจัดการด้านสื่อต่าง ๆ สิ่งที่พ่อแม่ควรทำ คือ จำกัดการใช้เวลาในการเล่นมือถือ สมาร์ทโฟน เล่นเกม ให้ไม่เกินวันละสองชั่วโมง ห้ามปรามลูกดูภาพยนตร์ หรือคลิปวิดีโอที่ใช้ความรุนแรง หรือมีภาพการใช้อาวุธ แต่ถ้าห้ามไม่ได้ผู้ปกครองควรอยู่ด้วย และร่วมพูดคุยกัน ช่วยกันคิดวิเคราะห์หาเหตุผล วิพากษ์ วิจาร์ณ หาวิธีการแก้ไขปัญหา และต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันโดยไม่ใช้ความรุนแรง เมื่อมีความขัดแย้ง หรือเกิดการทะเลาะกันต้องพยายามระงับ และควบคุมอารมณ์ ใช้เวลาทบทวน และคิดค้นหาวิธีรับมือกับความรู้สึกโกรธของตัวพ่อแม่เองก่อน ร่วมกันคิดวิเคราะห์เลือกทางออกของปัญหาที่ดีที่สุดและสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน โดยแน่ใจว่าลูกๆ เข้าใจกฎเกณฑ์ และผลที่จะตามมาหากกระทำผิด ติดตามดูแลให้ปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัด ห้ามพกพาอาวุธเด็ดขาดเพราะถ้าอนุญาต หรือไม่ใส่ใจห้ามปรามเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้ใช้ความรุนแรงได้ง่ายขึ้น ปิดโอกาสการเข้าถึงอาวุธต่าง ๆ โดยเฉพาะปืนที่ต้องเก็บไว้อย่างมิดชิด และต้องคอยบอกย้ำเตือนให้ห่างเหตการณ์ความรุนแรง หรือสถานการณ์ที่มีการทะเลาะวิวาทของเพื่อนในสถานศึกษา และในละแวกบ้านของตนเอง สอนให้ลูกรู้ว่าอารมณ์โกรธเป็นสภาพอารมณ์ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับทุกคนไม่ใช่เรื่องไม่ดี แต่ต้องแสดงออกในด้านที่ถูกต้อง และบอกเล่าให้รู้โทษของการใช้ความรุนแรง และต้องรู้จักควบคุมความโกรธให้ได้เสียก่อนที่จะไปจัดการเรื่องอื่น (Swanson, et.al, 2010) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องอบรมให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเพื่อเพิ่มการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการสัมผัสทางกายทำให้ลูกรู้สึกอบอุ่นทำให้เกิดความผูกพันซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการใช้เวลาอยู่กับครอบครัวมากกว่าอยู่กับเพื่อน สร้างบรรยากาศที่ดีทางกายและจิตใจ ให้ลูกรู้จักควบคุมตนเอง มีกิจกรรมที่ดีในครอบครัวให้มากขึ้น ทำซ้ำ ๆ จนเกิดความเคยชิน การจัดกิจกรรมครอบครัวอบอุ่น โดยสถานศึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานช่วงวัยรุ่น และการปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครองให้มาก (สุตาพร สิ้นประสงค์, 2550) สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม Bandura' Social Learning Theoy ที่ได้อธิบายว่า พฤติกรรมมนุษย์เกิดโดยการเรียนรู้จากคนอื่น ๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว เพื่อนและวัฒนธรรม สอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมทางสังคมของ เฮอริชชี (Travis Hirschi, 1989 อ้างถึงใน พรชัย ชันตี, 2553) ที่เชื่อว่าผู้กระทำความผิดมีความรู้สึกในจิตใจอยากจะทำผิด แต่ถ้าหากการควบคุมทางสังคมมีประสิทธิภาพเพียงพอจะไม่กระทำความผิดขึ้น ดังนั้น สังคมจึงจำเป็นต้องพยายามสร้างปัจจัยและ

เงื่อนไขที่จะผูกมัดให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม คือ มีความผูกพัน (Attachment) ความเชื่อ (Belief) และการผูกมัด (Commitment) กับบุคคลหรือสถาบันอันเป็นที่รักเคารพและเชื่อมั่น ศรัทธา (อึ้งฉวน ซูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล, 2555) การช่วยเหลือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู และเพื่อนเป็นสิ่งจำเป็น และจะช่วยเหลือได้ทันเวลาที่ ด้วยการช่วยสังเกตและติดตามการก่อเหตุ ได้จากสีหน้าท่าทางที่แสดงความโกรธแค้น เจตคติส่วนตัว เยาวชนมักจะเป็นคนโกรธง่ายมีความอดทนต่อการขู่ข่มขู่ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธ อาจเป็นผลจากเป็นผู้ถูกทำร้ายทางร่างกายมาก่อน เกิดบาดแผลทางจิตใจ เก็บกด และสุดท้ายก็จะระเบิดอารมณ์ออกมา มีความเพียรพยายามต่ำ ขาดความยืดหยุ่นกับชีวิต ไม่สามารถยอมรับสภาพความเป็นจริง ในบางครั้งเมื่อได้รับความไม่ยุติธรรมจริง หรือคิดว่าตนเองเป็นฝ่ายถูกจะฝังใจ และไม่ให้อภัยกับผู้ที่กระทำต่อเขา (Injustice collector) มักมีความหดหู่ วิตกกังวล มีความเครียด เป็นโรคซึมเศร้า มีสีหน้าบูดิ่ง อารมณ์ขุ่นมัว มองชีวิตและมีความคิดในแง่ลบ อีกลักษณะหนึ่ง คือ มีการหลงตัวเองเกินไปคิดว่าตนเองเป็นจุดศูนย์กลาง และอยู่เหนือผู้อื่น ไม่สนใจความรู้สึกหรือความต้องการของผู้อื่น เป็นคนอ่อนไหวง่ายหรือในทางตรงกันข้าม จะทำเป็นคนไม่รู้ร้อนรู้หนาวเพื่อตอบโต้การถูกดูถูกเหยียดหยามจากผู้อื่น ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม มีการแสดงออกมาโดยการขีดเขียน งานศิลปะ การพูดจาโต้ตอบปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือการแสดงความคิดเห็นในการสนทนา ส่วนมากมักแสดงออกมาในรูปสโลแกน รอยสัก เครื่องประดับ บางคนมองการกระทำของคนอื่นเป็นเรื่องขบขัน มีการหยอกล้อและกระทำต่อผู้อื่นอย่างหยาบคายโดยไม่สนใจและไม่รับรู้ว่าผู้อื่นจะเจ็บปวดหรือกระทบกระเทือนจิตใจ มีมุมมองกับความรุนแรงและการทะเลาะวิวาทในแง่บวก มักจะนิยมยกย่องผู้ที่กระทำ ความรุนแรง ชื่นชอบ หลงใหล คลั่งไคล้ ความรุนแรงทั้งจากสื่อประเภทต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นด้านความรุนแรง ความเกลียดชัง การใช้อาวุธ และการมีอำนาจ จะมีการเลียนแบบพฤติกรรมรุนแรง โดยแสดงออกมาทางงานอดิเรกและกิจกรรม มักใช้เวลาว่างหมกมุ่นอยู่กับความรุนแรง ชอบค้นคว้าหาข้อมูลในเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง และบันทึกเก็บสะสมไว้ มีพฤติกรรมที่เกี่ยวพันกับเหตุการณ์ร้าย มีแนวโน้มการก่อเหตุ รวมทั้งจะหมกมุ่นอยู่เกี่ยวกับการทะเลาะวิวาท ชอบมั่วสุมอยู่กับเพื่อนเพื่อฝึกฝนหรือศึกษาความรุนแรง ไม่เข้าเรียน ไม่ทำการบ้าน ไม่ใช้เวลากับครอบครัว หรือเพื่อนที่ดีและจะไม่ยอมทำสิ่งที่เป็นประโยชน์อื่น ๆ (Swanson, et al, 2010)

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นสิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมถึงปัญหาอื่น เช่น การใช้ความรุนแรงในครอบครัวกลุ่มเปราะบาง

ปัญหาความขัดแย้ง สังคมสิ่งแวดล้อม สื่อโซเชียล เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายในการเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันหรือป้องกันและแก้ไขปัญหาต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้อำนวยการสถานศึกษา ควรนำรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาคณะวิชาวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาบูรณาการให้เข้ากับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเปราะบางในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ปัญหาคณะวิชาวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติทดลองใช้รูปแบบ ซึ่งในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการนำรูปแบบไปทดลองใช้และพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาด้วยตัวแปรต่าง ๆ ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2549). *วัยเด็กและวัยรุ่นในยุคไทยวิถีใหม่: ปัญหาทางเลือกทางออก*. เอกสารประกอบการประชุมคณะรัฐมนตรี เรื่องความเห็นชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชาติ, หน้า 53.
- ชิรวัดน์ นิจนตร (2560). *การวิจัยพัฒนารูปแบบทางสังคมศาสตร์และการศึกษา*. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 4(2). กรกฎาคม-ธันวาคม 2560. หน้า 71-102.
- ฐิติพร ศักดิ์ณรงค์. (2554). *การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้แก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิตพงษ์ สุทธิรัตน์. (2550). *ทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรมทะเลาะวิวาทระหว่างสถาบันของนักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) (การจัดการสื่อสารภาครัฐและเอกชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ทิตนา แคมมณี. (2551). *รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นางพาง ลีสมุวรรณ. (2556). *ชาเทียร์ จิตบำบัดและการพัฒนาตนเอง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นพดล กรรณิกา. (2552). *สถานการณ์การใช้ความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชน*. ศูนย์วิจัยความสุขชุมชน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. ค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2566 จาก <http://www.ryt9.com/s/abcp/524293>
- นิตยา อุดร และคณะ. (2554). *มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทในระดับอาชีวศึกษา*. งานวิจัยสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- บุญมี โททำ. (2560). *พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาคาความขัดแย้งทางสังคม*. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. 7(2) หน้า 4-11.
- พรชัย ชันดี. (2553). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการงานวิจัยและนโยบายประยุกต์*. กรุงเทพฯ : สุเนตรฟิล์ม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). *ศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนให้สูงสุด*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.
- พระมหามนตรี ประทุมวรรณ. (2551). *การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นมาตรการป้องกันและลดวิกฤตปัญหานักเรียนตึกกัน*. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

- พระมหาศิวะเสน ญาณเมธี (กาญบุตร). (2561). *รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งในพระพุทธศาสนา: วิเคราะห์จากพระไตรปิฎก*. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระศรีรัชมมงคลบัณฑิต. (2563). *พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาคารทะเลาะวิวาท*. *วารสาร มจร. บาลีศึกษาศาสตร์* 6(1). หน้า 1-16.
- เพชริน สงค์ประเสริฐ. (2551). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการดำเนินงานเป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 10(2). 115 - 127.
- มียากาวะ, ทาดาโอะ. (2550). *เศรษฐกิจมิติเบื้องต้น*. แปลโดย คงศักดิ์ สันติพิฤกษ์วงศ์. กรุงเทพฯ : รู้แจ้ง.
- ยิ่งภัสสร พิมพิสัย. (2555). *ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาคารทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. งานวิจัย ว.เทคนิคอนเมือง
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ : วิ.ทีซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- รัตน์ะ บัวสนธ์. (2552). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ : คำสมัย.
- วรรณวดี พูลพอกสิน. (2563). *บทเรียนรู้จากการใช้วิธีการวิจัยในตัวอย่างเปราะบาง: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. *หนังสือรวมบทความสัมมนาทางวิชาการเนื่องในโอกาสการสถาปนาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครบรอบปีที่ 66*. ในวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2563. หน้า 223-234.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2553). *การวิจัยพัฒนารูปแบบ*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. 2(4). กรกฎาคม-ธันวาคม 2553. 1-15.
- วิชา มหาคุณ. (2551). *การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดการสร้างเครือข่าย-การส่งต่อ-การติดตามและประเมินผลเด็กเยาวชน ครอบครัว ชุมชนและสังคม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีัญญา อธิตะ. (2553). *การศึกษาพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนวัยรุ่น*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศศิวิมล ทองกลม. (2553). *ดัชนีชี้วัดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมทรัพย์ สุขอนันต์. (2546). *วัยใส วัยเสี่ยง วัยวุ่น วัยแห่งความเสี่ยง*. เอกสารในการอบรม เรื่องแนวทางด้านจิตวิทยาชุมชนเพื่อป้องกันปัญหาวัยรุ่น: การให้ความรู้ผู้ปกครองเพื่อป้องกันปัญหาวัยรุ่น. เสนอที่มหาวิทยาลัยศิลปากร, 24 กรกฎาคม 2546 . (อัดสำเนา). หน้า 20.

- สมพงษ์ จิตระดับ. (ม.ป.ป.). *เด็กไทยพันธุ์ใหม่เติบโตมาจากวัตุนิยม เพศเสรี ยาเสพติด*. (ม.ป.ท.). (อัดสำเนา).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560– 2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุดาพร สีนประสงศ์. (2550). *สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษา ระดับอาชีวศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สุภาพร อาจเดช. (2555). *เอกสารประกอบการประชุมพิจารณาของคณะกรรมการการศึกษาสภาผู้แทนราษฎร*. ชุดที่ 24 ครั้งที่ 35 วันที่ 27 มิถุนายน 2555 เรื่อง ปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษา.
- โสภา ชูพิกุลชัย ขปิลมันท์. (2548). *บุคลิกภาพและพัฒนาการแนวโน้มสู่การมีพฤติกรรมปกติหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- อัญณพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2555). *อาชญากรรมและอาชญาวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกสมาน สุนทรกุล. (2554). *องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์*. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 23 ณ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ระหว่างวันที่ 23 – 24 ธันวาคม 2554.
- Charnaram, S. (2018). Practical guidelines for research's ethical analysis in the processes of conducting qualitative research. *ARU Research Journal*. 2018; 5(1): 79-86.
- Code of Federal Regulations. (2009). *Title 45 Public Welfare, Department of Health and Human Services, Part 46, Protection of Human Subjects* [Internet]. 2009 [cited 2009 Jul 14]. Available from <https://www.hhs.gov/ohrp/sites/default/files/ohrp/policy/ohrpregulations.pdf>
- Creswell JW. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Cumming, T. G., & Worley, C. G. (2013). *Organization Development and Change*. (10th ed). USA : Cengage Learning.
- Eisner, E. (1976). Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in education evaluation. *Journal of Aesthetic Education*. 39(2). 192 - 193.
- Eisner, Elliot W. (2009). *Eisner's Educational Connoisseurship Model*. Available from <http://22ged550.wikispaces.com/Eisner's+Educational+Connoisseurship+Model>.
- Gerrard M, Gibbons FX, Reis-Bergan M, Trudeau L, Vande Lune LS, Buunk B. (2002). *Inhibitory effects of drinker and nondrinker prototypes on adolescent alcohol consumption*. *Health Psychology* 2002; 21(6): 601-9.
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- Hansen, L.P. (2007). *Beliefs, Doubts and Learning: Valuing Macroeconomics Risk*. *American Economic Review*, 97 (2): 1-30.
- Hergenhahn, B. R., & Olson, M. H. (2007). *An Introduction to Theories of Personality*. (Seventh Edition). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Husen, T. and N.T. Posttethwaite. (1975). *The International Encyclopedia of Education*. 2nded. NewYork: Simon and Schuster, Inc.
- Jaigarun P. (2016). *Development and testing of a culturally adapted measure of the drinker prototype for Thai adolescents*. [doctoral's thesis]. [Illinois]: University of Illinois at Chicago, Illinois.
- Joyce and M. Weil. (1986). *Model of Teaching*. 3rd. Prentice-Hall, New York.
- Keeves, John P. (1988). "Models and Model Building". in Keeves, John P.(editor). *Educational Research, Methodology, and Measurement: An International Handbook*. U.K: Pergamon Press.
- Keeves, P. J. (1988). *Educational research methodology, and measurement: An international handbook*. Oxford, England: Pergamon Press.
- Keeves, P. J. (1988). *Model and model building Education Research, methodology and measurement: An International Handbook*. Oxford: Pegamon Press.
- Keeves,J.P.(1988). *Educational Research, Methodology Measurement: An International Handbook*. Oxford: Pergamon Press.
- Krejcie, R.V., and Morgan D.W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. *Psychological measurement*: 607-610.

- Madaus, G. F., Scriven, M. S., & Stufflebeam, D. L. (1983). *Evaluation Models viewpoints on educational and human services evaluation*. (8th ed). Boston: Kluwer-Nijhoff.
- Merriam SB, Tisdell EJ. (2016). *Qualitative research: a guide to design and implementation*. 4 ed. San Francisco: Jossey-Bass.
- Meson, M.H. Albert, M. and Khedouri, F. (1985). *Management individual and organizational effectiveness*. (2nd, ed.). New York: Harper and Row Publishers.
- Morgan DL. (1996). Focus groups. *Annual Review of Sociology*. 1996; 22: 129-52.
- Neamsakul W. (2008). *Unintended Thai adolescent pregnancy: A grounded theory study [doctoral's thesis]*. [San Francisco]: University of California, San Francisco.
- Smith, E.W., and Other. (1980). *The Education's Encyclopedia*. New York: Prentice-Hall.
- Steiner, E. (1988). *Methodology of Theory Building*. Sydney: Educology Research Associates.
- Swanson, C. R., Chamelin, N. C., Territo, L., & Taylor, R. W., (2010). *Criminal Investigation*. Ninth 9th Edition (January 22, 2010).
- Thasanoh P. (2010). *Northeast Thai women's experiences in following traditional postpartum practices*. [doctoral's thesis]. [San Francisco]: University of California, San Francisco.
- Willer, D. (1968). *Scientific Sociology: Theory and Method*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

(ผู้ให้ข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญ)

แนวคำถามเพื่อกำหนดรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อ 1 การรับรู้สภาพปัญหา (ทุกข)

- 1.1 ปัญหาการทะเลาะวิวาทกันเป็นปัญหาจริงหรือเปล่า
- 1.2 ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง
- 1.3 มีปัญหาปลุกย่อยออกไปอย่างไรบ้าง
- 1.4 คนส่วนมากยอมรับว่า การทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง ว่าเป็นปัญหาจริงหรือไม่
- 1.5 ถ้าทุกคนยอมรับว่า เป็นปัญหาจริงที่จะทำขั้นตอนต่อไปก็คือ
- 1.6 สถานการณ์ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง และบริบทที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา สัญชาติ หรืออื่นๆ

ข้อ 2 การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย)

- 2.1 ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง เกิดจากสาเหตุอะไรบ้าง
- 2.2 สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบางเกิดจากอะไร
- 2.3 สาเหตุเชิงประจักษ์ และสาเหตุที่แท้จริง (รากเหง้า) ในการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง มีที่มา และความสัมพันธ์กันอย่างไร
- 2.4 ตั้งสมมุติฐานเพื่อพัฒนาภาพในอนาคตที่ต้องการจะเกิดขึ้น

ข้อ 3 เก็บข้อมูล วิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (นิโรธ) = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล แนวโน้มเพื่อการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดหรือภาพอนาคต (วิสัยทัศน์) ของการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบางที่ต้องการให้เกิดขึ้นเพื่ออะไร

ตัวอย่างเป้าหมายการดำเนินงาน

1) เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเปราะบาง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางมีภูมิคุ้มกัน และแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ 3) เพื่อให้สถานศึกษามีระบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบางอย่างต่อเนื่อง 4) เพื่อให้หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องมีการบูรณาการการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง

ข้อ ๔ สรุปผล ข้อเสนอแนะเพื่อการตัดสินใจวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (มรรค)

4.1 แนวทาง วิธีการลง ดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง

4.2 วิธีปฏิบัติหรือข้อเสนอแนะเพื่อขึ้นำประกอบการตัดสินใจ วางแผน กำหนด แนวทาง กิจกรรม โครงการ มาตรการ แผนงาน ยุทธศาสตร์ และนโยบายที่แก้ปัญหาในอนาคตได้ตรงประเด็น ทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว

4.3 ระบบการจัดการ และการบูรณาการการทำงานขององค์กร หน่วยงาน เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

เช่น

- 1) สร้างการรับรู้ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบางให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 2) สร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3) สร้างระบบการจัดการปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบางอย่างต่อเนื่อง
- 4) บูรณาการหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบางในสถาน

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร/ครู/นักเรียน
(ผู้ให้ข้อมูล ผู้บริหาร ครู และนักเรียน)

แนวคำถามเพื่อกำหนดรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้
หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อ 1 การรับรู้สภาพปัญหา (ทุกซ์)

ผู้บริหาร/ครู	นักเรียน สนนทากลุ่ม
<p>ปัญหาการทะเลาะวิวาทกันเป็นปัญหาจริงหรือเปล่า</p> <p>ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง</p> <p>คนส่วนมากยอมรับว่าการทะเลาะวิวาทกันเป็นปัญหาจริงหรือไม่</p> <p>มีปัญหาปลีกย่อยออกไปอย่างไรบ้าง</p> <p>ถ้าทุกคนยอมรับว่า เป็นปัญหาจริงที่จะทำขั้นต่อไปก็คือ</p> <p>สถานการณ์ ปัญหา และบริบทที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา สัญชาติ</p>	<p>1.1 การอธิบายอย่างกระชับชัดเจน สร้างภาพ เหตุการณ์ให้เห็นผลของการละเลยไม่แก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนกลุ่มเปราะบางและการโน้มน้ำหนักชกชนให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของการแก้ปัญหา อาจใช้สื่อที่เหมาะสมในการนำเสนอปัญหาให้สมจริง</p> <p>1.2 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายและทั่วถึงและเขียนความแสดงความคิดเห็นทั้งหมดนั้นบนกระดานเพื่อป้องกันการลืมและเป็นการเสริมให้ทุกคนพยายามมีส่วนร่วม</p>

ข้อ 2 การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย)

ผู้บริหาร/ครู	นักเรียน สนนทากลุ่ม
<p>ปัญหาการทะเลาะวิวาทกัน เกิดจากสาเหตุอะไรบ้าง</p> <p>สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในกลุ่มเปราะบางเกิดจากอะไร</p>	<p>2.1 ใช้คำถามเร้าให้ผู้เรียนช่วยกันคิดและแสดงความคิดเห็น เขียนข้อมูลสาเหตุของปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนกลุ่มเปราะบางตามที่นักเรียนเสนอไว้คู่กับประเด็นปัญหาที่ในข้อ 1 ที่เขียนไว้บนกระดาน</p> <p>2.2 ใช้วิธีการอภิปรายเชื่อมโยงเหตุผล</p>

<p>สาเหตุเชิงประจักษ์ และสาเหตุที่แท้จริง (รากเหง้า) มีที่มา และความสัมพันธ์กันอย่างไร</p> <p>ตั้งสมมติฐานเพื่อพัฒนาภาพในอนาคตที่ต้องการจะเกิดขึ้น</p>	<p>2.3 ให้ตัวอย่างการกำหนดสิ่งที่จะกระทำแล้วเปิดโอกาสและกระตุ้นให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นในการเสริมแรงที่แสดงความคิดเห็น เขียนข้อมูลที่ผู้เรียนเสนอไว้บนกระดาน</p>
--	---

ข้อ 3 เก็บข้อมูล วิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (นิโรธ) = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา

ผู้บริหาร/ครู	นักเรียน สันทนาการกลุ่ม
<p>การเก็บรวบรวมข้อมูล แนวโน้มเพื่อการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดหรือภาพอนาคต (วิสัยทัศน์) ของการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบางที่ต้องการให้เกิดขึ้นเพื่ออะไร</p>	<p>ให้เทคนิคการแบ่งงาน และการทำงานเป็นกลุ่มและเสนอแนะวิธีการจัดบันทึกข้อมูล อาจให้ช่วยกันเสนอว่าจะจัดบันทึกข้อมูลอย่างไร หรือช่วยกันออกแบบตารางบันทึกข้อมูล</p>

ข้อ 4 สรุปผล ข้อเสนอแนะเพื่อการตัดสินใจวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (มรรค)

ผู้บริหาร/ครู	นักเรียน สันทนาการกลุ่ม
<p>วิธีการลงมือดำเนินการแก้ปัญหา</p> <p>วิธีปฏิบัติหรือข้อเสนอแนะเพื่อชี้นำ</p> <p>ประกอบการตัดสินใจวางแผน กำหนดแนวทาง กิจกรรม โครงการ มาตรการ แผนงาน ยุทธศาสตร์ และนโยบายที่แก้ปัญหาในอนาคตได้ตรงประเด็นทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว</p> <p>มีระบบการจัดการ และการบูรณาการทำงานเครือข่าย</p>	<p>ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้บันทึกไว้แล้วช่วยกันลงข้อสรุปโดยเชื่อมโยง ความคิดของแต่ละคน ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น โดย ใช้คำถามกระตุ้นให้ข้อมูลย้อนกลับ ทบทวน เสริมความสำคัญ สรุปเชื่อมโยง ข้อคิดเห็นและบันทึกข้อมูลต่างๆ บนกระดาน</p>

**แบบสอบถามสำหรับประเมินความสอดคล้องเหมาะสม และระดับการปฏิบัติ
เกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของ
เยาวชนกลุ่มเปราะบาง**

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พฤติกรรม	ระดับความเหมาะสม / การปฏิบัติ				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
ข้อ 1 สภาพปัญหา (ทุกข)					
1. การทะเลาะวิวาทการทำร้ายร่างกายกัน จนทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับบาดเจ็บพิการ ทุพพลภาพ หรืออาจเสียชีวิต					
2. เสียการเรียน เสียเวลา เสียอนาคต เช่น เกินการหวาดกลัวฝ่ายตรงข้าม ทำให้ไม่กล้ามาโรงเรียน ต้องคอยหลบเลี่ยง และอาจทิ้งการเรียนกลางคัน					
3. พฤติกรรมไม่เหมาะสม มีนิสัยก้าวร้าว มีปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนและคนในครอบครัว แยกตัว ผลการเรียนถดถอย ขาดเรียนบ่อย ออกจากโรงเรียนกลางคัน					
4. การทำร้ายจิตใจกันด้วยวาจา การล้อเลียน รุ่นพี่ครอบงำ รุ่นน้อง และการคุกคามทางเพศ เด็กเล็กถูกเด็กโตรังแกข่มขู่ เป็นต้น					
5. การกลั่นแกล้ง ตั้งแต่การทำร้ายร่างกายเบาๆ ไปจนถึงขั้นรุนแรง ทำให้บาดเจ็บ เช่น ถูย่น้ำลายใส่ ผลักให้ล้ม ตบ ตี ต่อย ตะ วมถึงการทำให้ข้าวของเสียหาย เอาของไปซ่อนหรือทิ้ง ฯลฯ					

พฤติกรรม	ระดับความเหมาะสม / การปฏิบัติ				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
6. การบูลลี่ (bullying) กลั่นแกล้ง ช่มเหล่งรังแกผู้อื่น ให้เสียหาย อับอาย และเป็นทุกข์ โดยการกระทำ คำพูด การกีดกันทางสังคม หรือผ่านทางไซเบอร์					
7. การถูกลวงละเมิดทางเพศ เกิดจากความขัดแย้งการทะเลาะวิวาท ทำให้โกรธอยากแก้แค้นกัน เช่น ใช้วิธีหลอก ล่อลวงและบังคับ					
8. เด็กที่มีความขัดแย้งในครอบครัว บิดา มารดา หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่ การย้ายถิ่น พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การตั้งครรภในชวงวัยรุ่น ความเหลื่อมล้ำทั้งทางเพศและเชื้อชาติ					
9. การทะเลาะวิวาทในครอบครัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น การใช้ความรุนแรงกับบุตร หลาน แต่ลูกไม่กล้าบอก เพราะด้วยความที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง					
10. กระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ในประเทศไทย สำหรับกลุ่มเปราะบางเช่น ไม่มีล่ามภาษามือที่จะคอยช่วยเหลือ หากถูกกระทำมักไม่มีเงินจ้างล่าม จึงไม่กล้าร้องเรียนฟ้องร้อง เช่น เป็นผู้หญิง มีความพิการ มีฐานะยากจน หรือเป็นกลุ่มเปราะบางเพศหญิงพิการยากจน เป็นต้น					
ข้อ 2 การหาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน (สมุทัย)					
11. ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองบีบบังคับ กดดัน คาดหวังสูง เข้มงวดมากเกินไป จึงก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น จากภาวะความกดดัน					
12. การถูกล้อว่าเป็นลูกไม่มีพ่อไม่มีแม่ เป็นเหตุให้เกิดการตอบโต้โดยใช้ความรุนแรง ทำร้ายร่างกาย ทะเลาะวิวาท					
13. การเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมการแสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง มีการใช้คำพูดที่ก้าวร้าว และรุนแรงต่อเด็ก					

พฤติกรรม	ระดับความเหมาะสม / การปฏิบัติ				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
14. ขัดแย้งในครอบครัว ขาดความสัมพันธ์ ปล่อยปละ ละเลย ขาดการอบรมบ่มนิสัย และใช้ความรุนแรงใน ครอบครัว ส่งผลให้เด็กมีความกดดันทางจิตใจ					
15. เกิดจากความไม่พอใจจนทำให้มีความขัดแย้งกันในเรื่อง ต่างๆ จนเกิดอารมณ์ เป็นเหตุให้ใช้ความรุนแรงต่อกัน					
16. หยอกล้อและแกล้งกัน อาจจะเล่นแรงเกินไปหรืออีก ฝ่ายไม่มีอารมณ์เล่นด้วย การแกล้งกันอาจทำให้เกิดการ ทะเลาะวิวาทกันได้					
17. มาจากครอบครัวที่มีความขัดแย้ง พ่อแม่ทำเลาะกัน ทูบ ตีและด่าว่ากัน ลูกจะซึมซับพฤติกรรมที่รุนแรงดังกล่าว อาจเกิดการเลียนแบบมีอารมณ์ร้อนหรือเป็นคนก้าวร้าว ใช้ความรุนแรง เพราะคิดว่าเป็นเรื่องปกติ					
18. เกิดการกระทบกระทั่งกัน บางครั้งอาจจะไม่มีเจตนาที่ จะมีเรื่องขัดแย้งกันแต่ทำไปด้วยความไม่ได้ตั้งใจหรือทำ ไปโดยไม่ได้คิดอะไร เช่น พูดจาด้วยคำพูดที่รุนแรงโดย ไม่ได้คิดหรือเดินชนกันโดยไม่ได้ตั้งใจก็อาจจะทำให้เกิด ความไม่พอใจหรือเกิดความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทกันได้					
19. การเลียนแบบสื่อต่าง ๆ ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการขัดแย้ง ใช้ความรุนแรง เช่น เกม สื่อออนไลน์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เป็นต้น					
20. การกลั่นแกล้งที่รวมทั้งคำพูดที่พูดออกไป ท่าทางที่ แสดงออก หรือผ่านการเขียนด้วยถ้อยคำหยาบคาย จน ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกไม่ดี เช่น การล้อเลียนท่าทาง การล้อ ปมด้อยทางรูปร่าง การตั้งฉายา การล้อชื่อพ่อแม่ การด่า ทอ การว่าร้ายเกี่ยวกับเพศสภาพ การเยาะเย้ย การข่มขู่ ด้วยคำพูด การแสดงสีหน้าหรือสัญญาณมือที่หยาบคาย ฯลฯ					

พฤติกรรม	ระดับความเหมาะสม / การปฏิบัติ				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
21. การทำให้รู้สึกอับอาย รู้สึกถูกคนอื่นหัวเราะเยาะ เป็นสิ่งที่ปิดกั้นเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ทำให้ไม่กล้าพูดออกมา ไม่ร้องขอความช่วยเหลือ และไม่หาทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ทำให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงตามมา เช่น วิตกกังวล ซึมเศร้า พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง และอาจถึงกับพยายามฆ่าตัวตาย					
ข้อ 3 เก็บข้อมูล วิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายในอนาคต (นิโรธ) = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไข ปัญหา					
22. เยาวชนกลุ่มเปราะบาง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีภูมิคุ้มกัน และแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ					
23. หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนาและบูรณาการข้อมูลการสร้างภูมิคุ้มกันและการแก้ปัญหาคาระเลาะ วิวาทอย่างสร้างสรรค์ของเยาวชนในกลุ่มเปราะบาง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายมาตรการกิจกรรม					
24. บุคลากรทุกระดับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างระบบคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ					
25. สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัย พ่อแม่ผู้ปกครอง และครู สามารถให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาค่าได้ ไม่เพิกเฉยต่อปัญหา เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและครอบครัว ในการแก้ปัญหาที่ต้นตอ สิ่งสำคัญคือการป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้น เช่น การกลั่นแกล้งรังแกคนอื่น การเรียนถดถอย พูดคุยน้อยลง ซึมเศร้า แยกตัว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีบาดแผลหรือรอยฟกช้ำ ตามร่างกาย ฯลฯ					

พฤติกรรม	ระดับความเหมาะสม / การปฏิบัติ				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
ข้อ 4 สรุปผล ข้อเสนอแนะ เพื่อการตัดสินใจวางแผนพัฒนา ไปสู่เป้าหมายในอนาคต (มรรค)					
26. การมีส่วนร่วมของเด็กในการเข้าถึงสิทธิต่างๆโดยเริ่ม จากสภาเด็กและเยาวชน เพื่อสนับสนุน พี่นฟู เยียวยา เสริมพลังกลุ่มเปราะบางที่ประสบปัญหาความรุนแรงใน ครอบครัวให้ก้าวข้ามปัญหา และเข้ามามีส่วนร่วม ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวราย อื่นให้รู้สิทธิตามกฎหมาย					
27. ส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น สร้างความรักความผูกพันต่อ กัน ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว หากิจกรรมทำ ร่วมกันเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีหากมีปัญหาเกิดขึ้นควร ปรึกษาหารือกันด้วยเหตุผล อบรมสั่งสอนและดูแลเด็ก ด้วยความรัก ไม่ลงโทษเด็กด้วยวิธีการรุนแรง แต่ต้อง ลงโทษเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หรือความเป็นเหตุเป็นผล เช่น ลงโทษด้วยการทำงานบ้านหรือทำกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชน์ เพื่อส่วนรวมแทนการเฆี่ยนตี เป็นต้น					
28. พัฒนาคุณภาพช่องทางและระบบรับแจ้งเหตุที่ หลากหลาย ครอบคลุมทุกพื้นที่ เข้าถึงง่าย เปิด ให้บริการ 24 ชั่วโมง มีเจ้าหน้าที่ประสานงานระหว่าง หน่วยงานให้การช่วยอย่างรวดเร็ว และประชาสัมพันธ์ อย่างต่อเนื่อง					
29. มีระบบส่งต่อการแก้ปัญหา ระบบติดตามผลทั้งรูปแบบ ออนไลน์ online และ real-time โดยมีหน่วยงานที่ รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีอำนาจติดตามผลข้าม หน่วยงาน จัดสรรกำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญในการ แก้ไขปัญหาความทุกรูปแบบ ทุกกระยะ ให้มีจำนวน เพียงพอ ครอบคลุม					

พฤติกรรม	ระดับความเหมาะสม / การปฏิบัติ				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
30. สร้างระบบการป้องกันคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากความรุนแรง โดยครอบครัว ชุมชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ					
31. สร้างระบบการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจากการถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ สุขภาพ และสังคม เช่น สร้างความมั่นใจและเคียงข้างในกระบวนการยุติธรรมจนถึงที่สุด					
32. ให้ความสำคัญกับรัฐบาลท้องถิ่นและการกระจายอำนาจเพื่อสร้างสวัสดิการที่สามารถตอบโจทย์คนในพื้นที่อย่างแท้จริง พร้อมทั้งอบรม ให้ความรู้ในการช่วยเหลือครอบครัวเปราะบาง ไม่ให้เด็กในครอบครัวเปราะบางถูกทิ้งไว้ข้างหลัง					
33. จัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาเด็กในระดับชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยครูในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ตัวแทน อปท. เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานแก้ไขปัญหาสำหรับเด็กที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง และทำงานเชิงรุก เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เด็กอาจได้รับร่วมกับหน่วยงานภายนอก และนักวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ นักจิตวิทยา นักโภชนาการ ฯลฯ					

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 4	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 5		
ข้อ 7	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
ข้อ 8	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
ข้อ 9	1	1	1	0	0	0.6	ใช้ได้
ข้อ 10	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
ข้อ 11	1	0	1	1	1	0.8	ใช้ได้
ข้อ 12	1	0	1	0	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 13	1	0	1	0	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 14	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
ข้อ 15	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
ข้อ 16	0	1	1	1	1	0.8	ใช้ได้
ข้อ 17	1	0	1	0	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 18	0	0	1	1	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 19	1	1	0	1	0	0.6	ใช้ได้
ข้อ 20	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
ข้อ 21	0	1	1	0	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 22	1	0	0	1	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 23	1	0	1	0	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 24	1	1	0	1	0	0.6	ใช้ได้
ข้อ 25	1	0	1	1	1	0.8	ใช้ได้
ข้อ 26	1	0	1	1	0	0.6	ใช้ได้
ข้อ 27	0	0	1	1	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 28	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
ข้อ 29	1	0	1	1	1	0.8	ใช้ได้

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 4	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 5		
ข้อ 30	0	1	0	1	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 31	0	1	1	1	0	0.6	ใช้ได้
ข้อ 32	0	1	1	0	1	0.6	ใช้ได้
ข้อ 33	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้

ที่ จว. ๓๔๒/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของ
เยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

TITLE : A MODEL OF IMMUNIZATION AND CREATIVE RESOLVING CONFLICTS BASED ON THE
FOUR NOBLE TRUTHS OF VULNERABLE YOUTHS IN THE NORTHEAST

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

จิราภรณ์ มั่นสว่าง

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๖ วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๔๘๙/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า
โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรี
ในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง
และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผล
การพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและตรวจสอบรูปแบบ
โครงการวิจัย

เรื่อง “รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้
หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

1) ด้านการสร้างและการพัฒนารูปแบบ

รศ.ดร.สุเทพ เมยไธสง ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด

2) ด้านหลักอริยสัจสี่

พระเทพวชิรวิมล,ดร. ตำแหน่ง เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

3) ด้านการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท

พ.ต.ท.เสรีภาพ พานา ตำแหน่ง สารวัตรฝ่ายอำนวยการ ตำรวจภูธรจังหวัดร้อยเอ็ด

4) ด้านการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง

ดร.รัตนะ วรบัณฑิต ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขต 3
จังหวัดนครราชสีมา

5) ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเยาวชนกลุ่มเปราะบาง

นายชกรณเกียรติ สิทธิจันทร์ ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียน นักศึกษา
วิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ด

หนังสือขอความอนุเคราะห์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ถนนเลียงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๕ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๘๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๓๓๑๗/๗๐ ก.๗๑

๗๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร นายชกรณ์เกียรติ สิทธิจันทร์

ด้วยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง "รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ซึ่งสถาบันวิจัยญาณสังวร โดย ผศ.ดร. จิราภรณ์ ผันสว่าง เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยทางสถาบันวิจัยญาณสังวรได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง หัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ติดต่อประสานงานในการขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยสำหรับโครงการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาประเมินและพัฒนาคุณภาพของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๕, ๐-๔๓๕๑-๖๐๗๖

โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๘๖๑๘ [http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง โทร ๐๘๑-๐๕๕๘๐๕๐

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๓๓๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ถนนเลื่องเมือง ตำบลตองสถาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๖๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

๙๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร พ.ต.อ.เสรีภาพ พานา

ด้วยสถาบันวิจัยฐานสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง "รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ซึ่งสถาบันวิจัยฐานสังวร โดย ผศ.ดร. จิราภรณ์ ผินสว่าง เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยทางสถาบันวิจัยฐานสังวรได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผินสว่าง หัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ติดต่อประสานงานในการขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยสำหรับโครงการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาประเมินและพัฒนาคุณภาพของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญภากรณ์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔, ๐-๔๓๕๑-๖๐๗๖

โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘ [http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผินสว่าง โทร ๐๘๑-๐๕๕๘๐๕๐

ที่ อว ๕๓๐๓๗/๖๐๓๖๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ถนนเลียงเมือง ตำบลหนองจาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๕๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๖ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๕๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ก ๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร.รัตนะ วรบัณฑิต

ด้วยสถาบันวิจัยฐานสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ซึ่งสถาบันวิจัยฐานสังวร โดย ผศ.ดร. จิราภรณ์ ผันสว่าง เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยทางสถาบันวิจัยฐานสังวรได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง หัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ติดต่อประสานงานในการขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยสำหรับโครงการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาประเมินและพัฒนาคุณภาพของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๖, ๐-๔๓๕๑-๖๐๗๖

โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๕๖๑๘ [http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง โทร ๐๘๙-๐๕๕๘๐๕๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร.๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔ ต่อ ๓๒๔

ที่ อว ๓๙๑๗/๑๐๒๑๓) วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

กราบเรียน พระเทพวิริมล, ดร.

ด้วยสถาบันวิจัยฐานสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง "รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ซึ่งสถาบันวิจัยฐานสังวร โดย ผศ.ดร. จิราภรณ์ ผันสว่าง เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โค้งขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยทางสถาบันวิจัยฐานสังวรได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง หัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ติดต่อประสานงานในการขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยสำหรับโครงการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาประเมินและพัฒนาคุณภาพของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไป

จึงกราบเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูจิตธิปไตยญาณ, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร.๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๓๙๓๗/๑๐๒๒๗

วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมฆไธสง

ด้วยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ซึ่งสถาบันวิจัยญาณสังวร โดย ผศ.ดร. จิราภรณ์ ผินสว่าง เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอความอนุเคราะห์ท่าน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยทางสถาบันวิจัยญาณสังวรได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผินสว่าง หัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ติดต่อประสานงานในการขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยสำหรับโครงการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาประเมินและพัฒนาคุณภาพของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ที่ อว ๗๘๑๗/ว ๐๖๖

**มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด**

 ถนนเลียบเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๓-๕๖๑๘
www.recmbu.ac.th

๖๓) กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ด้วยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง "รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของชาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ซึ่งสถาบันวิจัยญาณสังวร โดย ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย โดยทางสถาบันวิจัยญาณสังวรได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง พร้อมคณะเดินทางไปติดต่อประสานงานในพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในภาพรวมและนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔, ๐-๔๓๕๓-๖๐๗๖

โทรสาร. ๐-๔๓๕๓-๕๖๑๘ [http:// www.recmbu.ac.th](http://www.recmbu.ac.th)

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง โทร ๐๘๑-๐๕๕๘๐๕๐

ที่ อว ๐๓๑๓/วค๕

**มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด**

ถนนเลียบเมือง ตำบลตลาด
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๓-๕๖๑๘
www.recmbu.ac.th

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นดิน

ด้วยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ซึ่งสถาบันวิจัยญาณสังวร โดย ผศ.ดร. จิราภรณ์ ผันสว่าง เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ใ้ขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย โดยทางสถาบันวิจัยญาณสังวรได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง พร้อมคณะเดินทางไปติดต่อประสานงานในพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในภาพรวมและนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔, ๐-๔๓๕๓-๖๐๓๖

โทรสาร. ๐-๔๓๕๓-๕๖๑๘ [http:// www.recmbu.ac.th](http://www.recmbu.ac.th)

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง โทร ๐๘๑-๐๕๕๘๐๕๐

ศษ.ดร.จิราภรณ์
25/6/66

กรมมหาวิทยาลัย
เลขที่รับ 2509
วันที่ 23 ส.ค. 2566
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด อภ. มธ. ICT บส. บค.
ถนนเชียงใหม่ ตำบลสีบัวบาน มท. สกศ. คสม. กส.
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๕๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๓-๕๖๕๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๕๓๓๓/๗๐๕๑๕

๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

ด้วยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง "รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของชาวชนกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ซึ่งสถาบันวิจัยญาณสังวร โดย ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ใ้ขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย โดยทางสถาบันวิจัยญาณสังวรได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง พร้อมคณะเดินทางไปติดต่อประสานงานในพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในภาพรวมและนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔, ๐-๔๓๕๓-๖๐๗๖

โทรสาร. ๐-๔๓๕๓-๕๖๕๘ <http://www.rec.mbu.ac.th>

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง โทร ๐๘๑-๐๕๕๘๐๕๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ถนนเชียงใหม่ ตำบลตางาม
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๖๓๘ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๙๖๓๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๗๑๗/๑๐๕๖๖

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

ด้วยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันและแก้ไขการทะเลาะวิวาทอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักอริยสัจสี่ของเขาวงกตกลุ่มเปราะบางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ซึ่งสถาบันวิจัยญาณสังวร โดย ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย โดยทางสถาบันวิจัยญาณสังวรได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง พร้อมคณะเดินทางไปติดต่อประสานงานในพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปตามกระบวนการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในภาพรวมและนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูจิตร์ปิณฺณกรณฺ์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔, ๐-๔๓๕๑-๖๐๗๖

โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๙๖๓๘ [http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง โทร ๐๘๑-๐๕๕๘๐๕๐

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวจิราภรณ์ ผันสว่าง
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2540 ปริญญาตรี (ค.บ.) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ สถาบันราชภัฏเลย พ.ศ. 2550 ปริญญาโท (ศศ.ม.) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ม.ราชภัฏเลย พ.ศ. 2557 ปริญญาเอก (ปร.ด.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ม.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2535-2538 ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี โรงแรมเจริญธานีปรีนเซส พ.ศ. 2538-2540 เลขานุการสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคนำไทย (ดร.อำนาจ วีรวรรณ) พ.ศ. 2540-2542 นักวิชาการฝึกอบรม เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว พ.ศ. 2542-2548 อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ วิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น พ.ศ. 2548-2550 Marketing Executive at Central Laboratory Co.,Ltd. (Thailand) พ.ศ. 2550-2552 อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา พ.ศ. 2552-ปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ผลงานทางวิชาการ

- จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2562). *ผู้นำกับความเป็นนักบริหารการศึกษามืออาชีพ (Professional Education Leadership)*. ISBN : 978-616-577-839-8 : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 202 หน้า.
- จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2560). *ASEAN Integration : A two-side coin วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 6(2) : 226-228. (TCI 2).
- จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2561). “การส่งเสริมสิทธิสตรีด้วยการศึกษาบทบาทสำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย”(Education Oriented Promotion of Women’s Rights:An Outstanding Rule of Mahamakut Buddhist Universit). *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 7(2) : 256-264. (TCI 2).

พระมหาสำรอง สญญูโต ญัฐชยา จิตภักดี และจิราภรณ์ ผันสว่าง. (2563). *บทวิจารณ์หนังสือ Book Reviews “ร่างกายภายใต้ขังการปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีใหม่ (The Chapter “Les Corps Dociles” From Surveiller Et Punir. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 7(4) : 479-490. (TCI 2).*

Jiraporn Phansawang, Phrakhru Sudhikhambhirayan, Prayoon Saengsai, Panjitr Sukumal, Panya Klaydesh, Sanya Kenaphoom. (2021) *“Buddhist Education: The Noble Path to Peace” Journal of Management Information and Decision Science, 24(Special 6) : 1-6. (Scopus Q2).*

Jiraporn Phansawang, PhrakhruKitiwarathon. (2022) *“The Role of Education in Dealing with Technology: Both Negative and Positive Impacts” Academic MCU Buriram Journal., 7(1) : 279-293.(TCI 2).*

ผลงานการวิจัย

จิราภรณ์ ผันสว่าง, พระครูกิตติวราทร, พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ชยรัตน,ดร.,กุสุมา สุ่มมาตร์ และ ระพีพัฒน์ หาญโสภณ. (2560). การพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดกับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. *วารสาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 6(2) : 196-208. (TCI 2).*

จิตรัตนาภรณ์ เวียงพล พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์,ดร. ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2561). การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เครือข่ายเมืองเชียงขวัญสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 7(1) : 12-23. (TCI 2).*

พรพรรณ ศรีราตรี จิราภรณ์ ผันสว่าง สุเทพ เมย์ไธสง. (2561). ความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อการนิเทศ ภายในโรงเรียนศูนย์เครือข่ายที่ 7 หัวช้างเผือก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด, 7(2) : 158-168. (TCI 2).*

พระครูกิตติวราทร ,มัทนา พันทวี รุ่งนภา เวียงสงค์ จิราภรณ์ ผันสว่าง ระพีพัฒน์ หาญโสภณ (2562). รูปแบบการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย, *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 19(2) : 143-154.(TCI 1).*

- กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, สมชัย แสนภูมิ, พระครูปลัดณัฐพงษ์ ยโส, จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2562). พระสงฆ์ไทยกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม : ศึกษากรณีเคลื่อนไหวให้บรรจุพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(4) : 1761-1778. (TCI 2).
- พระครูกิตติวราทร, จิราภรณ์ ผันสว่าง, พชรี ศิลารัตน์, ปิยะสุดา เพชราเวช, รัชณีย์ เจริญนนท์ พระครูวิกรมธรรมธัช, พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ชยรัตน, จรุงภรณ์ กลางบุรีรัมย์, อุทัยภูคคหิน , และระพีพัฒน์ หาญโสภณ.(2562). การพัฒนารูปแบบวิธีการป้องกัน แก้ไขปัญหาหายาเสพติด ในกลุ่มเด็กและเยาวชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการธรรมทรศน์*, 19(3) : 215-230. (TCI 1).
- จิราภรณ์ ผันสว่าง, พระราชปรีดีวิมล, พระครูกิตติวราทร, พชรี ศิลารัตน์, วศยา เอกวิสัย, กุสุมา สุ่มมาตร, เดชอนันต์ ญาตินิยม, อมรรัตน์ เทพนรินทร์ และระพีพัฒน์ หาญโสภณ. (2562). การพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลางโดยใช้หลักจักรสี่วารสารบัณฑิตเอเชีย, 9(2) : 24-31. (TCI 2).
- พระครูกิตติวราทร, พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ, พชรเดช เสมานู จิราภรณ์ ผันสว่าง และพรพิมล โพธิ์ชัยหล้า. (2563). การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทางรัฐศาสตร์ที่เน้น ทักษะการปฏิบัติสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชารัฐศาสตร์การ ปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการวิทยาลัย บริหารศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 3(1) : 25-34. (TCI 2).
- จิราภรณ์ ผันสว่าง, พระครูกิตติวราทร, พชรี ศิลารัตน์, ศุภสิทธิ์ ลินทมาตย์, อมรรัตน์ ผันสว่าง และ ระพีพัฒน์ หาญโสภณ. (2563). รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลัก สัมมาอาชีวะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 9(1) : 84-94. (TCI 2).
- วศยา เอกวิสัย, กุสุมา สุ่มมาตร, จิราภรณ์ ผันสว่าง, ริศร พงษ์สุวรรณ. (2564). การสื่อสารอย่าง สันติเพื่อลดความรุนแรงของการใช้ภาษาของเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 10(1) : 645-655. (TCI 2).
- สุเมตร์ เทพโสภณ, จิราภรณ์ ผันสว่าง, พระครูปราโมทย์สีลคุณ และทองเปลื้อง อภัยวงศ์. (2564). การเผยแผ่พุทธวิธีเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของคนไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 10(1) : 792-806. (TCI 2).
- พระครูกิตติวราทร, พระครูพิศิษฐ์ธรรมนิเทศ, พระครูวิกรมธรรมธัช, จิราภรณ์ ผันสว่าง, ปิยะสุดา เพชราเวช อมรรัตน์ ผันสว่าง และ, ระพีพัฒน์ หาญโสภณ. (2564). การพัฒนารูปแบบการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี.

- วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 10(1) : 818-829. (TCI 2).
 ประวิณา ทองวิเศษ, ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี, จิราภรณ์ ผันสว่าง (2564). การบริหารงานบุคคลตามหลัก
 บารมี 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27.
 วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 10(1) : 845-857.(TCI 2).
 มณฑา วงษาไธ, จิราภรณ์ ผันสว่าง (2564). การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหาร
 สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2. *วารสารพุทธปรัชญา
 วิวัฒน์*, 5(2) : 12-23. (TCI 2).
- Worapol Tiwhuang, Jiraporn Phansawang, Vimoporn Suwansaentavee (2021). A
 Model of Information Systems Management Effectiveness For Academic Works
 Of The College Of Agriculture And Technology In The Northeast. *Turkish Journal
 of Physiotherapy and Rehabilitation*, 32(3) : 11086-11091. (Scopus Q4).
- บรรจง ลาวะลี, พระครูชัยรัตนกร สุเทพ เมยไธสง จิราภรณ์ ผันสว่าง อติศักดิ์ ทูมนันต์ และ
 ฉัตรชัย ชมชาวี (2564). การพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทาง
 กาย ของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารพุทธมัตต์*, 6(2) : 77-86.
 (TCI 2).
- เดือนฉาย เงามาม, จิราภรณ์ ผันสว่าง, พระครูชัยรัตนกร (2565). ภาวะผู้นำตามหลักกัลยาณมิตร
 ธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์.
วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 6(1) : 39-50. (TCI 2).
- พระครูชัยรัตนกร, จิราภรณ์ ผันสว่าง (2565). การฝึกปฏิบัติการวิชาชีพบริหารการศึกษาตามหลัก
 กัลยาณมิตรธรรมของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตร้อยเอ็ด. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 6(1) : 217-228. (TCI 2).
- อมร เอื้อกิจ, จิราภรณ์ ผันสว่าง, สุรสิทธิ์ ไกรสิน (2565). การบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย
 มหามกุฏราชวิทยาลัย. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 11(1)
 : 34-48.(TCI 2).
- วรวิทย์ บุญญาธิพิทักษ์, จิราภรณ์ ผันสว่าง, พระครูชัยรัตนกร. (2565). การบริหารงานวิชาการ
 แบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน
 ขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*,
 6(2) : 477-491. (TCI 2).
- สุภาภรณ์ สังข์มณี, จิราภรณ์ ผันสว่าง, พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์. (2565). การดำเนินงานประกัน
 คุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
 อรรถาธิบายจังหวัดลพบุรี. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 6(2) : 492-506. (TCI 2).

- สุเทพ เมย์ไธสง, จิราภรณ์ ผันสว่าง, สกล ความบุศย์, บรรจง ลาวะลี. (2565). การบริหารจัดการเชิงรุกของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารพุทธมัตต์*, 7(2): 1-12.
- สุเทพ เมย์ไธสง, บรรจง ลาวะลี, อติศักดิ์ ทูมอนันต์, ฉัตรชัย ชมชาวี, จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2565). การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(3) : 33-47.
- พระครูประโชติสารนิวิฐ(ลมมนตรี), สุเทพ เมย์ไธสง, จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2566). รูปแบบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(2): 205-220.
- นฤพล สายวิสัย และจิราภรณ์ ผันสว่าง. (2566). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาศตวรรษที่ 21 ในสหวิทยาเขตสาเกตนครสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการศึกษามมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 3(1): 14-26.
- อภิญา พลอาสา และจิราภรณ์ ผันสว่าง. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการศึกษามมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 3(1): 36-47.
- ปิยะนุช สุขประเสริฐ และจิราภรณ์ ผันสว่าง. (2566). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโรงเรียนอนุบาลพยัคฆภูมิพิสัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. *วารสารการบริหารการศึกษามมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 3(1) : 36-47.
- พระทองเลี่ยม ธิระคุณ(แฝงจินดา), จิราภรณ์ ผันสว่าง, วิมลพร สุวรรณแสนทวี. (2566). ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 12(1) : 25-36.
- นายจรรูวัฒน์ ปาสาโก, จิราภรณ์ ผันสว่าง, กฤตยากร ลดาวัลย์. (2566). การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์* 7(1) : 37-50.
- พระธนิษฐ์ ศรีสมบัติ, จิราภรณ์ ผันสว่าง, สุเทพ เมย์ไธสง. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตนครองคน และครองงานของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์* 7(1) : 1-11.
- เอกราช ไชยิตพิมานเวช, จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2566). รูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 12. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 23(2): 151-162.
- พระครูกิตติวราทร, จิราภรณ์ ผันสว่าง, อมรรัตน์ ผันสว่าง, พระครูปลัด สุริยะ ชวนปญโญ(ศรีสุระ). (2566). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมกระบวนการจตุภาคีในการป้องกันยาเสพติดของเด็กและเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 7(2) : 758-772. (TCI 2).

วรรณภา สัจวิบุตร, จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2566). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่ความเป็น
โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของโรงเรียนโคกกล่ามพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 7(2) : 540-550. (TCI 2).

จิราภรณ์ ผันสว่าง, พระครูชัยรัตนากร, เอกราช โฆษิตพิมานเวช, อมรรัตน์ ผันสว่าง. (2566). การพัฒนา
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิพากษ์การศึกษาไทยในสังคมโลกและ ภูมิภาคด้วยการจัดการเรียนรู้
แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามช ภูฏราช
วิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด. *วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์*, 3(3) : 233-244. (TCI 2).

สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามช ภูฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด